

TARTALOM Mécses a te igéd

FABINY TAMÁS: *Böjti asszociációk* 81

Kitekintés

*Mindennapi kenyерünket. A Lutheránus Világszövetség XI. nagygyűlésének
harmadik napján elhangzott reggeli áhítat* 82

Figyelő

Előadások

EGRI LÁSZLÓ: *Egész-ség – elég-e a testet gyógyítani?* 86

VÁRSZEGI ASZTRIK OSB: *Milyen életmódot ajánl a keresztényeknek
a bencés regula?* 92

Könyvajánló

SZILÁGYI CSABA: *Adalékok a magyarországi reformáció kezdeteihez* 95

OROSZ GÁBOR VIKTOR: *Nem tömjénszagú, hanem életszagú:
kinyitja a világot* 97

Krisztusban mindnyájan életre kelnek

WAGNER SZILÁRD: *Emlékezés Alpár Geyza (1924–2010)
evangélikus lelkész szolgálatára* 98

TAMÁSY TAMÁS: *Emlékezés id. Szentpétery Péter (1921–2010)
evangélikus lelkész szolgálatára* 100

SZÉLL BULCSÚ: *Emlékezés Szolga-Tőkés Sándor (1958–2010)
evangélikus lelkész szolgálatára* 101

Az igehirdető műhelye

ROZS-NAGY SZILVIA: *Böjt 2. vasárnapja (Reminiscere) (Mt 20,20–28)* 103

SÁNDOR FRIGYES: *Böjt 3. vasárnapja (Oculi) (Jn 1,29–30[31–34])* 106

SÁGHY BALÁZS: *Böjt 4. vasárnapja (Laetare) (Jn 6,28–40)* 109

GERÓFINÉ BREBOVSZKY ÉVA: *Böjt 5. vasárnapja (Judica) (Jn 2,13–22)* 112

SZENTPÉTERY PÉTER: *Böjt 6. vasárnapja (Palmarum) (Fil 2,1–4)* 115

Igehirdetés

KODÁCSY TAMÁS: *Miért nem üzenté meg József az édesapjának,
hogy még él?* 118

Böjti asszociációk

FABINY TAMÁS

„*Invocavit me, et ergo exaudiam eum.*” „*Ha kiált hozzám, meghallgatom.*” (Zsolt 91,15)

Egy nyáron gyermekeimmel a balatonboglári rendelőintézetbe mentem. Valamelyiknek víz ment a fülébe, így a fül-orr-gégészeten vártunk. Sokan ültek a folyosón. Egyszer csak kinyílt az ajtó, kilépett egy kedves asszisztens, és egészen halkán megkérdezte: „Vár valaki hallásvizsgálatra?” Persze senki nem válaszolt, így aztán, mint aki jól végezte dolgát, visszament a rendelőbe. Nekünk nem ilyen Istenünk van. Ő valóban érthetően beszél hozzánk, és meg is szólítható.

„*Reminiscere miserationum tuarum, Domine...*” „*Emlékezzél meg, Uram, irgalmadról...*” (Zsolt 25,6)

Újra és újra megpittyen a mobilunk. Emlékeztet arra, hogy felhívjuk a kivitelezőt. Új borotvapengét kell vásárolni. Ideje befizetni a számlát. Este szülői értekezlet. *Reminiscere miserationum tuarum, Domine. Uram, el ne felejtőd, hogy te jó vagy hozzánk. Ugye emlékszel arra, mit ígértél nekünk? Hogy nem vétkeinket tekinted. Hogy velünk vagy a világ végezetéig.*

„*Oculi mei semper ad dominum...*” „*Szemem állandóan az Úrra néz...*” (Zsolt 25,15–16)

A csöglei nénik okulárának hívták a szemüvegemet. Talán ezért is szerettem oculi vasárnapját, kicsit a sajátomnak éreztem. Két-három éves koromban történt a következő eset. Szemészeten próbálgatták, melyik lencse való nekem. Azt kellett megmondanom, mikor látom élesebben a táblán szereplő esernyőt, csizmát, pöttyös labdát. Nyilván totojáztam kicsit, mert a szemész kissé türelmetlenül rám szólt: „Mondd már, kislfiám, hogy látod, vagy nem látod!” Erre én boldogan kivágtam a rezet: „Látod vagy nem látod!” *Oculi ünnepe*n nincsen „vagy”.

„*Laetare cum Hierusalem et exultate in ea omnes qui diligitis eam gaudete cum ea gaudio universi qui lugetis super eam.*” „*Örüljetek Jeruzsálemmel! Vigadjatok vele mindnyájan, akik szeretik! Szívből örüljetek vele mind, akik gyászoltátok!*” (Ézs 66,10)

Írásomnak ezen a pontján elakadtam. Egy vers részlete motoszkált bennem, de képtelen voltam pontosan felidézni a szavakat. Annyi rémlett, hogy még síófoki segédlelkészként találkoztam vele, és alighanem beépítettem egy prédikációm-ba. Ezért aztán megsárgult papírokat kerestem elő dossziém-

ból, és sorra lapozgattam régi prédikációim vázlatait vagy leírt szövegeit. Órák elteltével szinte már el is felejtettem, mit keresek, annyira belefeledkeztem az olvasásba. Újra és újra a textussal és a kontextussal szembesültem: ezt a temetési prédikációt Kötcsén tartottam, a volt kántortanító halálakor; azt az illusztrációt akkor használtam, amikor nagyon magányos voltam. És így tovább. Kettős tükörben láttam magamat. És amikor tulajdonképpen már nem is kerestem a verset, egyszer csak kezembe került az 1983. február 27-én tartott igehirdetésem vázlata, benne ez a négy sor: „Ha egy kis örömet lelünk / Egy-egy elhagyott parton, / Kettőtörjük szegényt, hogy / Holnapra is maradjon.” Csendesen örültem, hogy megtaláltam ezt az idézetet. Nemcsak másnapra maradt az örömből, hanem huszonnyolc év elmúltával is. Pedig mindez csak amolyan hétköznapi öröm. Mennyivel több ennél laetare böjti öröme.

„*Judica me Deus, et discerne causam meam...*” „*Ítéld meg, Istenem, és ments meg engem...*” (Zsolt 43,1)

„N. N. ismét gyönyörű volt. / K. elfelejtett üdvözölni. / P. nem vett észre. / Kinn, a toalettben / egymás mellett álltunk egy öreg úrral. / Éreztem, hogy ő is ivott. De a tükörben, / ott másról volt szó, / ott mintha egy bárány / tört-zúzott volna, / ott valami nagy szelídség / azt mondta: megítéllek téged.” (Pilinszky János: *Napló*)

Palmarum – „*Osanna Filio David benedictus qui venturus est in nomine Domini osanna in altissimis!*” „*Hozsánna a Dávid fiának! Áldott, aki az Úr nevében jön! Hozsánna a magasságban!*” (Mt 21,9)

Virágunk még csak volna. De van-e vasárnapunk? Integző tömeg is van. Pálmaágot lengetnek, virágot szórnak az útra. Mert szeretnek ünnepelni, szívesen állnak a győztes oldalára.

Azt hiszem, szamarunk is volna, olyan igazi számár. Lépked az útra terített felsőruhákon, keresztülgázol a virágoson – és azt hiszi, őt ünneplik. Nagy számárfülevelével tompán hallja a morajlást, és úgy véli, neki szól a hozsánnázás.

Igen, számárból éppen elég akad – de közeledik-e Jézus városunkba ezen a virágvasárnapon? Jézus számárháton, az ókor Trabantján vonult be Jeruzsálembe. Azt mondta: békét hoztam nektek, a megtérés esélyét. Békében élhettek önmagatokkal, egymással és a Mindenhatóval.

Mindennapi kenyerünket

A Lutheránus Világszövetség XI. nagygyűlésének harmadik napján elhangzott reggeli áhítat

Bevezetés

Mai istentiszteletünk azoknak a hívő embereknek a lelki-ségét idézi meg, akik útjuk folytatásához Istentől várják az erőt annak ellenére, hogy gyakran komoly nélkülözés és elnyomás a részük. Elmélkedésünkben két bibliai alak szegődik útitársunkul: a sareptai özvegy és a gileádi próféta (1Kir 17 alapján). Számukra az egy fazék liszt és az egy korsó olaj „elégnek” bizonyult – Isten kegyelmének jelét és megtartó energiájának forrását látták bennük. Mennyi az elég? A kérdés felvetődik napjainkban is, amikor egyesek hatalmas jólétben élnek, míg mások – túlságosan is sokan – nagy nyomorúságok között.

Megint használjuk majd a tálakat, együtt gyúrhatjuk az özvegygel a kenyértésztát mint az életünkhöz elegendő javak fő jelképét, így készítve mindennapi kenyerünket.

A liturgiát az LVSZ afrikai régiójából származó elemek színesítik, és az ott élők tapasztalatainak nyomát viseli magán. A himnusz Szent Ferenc *Naphimnuszának* sajátos afrikai változata.

Gyülekezés

Zenei bevezető

(Csend)

Templomi dobszó és bevonulás

Gyülekezeti ének

Köszöntés

Liturgus 1 Mindennapi imák,
mindennapi feladatok,
mindennapi kenyér,

Liturgus 2 minden nap van elég, amiért dicsérhetjük Istent.

Liturgus 3 Afrika... Áldd az Urat,
áldja őt minden nép és hely,
mindenki Kairótól Fokföldig,
mindenki Dar es Salaamtól Lagosig.
Az Úrnak minden munkája áldja az ő nevét!

Gyülekezet **Dicsérjük és magasztaljuk Istent örökkön örökké!**

Liturgus 1 Ti nagy dolgok ... Áldjátok az Urat,
a Kilimandszáró és a Nílus,
a Nagy-hasadékvölgy és a Serengeti-fennsík,
kövér majomkenyérfa és árnyékos mangóligetek,
minden eukaliptusz- és tamarindfa,
vízilovak, zsiráfok és elefántok...
Áldjátok az Úr nevét!

Gyülekezet **Dicsérjük és magasztaljuk Istent örökkön örökké!**

Liturgus 2 Ti apró dolgok... Áldjátok az Urat,
sürgő fekete hangyák és ugráló bolhák,
fickándozó ebihalak és szúnyoglárvák,
repülő sáskák és vízcseppek,
virágpollen és cecelegyek,
kölesmagok és szárított snecik...
Áldjátok az Úr nevét!

Gyülekezet **Dicsérjük és magasztaljuk Istent örökkön örökké!**

Gyülekezeti ének

Liturgus 1 Mindennapi küzdelmek,
mindennapi döntések,
mindennapi aggodalmak.

Liturgus 2 Ne aggódjatok a holnapért,
elég minden napnak a maga baja.

Liturgus 3 Ti *lassú* dolgok... Áldjátok az Urat, kíváncsi zsiráfok és csontos, öreg tehenek, barna púpos tevék és füvet rágcsgáló juhok... Áldjátok az Úr nevét!

Gyülekezet **Dicsérjük és magasztaljuk Istent örökkön örökké!**

Liturgus 1 Ti *puha* dolgok... Áldjátok az Urat, fűrészipor és hamu és kapokfonal, kása és szivacsok és aranszínű érett mangók... Áldjátok az Úr nevét!

Gyülekezet **Dicsérjük és magasztaljuk Istent örökkön örökké!**

Liturgus 2 Ti *csendes* dolgok... Áldjátok az Urat, gyertyaláng és frissen bevetett barázdák, felhőgomolyagok és napfényes könyvtárak, a piramisok és a Szahara sivataga, szárazföldi csigák és kúszó teknősök, legelésző zebrák és cserkésző oroszlánok... Áldjátok az Úr nevét!

Gyülekezet **Dicsérjük és magasztaljuk Istent örökkön örökké!**

Gyülekezeti ének

Lektor 1 Egy maréknyi étel a fazékban, egy kevés olaj a kancsóban, egy utolsó vacsora,

Lektor 2 a mindennapi kérdés, a mindennapi félelem.

(Csend)

Lektor 1 Isten népe, áldjátok az Urat,

Gyülekezet **mindennapi dicsőítő áldozatunk**

Lektor 2 elég, hogy megtartsen bennünket,

Gyülekezet **elég, hogy újjáélesszen bennünket.**

Lektor 3 Imádjuk a Szentháromság egy Istent most és mindörökké!

Gyülekezet **Ámen.**

Gyülekezeti ének

Gyónás és feloldozás

Lekció: 1Kir 17,8–12

Liturgus 1 Ki az, aki túlélheti a mindennapi kenyérgasztást, aki kivédheti a halált kilátástalanul, lankadó erővel, reményvesztetten?

Ki az, aki az utolsó étkezésre készülve mégis kikeveri a maradék tésztát?

Ki az, aki az örvénybe tekintve mégis bátorságot talál a folytatáshoz?

Gyülekezeti ének

Liturgus Vegyük most ki a tálból a kenyértésztát, és fogjuk a kezünkbe. Mi lenne, ha ez a tészta lenne az utolsó mentsvárunk a halál ellen? Ezen a világon embermilliárdok élnek kevesebb mint napi egy dollárból. Közülük szedik első áldozataikat a katasztrófák és a betegségek. Ebben a pillanatban is sokan az utolsó darab kenyeret, az utolsó tál rizst, az utolsó adag fufukását tartják a kezükben.

Miközben a tésztát gyúrogatod, imádkozz azokért, akik a halálra készülnek!

Gyülekezeti ének

Lekció: 1Kir 17,13–14

Liturgus Ígéretetek Istene,

Gyülekezet **te reményt kínálsz olyankor is, amikor nincs lisztünk, burgonyánk, rizsünk.**

Liturgus Te adsz nekünk nagy álmokat olyankor is, amikor az előrejutás küzdelem.

Gyülekezet **Te bátorítasz, amikor kétségbeesetten keresünk valami tisztességes munkát,**

Liturgus amikor vágyakozunk, hogy eltűnjön a megvesztegetés és a korrupció,

Gyülekezet **amikor a szabadság friss levegőjére szomjazunk.**

Liturgus Taníts meg minket kimérni az elegendőt!

Gyülekezet **A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma,**

hogy holnap talán egy kicsit kevesebb legyen bennünk a halál.

Ámen.

Liturgus Egy kicsit kevesebb halál, egy kicsit több élet. A próféta az ételben és az olajban nemcsak az utolsó reménysugarat fedezte fel, hanem meglátta Isten ígéretének biztosítékát is. Vajon megláttatja-e veled Isten a kezedben lévő kenyértésztán keresztül, hogyan lehetne egy felebarátodban kicsit kevesebb a halál? Mit hajlandó tenni a te egyházad azért, hogy néhányban kicsit több legyen az élet? Gyúrjuk tovább a tésztát, és figyeljünk a próféta szavára: „Ne félj!”

Ének (Kyrie)

Lekció: 1Kir 17,15–16

Ének (Halleluja)

¹ Az átdolgozott változat forrása: An African Canticle. In: An African Prayer Book. Válogatta és szerkesztette Desmond Tutu. Doubleday, 2006.

Liturgus A száraz föld bőséget kiált,
Gyülekezet és lesz elég.
Liturgus Felfedi ékköveit, ásványait és olaját;
Gyülekezet és lesz elég.
Liturgus Az emberek csatlakoznak a remény táncához;
Gyülekezet és lesz elég.
Liturgus Szemükkel látják, hogy gyermekeik jóllaknak;
Gyülekezet és lesz elég.
Liturgus Szájukból bölcsesség fakad, régi kincsek és új felismerések;
Gyülekezet és lesz elég.
Liturgus Ellenállnak,
Gyülekezet és lesz elég.
Liturgus Sarkukra állnak,
Gyülekezet és lesz elég.
Liturgus Hisznek az örökkévalóságon át visszhangzó ígéletben:
Gyülekezet Lesz elég.
Liturgus Helyezzük vissza a kenyértésztát a tálba!

Ének (Halleluja)

Igei rész

Evangélium: Mt 20,1–6

„Hasonló a mennyek országa a gazdához, aki korán reggel kiment, hogy munkásokat fogadjon a szőlőjébe. Miután megegyezett a munkásokkal napi egy dénárban, elküldte őket a szőlőjébe. Amikor kiment kilenc óra tájban, látta, hogy mások is állnak a piacon tétlenül, és ezt mondta nekik: Menjete ti is a szőlőbe, és ami jogos, megadom nektek. Azok pedig elmentek. Ismét kiment tizenkét óra körül és délután három óra tájban, és ugyanígy tett. Amikor pedig késő délután öt óra tájban is kiment, még mindig talált ott állógatókat, és megkérdezte tőlük: Miért álltok itt egész nap tétlenül? Azok pedig így válaszoltak: Mert senki sem fogadott meg bennünket. Erre ezt mondta nekik: Menjete ti is a szőlőbe! Miután pedig beesteledett, ezt mondta a szőlőgazdája a vincellérjének: Hívd elő a munkásokat, és fizesd ki a bért, az utolsókon kezdve az elsőig. Ekkor jöttek azok, akik öt óra tájban álltak munkába, és kaptak egy-egy dénárt. Amikor azután az első jöttek, azt gondolták, hogy többet kapnak, de ők is csak egy-egy dénárt kaptak. Amikor átvették, zúgolódni kezdtek a gazda ellen, és ezt mondták: Ezek az utolsó egy órát dolgoztak, és egyenlővé tetted őket velünk, akik az egész nap terhét hordoztuk, és szenvedtünk a hőségtől. Ő pedig így felelt egyiküknek: Barátom, nem bánok veled igazságtalanul: Nem egy dénárban egyeztél-e meg velem? Vedd, ami a tied, és menj el. Én pedig az utolsóknak is annyit akarok adni, mint neked. Hát nem szabad-e nekem azt tennem a javaimmal, amit akarok? Vagy a te szemed

azért gonosz, mert én jó vagyok? Így lesznek az utolsókból első, és az elsőkből utolsók.”

Ének (Halleluja)

Imádság

Liturgus Bökezű Istenünk,
hány halált kell még halnunk ahhoz,
hogy megértsük, mennyi az elég?
Hány halált kell még halnunk, hogy megszabaduljunk a félelmeinktől?
Nincs annyi gabona, amennyi megeléghetne minket.
Nincs az az olajmennyiség, amely enyhíthetné gyötörődésünket.
Kifogyunk a lehetőségekből, és úgy tűnik, minden alternatíva csődöt mond.
Mikor hallasz meg bennünket? Mikor rázol fel bennünket?
Mikor sütsz velünk kenyeret, hogy élhessünk?

Bibliatanulmány²

Ének

Általános könyörgő imádság

Liturgus Istenünk, aki tésztát sütsz, hogy élhessünk,
Gyülekezet adj nekünk mindennapi kenyeret!
Liturgus Imádkozunk azokért, akiknek nincs ennivalójuk, sem tiszta vizük.
Gyülekezet Adj nekik mindennapi rizst!
Liturgus Imádkozunk azokért, akik háborúk és visszaélések áldozatai.
Gyülekezet Adj nekik mindennapi kukoricát!
Liturgus Imádkozunk azokért, akik emberkereskedők rabságába estek.
Gyülekezet Adj nekik mindennapi reményt!
Liturgus Imádkozunk azokért a földművelőkért, akiknek terményét nagy szárazság vagy áradás veszélyezteti.
Gyülekezet Adj nekik mindennapi bölcsességet és tudást!
Liturgus Istenünk, aki tésztát sütsz, hogy élhessünk,
Gyülekezet adj nekünk mindennapi kenyeret, eleget!

Ének

² A bibliatanulmány tulajdonképpen a prédikáció szerepét töltötte be az istentiszteleten. Mindennap egy-egy földrész küldötteinek egy csoportja értelmezte az aznapra kijelölt igeszakaszt dráma vagy rövid meditáció formájában. (A ford.)

Úrvacsora

Pax

Liturgus Az Úr békessége legyen veletek!

Gyülekezet **És a te lelkeddel!**

Liturgus Köszöntsük egymást a béke jegyével!

Nagy hálaadó imádság

Liturgus Az Úr legyen veletek!

Gyülekezet **És a te lelkeddel!**

Liturgus Emeljük fel szívünket!

Gyülekezet **Felemeljük az Úrhoz.**

Liturgus Adjunk hálát az Úrnak, a mi Istenünknek!

Gyülekezet **Méltó ez és igaz.**

Praefatio

Liturgus Méltó és igaz, hogy mindenkor hálát adjunk neked,

mert szereteted nem ismer határokat, és ígéreteid nem érnek véget soha.

Amikor kivész belőlünk a lelkesedés, te új lehetőségeket adsz elénk.

Amikor üresnek érezzük magunkat, biztató szavakat suttogsz nekünk,

és ígéred, hogy lesz elég.

Ezért csatlakozunk a földi és mennyei szentekhez és mindazokhoz, akik az életadó kenyeret sütik, és együtt zengünk neked dicsérő éneket.

Ének (Sanctus)

Úrvacsorai imádság

Liturgus Áldott légy, mert elküldted nekünk azt a kenyeret, amely megtart és megújít.

A mi Urunk Jézus Krisztus azon az éjszakán, amelyen elárulták, kezébe vette a kenyeret, hálát adott, megtörte, tanítványainak adta és ezt mondta: Vegyétek, egyétek, ez az én testem, mely tiértetek adatik. Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.

Hasonlóképpen, miután vacsorált, kezébe vette a poharat is, hálát adott, nekik adta, és ezt

mondta: Igyatok ebből mindnyájan, ez a pohár az új szövetség az én véremlében, mely tiértetek és sokakért kiontatik bűnök bocsánatára. Ezt cselekedjétek, valamennyiszer isszátok, az én emlékezetemre.

Ének (Agnus Dei)

Miatyánk

Liturgus Az úrvacsorához hozzuk magunkkal az istentisztelet elején kapott tálakat a kenyértésztával. Miközben letesszük őket az úrvacsoravétel helyszínén, adjunk hálát Istennek, aki elfogadja a mi mégoly szerény felajánlásainkat is, és felhasználja azokat, hogy az éhezők kenyérhez jussanak.

Úrvacsoravétel

Imádság

Liturgus Eleget adtál nekünk, Istenünk, ahhoz, hogy legyen erőnk a mai napra. Tápláltál bennünket testeddel és véreddel, és megelevenítettél, hogy szolgálhassunk neked Jézus Krisztus által. Ámen.

Elbocsátás

Áldás

Liturgus Az Úr Jézus Krisztus kegyelme, az Atyaisten szeretete és a Szentlélek közössége legyen mindnyájatokkal!

Gyülekezet **Ámen.**

Liturgus Menjetek el békességgel, és szolgáljátok az Urat!

Gyülekezet **Istennek legyen hála!**

Ének

Egész-ség – elég-e a testet gyógyítani?

EGRI LÁSZLÓ

Az Evangélikus Hittudományi Egyetem a magyar tudomány ünnepe alkalmából interdiszciplináris konferenciát rendezett 2010. november 4-én, az orvostudomány és a teológia találkozásának mezsgyéjén. A konferencia címe: *Gyógyítók és gyógyulók – épségről, testről, lélekről*. Két részletben közöljük a konferencián elhangzott előadásokat: márciusi számunkban kettő, az áprilisiban pedig további három előadást.

Az ember lélek és test egységet alkotó egésze, így a betegség is mindkettőt érinti. Az emberi kultúra ősi korszakaiban a gyógyítás ennek megfelelően egyszerre volt szakrális és fizikális beavatkozás; a gyógyító legtöbbször egyszerre volt pap és orvos. A felvilágosodás korától kezdődően e kettő élesen szétvált egymástól. A legújabb korban mintha ismét közeledés tanúi lennénk, ennek példája a klinikai lelkigondozás megjelenése, a spiritualitás és az egészség összefüggéseinek vizsgálata. Az előadásban röviden áttekintjük a spiritualitás, vallásgyakorlás egészségre kifejtett hatásainak vizsgálatából származó fontosabb eredményeket, majd utalunk arra, hogy ezek miként alkalmazhatók, hogyan kereshetik helyüket a gyógyító gyakorlatban. Végkövetkeztetésünk, hogy a betegség – kimondva vagy kimondatlanul – mindig spirituális krízis is, a teljes ember gyógyítása magában foglalná a spirituális növekedést is.

Négy fő pontra bontom a gondolatmenetemet. Bevezetőként szeretnék mondani néhány gondolatot az egészség és a betegség fogalmáról – ha egész nap ezzel foglalkozunk, legyenek tiszta fogalmaink erről. Utána arról szólok, hogyan hat egymásra hit, vallás, egészség, vagyis a holisztikus szemléletről. Nagyon röviden, inkább csak villanásszerűen szólnék a pszichoszomatikus orvoslásról, hiszen ennek nagyon nagy irodalma van, önmagában is kitölthetne egy többnapos konferenciát. Végül kicsit hosszabban egy másik fogalomról, amely talán ide jobban illik most, és amelyet úgy neveznék, hogy „spirito-szomatikus”, tehát ahol az istenkapcsolatunk és a testi folyamataink egymásra hatásáról van szó. Ebben a körben nem kell sokat bizonygatni, hogy az ember test és lélek, és így a megismerése is elindulhat az anyagi világ felől éppúgy, mint a szellemtudományok irányából.

Az első úton próbálkozik az orvostudomány, a pszichológia, mindkettő a maga természettudományos módszereivel, vizsgáló eljárásaival. De elindulhat a filozófia felől is; a filozófiai antropológia, az aszketika-misztika, az etika ugyanarról az emberről szól, mint a természettudományos művek. Érdekes, hogy éppen a pszichológia mintha kicsit kapocs, híd lenne ebben; ez az az idézőjelbe tett természettudományos tárgy, amely a bölcsészettől, a bölcsészekarról indult el annak idején. Ha előveszünk egy pszichológiai könyvet, olyan fogalmakat találunk, mint személyiség, kisebbségi érzés, magatartásminták, projekció, háritás, motiváció, tudatalatti mechanizmusok. Ha előveszünk egy mélyteológiai könyvet az emberről, akkor olyan fogalmakat találunk benne, mint természetfölötti, kegyelem, imádság, megtérés, megtisztulás, bűnbocsánat. Két különböző látásmód, és mind a kettő igaz az emberre, mind a kettőn keresztül el is juthatnak valamilyen megismerésére. Az ember olyan, mint egy buborék a víz színén, amely egy nagyon vékony réteggént magába zár egy másik dimenzióból és egy másik halmazállapotból valamit. Nagyon szeretem Jungnak egy mondatát, amikor erre a határra ér, egy előadásában azt mondja: „Itt a pszichológus leteszi a szemüvegét, és átadja helyét a teológusnak.” Azt hiszem, hogy mind a két oldalról nagyon régóta várjuk ezt a kézfogást, egymás keresését, hogy valóban találkozzunk ezen a határon.

A mai ember szeret megfogni, megragadni, látni dolgozat. Ezért is nagyon tetszett, amikor Newberg és d’Aquilli kísérletét megtaláltam egy könyvben. Az agyi keringést tomogramképek ábrázolják, úgynevezett SPECT-képek (single proton emission computed tomography). A különböző színek a vérkeringés különböző erősségét mutatják

az agy különböző területein; minél pirosabb egy terület, annál intenzívebb annak a területnek a működése. A képek úgy készültek, hogy buddhista szerzeteseket megkértek, hogy meditáljanak. Amikor a mély, teljesen ellazult, időtlen, „tértelen” állapotba kerültek, akkor megnyomtak egy gombot, és ez a készülék elkészített egy scant, egy metszetet az agyukról. Azt látjuk, hogy az alapértékben a prefrontális lebenyben, amely elöl, a homloktájon látható, elég jó keringés van, és ez egy kicsit erősödik is a meditáció hatására. Ez teljesen normális dolog. Ha valamire figyelünk, valamire koncentrálnunk, akkor ez történik – nagyon remélem, hogy most itt mindenkinek ilyen erős keringése van a prefrontális lebenyében. Azt is látjuk, hogy ugyanakkor a felső parietális lebenyben erősen lecsökkent a keringés. Ez a térérzékelés-időérzékelés központja az agyban. Milyen érdekes, hogy egy ilyen teljesen spirituális élményt szinte le lehet képezni, meg lehet ragadni, ki lehet mutatni.

Végeztek egy másik, hasonló kísérletet: ferences apácánőket kértek meg, hogy a rózsafüzért imádkozzák, ugyanígy a teljes ellazulás, a teljes időtlenség vagy a meditatív állapot elérése érdekében. Itt is azt látjuk, hogy a frontális lebenyben picit erősebb lett a keringés, és érdekes módon erősebb lett az alsó parietális lebenyben, ami a beszédközpont; ez jelzi, hogy mondják a szöveget. Ugyanakkor a felső parietális lebenyben lecsökkent a keringés. Vagyis testünk és lelkünk nagyon szorosan egymásba fonódik. Az, amit mi istenélménynek mondunk, testi folyamatainkkal egészen hihetetlen mélységig összefüggésben leképezhető. Nem lakik bennünk egy test börtönébe zárt lélek, hanem a kettő együtt adja az embert. És jó lenne, hogyha az orvoslásban is egyre inkább ehhez a látásmódhoz térnénk vissza.

Alapfogalmak

Képeket kerestem, amelyek kifejezik az *egészség* szó jelentését. És ahogy lapozgattam, nézegettem, az tetszett meg a leginkább, amelyen egy frissen zöldellő, életteli ág, hajtás látható, ennek az ágnak az élettelisége, a szimmetriája. Az, hogy szinte érződik rajta, ahogy a nedvek áramlanak benne. Egészség. Amikor egyetemre jártam, akkor úgy tanították, hogy *testi-lelki-szociális jólét*. Ez volt a hivatalos WHO-állásfoglalás közel harminc éve. S érdekes, az azóta általam talált definíciók mindegyikében sokkal inkább valamiképpen a rend, az összhang, a harmónia szerepel. János Pál pápának a megfogalmazásában azt olvassuk: „lelki összhang”. Harold Koenig *Health and Religion* című alapvető kézikönyvében így fogalmaz; test, lélek, szellem egyensúlyt alkotó rendje. És mindannyiunk példaképe, Gyökössy Endre (Bandi bácsi) fogalmazta ezt meg ugyanígy: „Egyensúly befelé, hogy önmagammal jóban tudok lenni, egyensúly kifelé, hogy a kapcsolataimban jól tudok működni, és egyensúly felfelé, hogy az Istennel is élő kapcsolatomban van.” Olyan ez, mint egy há-

romlábú szék; hogyha mindegyik lába megvan, akkor stabil, nem billeg, nagyon biztosan lehet ülni rajta. Ha bármelyiket kivesszem, állandó egyensúlyozás, erőlködés kell, hogy valahogy fennmaradjak. Ha meg két láb hiányzik, akkor már szinte lehetetlen ülni rajta.

Az egészséget is próbáljuk így tekinteni. *Egyensúly befelé*: ebben benne van az én testi egészségem is, az, hogy például egy súlyos baleset, egy csonkolás után el tudom-e fogadni magamat, az új testképet. Ehhez is egyfajta egyensúly megtalálása szükséges. Ilyen feladat például egy emlőrákos nő számára, hogy elfogadja önmagát mint nőt a mell amputációja után. Az egészség fogalma egészen különleges Jézusnál; számára nem annyira a testi jólét a fontos, úgy tűnik, inkább az élet az Atya közelségében. Milyen érdekes, amikor leengedik eléje azt a béna embert, aki miatt kibontják a tetőt. Nem azt mondja neki, hogy „*meggyógyítalak*”, amit az várna, hanem azt, hogy „*megbocsáttattak bűneid*”. Elképzelem, hogy milyen lenne, amikor betolnak a mentők az ambulanciára egy összetört embert, odamennék és azzal fogadnám: „*Meggyógyulhatsz, mert lehetőség van bűneid bocsánatára.*” Egészen mást vár, más a gondolkodás. Azt gondolom, hogy ez a lebecsült ember is először megrökönyödött: „*Hogy? Én nem ezért jöttem, én járn szeretnék.*” Pedig Jézus számára az egészség sokkal több, mint az, hogy tudok járni vagy nem. Meggyógyítja azt is, de sokszor csak jelként.

Érdekes, hogy a halál, a földi halál Jézus számára olyan, mint az „alvás”. Ismételten előfordul, hogy azt mondja valakire, aki meghalt, hogy elaludt. Ezt olvassuk Jairus leányának történetében, amikor azt mondja, hogy nem halt meg, csak alszik. Utána az áll a Szentírásban: „*erre akik ott álltak, kinevették.*” Mennyire más a mi gondolkodásunk is! Talán jó lenne visszatalálni ide. Egész más lenne a gyász, ha ezt így tudnánk nézni. Vagy amikor azt mondja: „*Barátunk, Lázár elaludt*”, és erre Tamás azt mondja: „*Uram, ha elaludt, akkor meggyógyul.*” Aki jól alszik, az már gyógyul. És erre nyíltan megmondta nekik, hogy Lázár meghalt. A megváltatlan ember halála *kárhozat, az Atya szeretetének örök elvesztése*. Orvosilag egész másként látjuk ezt. Talán megint csak átértékelődhetne az egész orvosi gondolkodás, a haldoklók kísérése, ha ebben elmélyednénk.

Amikor a betegségre kerestem képet, a birkózás, küzdés, káosz ábrázolását választottam. Valami fojtogat. Ennek is több síkja van, mert az ember összetett. A betegség az orvos szemében egy gyógyítandó, kezelendő állapot. A pszichológus szemével krízis, veszély és esély, hogy a személyiségem meggyengül, összetörik vagy megerősödik, kiegyenesedik. A teológus szemével a betegség spirituális krízis, amely mindig Istenre kérdez rá; lehet belőle hitmélyülés vagy a hit elvesztése. Konkrét példák, mondatok élnek bennem arra, hogy valaki hogyan dolgozta fel a betegségét mint Istenhez vezető utat vagy mint Istentől elfordítót. Szomatikus szinten gondolkodva: egy alkoholos májbeteg be-megy a belgyógyászatra; borzasztó laborértékek, kap infú-

ziót meg gyógyszereket, s a belgyógyász utána kiírja, hogy javult állapotban vagy gyógyultan távozik. Tényleg jobban érzi magát, de egy hét múlva megint ott lesz, vagy két hét múlva, mert az addikciójából, a függőségéből nem gyógyult meg. Végre elment egy addiktológiára, és a pszichiáter hosszas kezelés után ráírja a papírjára, hogy leszokott az alkoholoról, meggyógyult. Azután jön egy újabb életkrízis, jön egy újabb állapot, amikor nem tud mit kezdeni azzal a helyzettel, és nincs meg az a spirituális kapaszkodója, alapja az életének, amely segítene megállni, és újra visszaesik. Az egész embert kell ahhoz meggyógyítani, hogy egészséges legyen. Nyilván ezek különböző módon szerepelnek egy-egy adott helyzetben; egy vakbélgyulladásnál nem a spirituális dimenzió a legerőteljesebb. Azt ki kell venni, és meg fog gyógyulni. De egy haldoklónál, akinek már tulajdonképpen csak tüneti kezelésre lenne szüksége, és nem újabb vizsgálatokat, terápiákat, egyebet kéne előírni, ott már döntően a spirituális támogatás dominál. Ott az az orvos feladata, a gyógyítás feladata, hogy erre az útra készítse elő, ahogy ezt a hospice gondozásban tartják.

Ismét egy kép fejezi ki a *spiritualitást*. Nyugalom, békeség, időtlenség és mégis valami irány. Minden emberben van személyes igény, vágy arra, hogy adott esetben az élete értelmére, a végső kérdésekre választ kapjon. Akkor is, ha sok-sok évtizeden át úgy érezte, hogy sose kerülnek eléje ezek a kérdések. De bekerül a kórházba, és minden átértékelődik. Azt mondja nekem egy beteg az intenzív osztályon: „Három hete, hogy itt fekszem, és csak azt számolom, hogy hány csík van keresztbe a plafonon, mert moccanni sem tudok. És gondolkodom. Jönnek a gondolatok.” Miért vagyok? Mi az életem célja? Minek vagyok? Hová megyek? Minden emberben előbb-utóbb előjönnek ezek a kérdések. Ez a spiritualitás; hogy aztán ez valamilyen vallásos rítushoz, közösséghez köti majd-e, az egy későbbi kérdés. Nevezhetjük lelkeségnek is; egész más egy szerzetes spiritualitása, és egész más egy világi ember spiritualitása. De még akár szerzetes közösségek között is lehet különbség, még akár egy renden belül is, abban, hogy hogyan él meg az istenkapcsolatukat.

A spiritualitás a szakirodalomban rendkívül sokféleképpen értelmezett, nagyon tág fogalom. Nagyon meglepő volt számomra egy amerikai konferenciának az a mondata: „Spiritualitás minden örömteli aktivitás, ami az agy nyugalmához vezet” – mondta egy spiritualitással foglalkozó kutató. Vagyis ha Mozartot hallgatok, az is spiritualitás... és ha a kismacskámat simogatom, az is spiritualitás? Nagyon nehéz megtalálni a határait, de mindaz, ami Isten felé közelít és Istenre irányul bennem, végső soron valamiféle spiritualitás.

Vallás. Rítusok. Egy indiai kép a Gangesz partjáról. A vallás hittételek, gyakorlatok, szokások szervezett rendszere, amely segít, hogy Istenhez, a transzcendenshez közeledjek, hogy közösségre léphessek másokkal, és együtt menjünk őfelé. Ugyanakkor megteremti az egymás iránti felelősség érzetét is. Érdeemes az alábbi táblázatra rápillantani:

Vallásosság	Spiritualitás
Közösségi	Individuális
Megfigyelhető, mérhető, objektív	Kevésbé megfigyelhető, mérhető, objektív
Formális, ortodox, szervezett	Kevésbé formális, ortodox, szervezett
Magatartásra irányuló	Érzelmileg orientált
Külső gyakorlatok	Befelé forduló
Parancsoló	Nem parancsoló
A jót és a rosszat doktrínák választják el	Kevésbé elszámoltatható Nem doktrínák irányítják

Az egész eddigi gondolatmenetnek a summája ez lenne. A vallásosságom inkább külsődleges, mérhető, megfigyelhető, objektív dolog. A spiritualitásom sokkal rejtettebb. Ez azért is fontos, mert minden olyan vizsgálat, amely a spiritualitás, vallás, egészség témával foglalkozik, valahol ezen a határmezsgyén botladozik. Mit tudok mérni? Meg tudom mérni, hogy valaki hányszor imádkozik. Ez a vallásossága. De hogy ebben az imában milyen mély istenkapcsolata van, ezt nagyon nehéz megmérni. Meg tudom mérni azt, hogy hányszor megy – mondjuk – szentmisére vagy hányszor megy templomba. Azt, hogy ott mit él át, és az hogyan hat az egészségére, azt sokkal nehezebb mérni. És ma azt gondolom, hogy mind a két irányban vannak szélsőségek; találunk olyanokat, akik nagyon a vallásos formák megtartása mellett erőlködnek, és vannak a nagyon „maguk módján” spirituálisan élő emberek, akik azt mondják: nincs szükségem egyházra, közösségre, egyébre, én a Jóistennel vagyok kapcsolatban. Számomra sokatmondó Kopp Mária és munkacsoportja hasonló témában írt tanulmányának az a megállapítása, hogy az igazi egészségvédő ennek a kettőnek az egyensúlya. Tehát ha van spiritualitásom, van élő istenkapcsolatom, és ennek megvan a maga vallásos, rituális formája, amivel ezt a spiritualitást gyakorlom, formákba és tettekbe öntöm.

Vallás és egészség

Most azt nézzük meg, hogyan kapcsolódhat egymáshoz vallás és egészség. Kicsit messzebről, a stressz fogalmától kell indulnom. Maga a fogalom ismerős – nem akarok róla hosszan beszélni. Ami számunkra most nagyon fontos, hogy a rövid távú stressz életmentő lehet. Amikor engem egy kutya kerget, és átugrok egy olyan falon, amin egyébként soha nem tudnék átmászni; akkor ez a stresszreakció megment. Viszont az elhúzódó, tartós stressz nagyon káros. Mindaz, ami abban az akut reakcióban erőt ad, az elhúzódóan, tartósan koptatja a szervezetet.

Három nagy hatástani útja van a stresszreakciónak: a szteroidhormonok, amelyek akut helyzetben mobilizálják a

szervezet energiáit, tartósan viszont az immunaktivitás csökkentésére hatnak, az immunrendszert gátolják. Érdekes megfigyelés például, hogy hallgatók körében sokkal gyakrabban van vizsgaidőszakban nátha, influenza, mint szorgalmi időszakban. A másik tengely az adrenalin kiáramlása, amely akutan felpörgeti a szív- és érrendszer teljesítményét; tartósan viszont kimeríti azokat. A tartós stressz egyik neve a mednyszerbetegség; ismert, hogy hatása az infarktus kockázatának ötven százalékos megnövekedését hozza magával. A harmadik terület a vegetatív idegrendszer, amitől a stressz elveszi a vért, tulajdonképpen az oxigént ahhoz, hogy az izomrendszer, illetve az idegrendszer működjön. Azt is mondhatnánk, hogy a zsigeri szervek a stressz vesztesei, és a gyomor, a bélrendszer így szenved meg a tartós stressz hatásait.

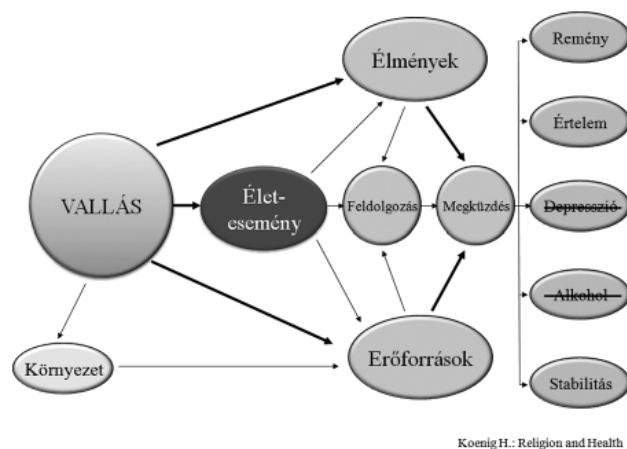
Továbbá: ha a vallásgyakorlásról ki lehetne mutatni, hogy csökkenti a stresszt, akkor ez a kör megfordul, és akkor elmondhatjuk, hogy egészségvédő hatású. A már említett Koenig-könyvnek egy nagy fejezete foglalkozik ezzel a kérdéssel, és itt megint csak felvillantánám, hogy tulajdonképpen csupa pozitív korreláció látszódik azoknál, akik ezt a bizonyos egyensúlyban gyakorolt vallásos életet élik; elégedettebbek, több a reményük, optimizmusuk, könnyebben adaptálódnak a gyászhoz, magasabb az önértékelésük, kevesebb köztük a magányos ember, alacsonyabb az öngyilkossági arány, kevesebb a szorongás. Csupa olyan dolog, amire mindannyian vágnánk, és mégis a világ újra meg újra azt mutatja, hogy mindezt máshol kell keresni, ehhez más módszerek vezetnek; wellnessközpont, diéták, testedzés és a többi. Pedig igazából itt van. Ezt mondta Jézus is, amikor így szólt: „Azért jöttem, hogy életük legyen, és pedig bőségben legyen.” A tudományos adatok is alátámasztják ezt, szemben azzal, amit sok évtizeden át hallottunk.

Azt szeretném mindezzel illusztrálni, hogy milyen bonyolult rendszer középpontja az ember, hogy ha holisztikusan gondolkodunk róla. Hogy a spiritualitás, a vallás végül is milyen sok szálon át hat olyan súlyos betegségekre, mint az infarktus, a rák, a hipertónia, a stroke és a többi. Hatással van rá a személyiség, a vallás adta szociális háló, a szokások, a környezeti minták. Szigorú vallási közösségekben például kevesebb a dohányos, kevesebb a kábítószerrel élvező, mert ezeket tiltja a közösség szabályrendszere, vagy megmagyarázza, hogy miért nem szabad. Rendszerint stabilabbak a párkapcsolatok, házasságok – hosszú távon ez is kevesebb stresszt jelent. Összességükben ezek mind arra hatnak, hogy egészségesebb, jobb életünk legyen.

Egyetlenegy kiragadott példaként nézzük a keringési rendszer, a vérnyomás kérdését. Kétszázharminckét bypassműtéten átesett szívkoszorúér-beteg anyagát feldolgozva találták azt, hogy azok körében, akik vallásukat nem gyakorlónak mondták magukat, több mint kétszerese volt a halálzási ráta azokhoz viszonyítva, akik rendszeres vallásgyakorlók, imádságos életet élnek. Nagyon érdekes, hogy a

magát mélyen vallásosnak mondó harminchét beteg közül nem halt meg egy sem. Ami nem azt jelenti, hogy az ilyen emberek nem halnak meg a kórházban, de igazolja, hogy annak a korábban emlegetett spirituális egyensúlynak nagyon komoly protektív, védő hatása van. 6%-a halt meg azoknak, akik azt mondták, hogy a vallás számukra erőforrás; 16%-a azoknak, akik azt mondták, hogy a vallástól semmilyen erőt nem kapnak. És ami egészen döbbenetes számomra, hogy 14-szer nagyobb volt a halálzási aránya azoknak, akik magányosak voltak, akiknek semmi ilyen erőforrásuk nem volt, szemben azokkal, akiknek ilyen erőforrások rendelkezésükre álltak. Tehát nagyon komoly védőereje van annak, ha valaki egy vallásos közösséghez tartozik, és személyesen is élő istenkapcsolattal rendelkezik. Gondoljunk csak Gyökössy Endre hármass egyensúlyára!

Egy másik diagram a pszichés, mentális világ és az egészség kapcsolatát vázolja fel.

Koenig H.: Religion and Health

Az életeseményeket, amelyek velem történnek, részben a személyiségem, részben a vallásosságom által dolgozom fel. Hogy ehhez milyen munícióm van, milyen erőforrása-im vannak, milyen talajon tudok állni? Ezt mélyen befolyásolja a vallásosság, amely segíthet reményt, értelmet, stabilitást találni olyan helyzetekben, amikor másoknak kicsúszik a talpa alól a talaj. S a gyógyításban valahol ezt is jó lenne megtalálni. Jó lenne, ha ezt is kézben tudná tartani a gyógyító folyamat – ahogy például a hospice szemléletű orvoslásban ennek már megvannak a technikái.

Depresszió. Nem szeretnék a gyökereiről hosszabban beszélni, de egy nagyon érdekes élményem volt, ami példa arra, milyen szorosan összefügg test és lélek. Volt egy beteg az intézetben, aki ismert súlyos endogén depresszióban szenvedett. Ahhoz, hogy egyensúlyban legyen, havonta egyszer egy úgynevezett depoinjekciót kellett adni neki, amelyből lassan, egy hónap alatt szabadul fel a hatóanyag. Emellett nagyon buzgó vallásos asszony volt, és én rendszeresen jártam őt áldoztatni. Hosszan bent volt a kórházban, és ahogy teltek a napok, a hónap lejárt felé egyre inkább azt mondogatta, hogy ő méltatlan, ő semmi, ő

bűnös, ő nem áldozhat. Semmi rosszat nem csinált, ott feküdt az ágyban egész nap. Eljutottunk odáig, hogy visszatartotta, ő nem szeretne áldozni. Ezt persze elfogadtam, néhány napon át csak együtt imádkoztunk. A megfelelő napon megkapta az injekcióját, és másnap újra örömmel áldozott. Egy kis keringő molekula, amelyet beadtak a vénájába, és egész más lett az egész ember. Más lett az istenkapcsolata? Az, ahogy megélte, egész biztosan.

A spiritualitás a gyógyító folyamatban

Végül, utolsó nagy pontként: hogyan jelenhet meg ez a spiritualitás a gyógyító folyamatban? Itt utalnék arra, hogy ez a mai nap, ez a tudományos ülés egyfajta visszatartás. Mert a kezdetek kezdetén a gyógyítás egyszerre volt szakrális tevékenység és orvosi gyakorlat. Megtisztulás, bűnbocsánat és gyógyítás együtt jártak. A felvilágosodás vezetett el oda, hogy egyeduralmukodóvá vált a természettudományos gondolkodás. Az orvostudomány kizárólagosan szomatikus orvoslás maradt, s az egyházakra maradt – lényegében – a haldoklók gondozása. Így alakult ki a köztudatban az utolsó kenet borzasztó réme, ami akkor következik, ha már nincs más remény, tennivaló. Amikor az orvosnak nincs már dolga, akkor jön a pap.

Ennek a kizárólagosan szomatikus orvoslásnak a kristálytisza formája az *evidence-based medicine*, amikor csak természet tudományosan bizonyítható eljárásokat alkalmaznak. És ez kétségkívül hatalmas eredményeket ért el. Csak egy mondat erejéig illusztrációként: régebbi korokban egy nyílt láb-szártörés biztos halál volt. Ma egyáltalán nem az. Tehát nagyon nagy dolgokat ért el így az orvostudomány – de közben nagyon nagy értékeket el is veszített. Mert a hit és a vallás ma is hat, a betegeknek ma is van spirituális igényük, és az öregedésben ezek a spirituális igények még inkább nőnek. Mint ha két szemlélet birkózna egymással, a hatékony, high-tech, személytelen, üzemszerű orvoslás és a spirituális, holisztikus, ami viszont a bizonyítékokon alapuló orvoslás oldaláról mérít keveset. Ennek a visszatartásnak, a két szemlélet egymásra találásának a jele az, hogy az Amerikai Egyesült Államokban már hatvan egyetemen van olyan tanszék, amelyet spirituális orvoslás (*Spiritual Medicine*) tanszéknek lehet hívni.

Pszichoszomatika – megint inkább csak azért, mert ez az átlépő ajtó a spiritoszomatika felé. Egy kézfájós beteg esete, akinek egy feldolgozatlan gyász, egy megoldatlan kapcsolati probléma volt a háttérben minden furcsa fájdalmának, panaszának, amit semmiféle objektív módon nem lehetett igazolni, kimutatni, megragadni. Ez a típusos „Gyökössy Bandi bácsi-féle” eset, amikor minden lelet negatív, csak a beteg pozitív. A betegnek felajánlottam, hogy egy gyógyító beszélgetéssorozatban tekintsük át ezeket a területeket életében. Amikor el tudta engedni az édesanyját és megbékélt gyászával, amikor rendezte kapcsolatát azzal, hogy az elvárások helyett a szolgálat lépett előtérbe

a másikkal szemben, érdekes módon megszűntek a fájdalmak, megszűnt a kézpanasza, ami első látásra egészen egyértelműen szomatikus tünet volt.

Van, aki valamiféle test-lélek szimbolikának fogja fel a pszichoszomatikus tüneteket. A magyar nyelv tele van gyönyörű kifejezésekkel: *derekasán megpróbálta az élet*, vagy *megszakadt a szíve*, vagy *gombóc van a torkában*, *nem tudta megemészteni azt a problémát*. Számptalan ilyen lehet találni. Kereshetem magam is, mit jelent, mit üzen szimbolikusan ez vagy az a tünet.

Ismert a betegségelöny fogalma: olykor haszna is van a betegségnek, másképp törődnek velem, másképp szeretnek, másképp figyelnek rám. A betegség által kapom meg azt a törődést, szeretetet, amire vágyom. Ez persze nem tudatos, ezért is olyan érdekes Jézusnak az a kérdése a bethesdai tónál: „*Akarsz-e meggyógyulni?*” Már berendezted az életedet, harminchét éve ebben vagy. Ha meggyógyítalak, nagyon sok minden más feladat fog rád várni. Vállalod? Bele tudsz állni?

A spiritoszomatika fogalma

Egy 27 éves nővér keresett meg, aki az intenzív osztályon dolgozott. Időnként pánikrohamai vannak, rendkívüli módon irtózik a haldoklóktól, a halottaktól, nem tud hozzájuk nyúlni, még kesztyűben sem. Nem mer bemenni azokba a kórtermekbe, ahol haldokló vagy halott van. Intenzív osztályon ez elég nagy csapás egy nővérnek. Ahogy elmesélte az életét, megtudtam, hogy nagyon szigorú vallásos nevelést kapott, aztán egy nagy fiatalkori lázadás, életmódváltás teljesen másfelé vitte az életét. Több abortusza volt, ami egy idő után hihetetlen nagy büntudatot okozott neki. Arra jutottunk, hogy – ezt ő mondta ki – ezek a halottak, haldoklók valahol az ítéltre emlékeztetik őt. Talán tudat alatt a halott magzataira is. A büntudat jön elő újra meg újra. Hogyan tudná ezt letenni? Hogyan tudna valamilyen módon kezelni? És azt találta ki, hogy segítőként önkéntes szolgálatot vállal valahol, amivel az életet szolgálja azokért a már viszsza nem adható életéért, amelyekért felelős volt. Így indult el a gyógyulás felé, és szűntek meg lassan a pánikrohamai.

Miért lehet szerepe a spiritualitásnak a gyógyításban? Mert értékeket, magatartásmintát, viselkedést ad. Egészen más egy vallásában felnőtt embert kezelni – ez mindennapi élményem –, mint azt, aki teljesen össze-vissza módon élte az eddigi életét; akár az orvosi utasítások betartásában, akár az együttműködésben, bármiben.

Érdekes, hogy a betegek nagy része a testi és a spirituális jóllétet egyformán fontosnak tartja. Egy amerikai tanulmány szerint a házi orvosok 96%-a is fontosnak tartja a beteg spirituális jóllétét. Ettől – azt hiszem – mi még messze vagyunk. Amit a kutatások igazolnak, hogy mindenkinek van valamiféle spirituális élete, még ha ez egészen csökevényes vagy észrevétlen is, még ha csak kiszáradt patak-

ként is van jelen életében. A betegség, a szenvedés felszínre hozza ezeket a kérdéseket, és tapasztalatom, hogy a betegek többsége igényli ennek a dimenzióknak a megszólítását.

Nem igazolják a kutatások, hogy a vallásos ember nem lesz beteg. Az lesz. De egészen más erőforrásai lesznek közben.

Nem igazolják a kutatások, hogy a betegség a hit hiányából fakadna, vagy hogy büntetés lenne. Az sem igaz, hogy a legfontosabb egészségügyi tényező a spiritualitás – gondoljunk csak a vakbél példájára. Továbbá azt sem lehet egyértelműen kimondani, hogy az orvosnak vallásgyakorlást kell előírnia a gyógyítás érdekében. De fontos a betegek számára, és az is mindennapi élményem, hogy elmélyítheti az orvos–beteg kapcsolatot, ha ez a spirituális légkör jelen van.

Tegnap járt nálam egy asszony kézproblémával. Megvizsgáltam, véleményt mondtam, és miközben a papírokat írogattam, beszélgettünk is erről–arról. Amikor elköszönt, rám mosolygott és azt mondta, hogy „imádkozom magáért”. Nem beszélünk Istenről. De valami megjelent abban a találkozásban, ami ezt hívta elő belőle, és én is egész másképp gondolok utána rá, mint egyszerűen csak egy orvos–beteg találkozásra.

Spirituális szempontok fontos tényezők lehetnek a beteg sorsát érintő döntések meghozatalában. Például valaki úgy érzi, hogy az életében mindent elrendezett, mindent lezárt. Miért kell neki még egy kemoterápiát elkezdenie? Az orvos azt mondja, hogy kell, meg kell próbálni, mindent meg kell tenni. Lehet, hogy ő befejezte már, készen van. Egészen más döntést hoz az, aki arra készül, hogy hazatér a mennyei Atya házába, és egészen mást, aki azt érzi, hogy a nagy semmibe fog belezuhanni.

Sok minden lehet az akadály annak, hogy ez a spirituális dimenzió megjelenjen az orvos–beteg kapcsolatban, a gyógyítás folyamatában.

Akadály lehet, hogy az orvos lelkisinyli ennek a dimenzióknak a fontosságát, nem tanulta, nem éli.

Akadály lehet az is, hogy az orvosoknak, ápolóknak nincs is gyakorlatuk ezen a téren, mivel a spiritualitásnak nincs kultúrája. Hazánkban még üldözték is.

Akadály lehet, hogy az igények, elvárások sokfélék, összetettek lehetnek, és ez az orvost is elbátortalanítja, elbizonytalanítja.

Akadály lehet, hogy ez rendkívül időigényes. Nem lehet két perc alatt segítő beszélgetést folytatni. És amikor negyven beteg vár kinn, akkor azt kell mondanom, jöjjön vissza egy olyan időben, amikor tudunk beszélgetni, de most erre nincsen lehetőség. De lehet, hogy ezzel annak a pillanatnak a lehetősége is elveszett.

Segíthetne, ha az orvosi gondolkodásba bekerülhetne az, ami Amerikában már elfogadott dolog, és amit úgy hívunk, spirituális anamnézis. Betegfelvételkor megkérdezik: szeretné-e, ha a gyógyításában részt kapnának a spirituális kérdések is? Ha azt mondja, hogy igen, akkor tovább-

mennek ezen a szálán. Ha azt mondja, hogy nem, akkor úgy veszik, mint nálunk is, hogy erről nem szabad beszélni.

Azt gondolom, ez olyan lépés lehetne az orvospérfában, amely figyelmet érdemelne. Jobban kellene tanítani, hogyan beszélgessen az orvos, hogy milyen legyen a személyes anamnéziszfelvétel technikája. Elég-e, hogy csak célirányosan az információt keresi, vagy magát a beteget kellene jobban megismerni és megérteni? És ez megint idő és személyiség kérdése, de az utóbbi megfelelő tréningekkel jól fejleszthető.

Ez a spirituális erőter kimondatlanul is ott van, amint azt az előbb említett találkozásban láttuk. Lehetne a gyógyítás része az is, hogy amikor az orvos érzi, alkalmas a helyzet, hogy imát, szentségeket ajánlhasson betegének. Ezt természetesen nem lehet előírni, de nem lenne szabad tiltani sem. Angliában történt, hogy egy nővért azért bocsátottak el állásából, mert azt mondta a betegnek, szívesen imádkozik vele.

Legyen itt erre egy utolsó amerikai felmérés. Megkérdezték orvosoktól: „Maga szerint kívánná-e a beteget, hogy imádkozzon vele?” Az orvosok 63%-a azt mondta, hogy nem. Ugyanezt megkérdezték a betegektől is: „Szeretné-e, ha az orvosja imádkozna önne?” És 54% azt mondta, hogy nagyon, 27% azt, hogy valamennyire, 20% bizonytalanok, de elfogadná, és 5% mondta azt, hogy nem. Ez Amerika. Amerika más, mint Európa. Európa más, mint Magyarország a maga elmúlt negyven-ötven évével. De mindenhol emberek vannak, és minden embernek van valamiféle spiritualitása. Jó lenne megtalálni a módját, hogy ez megjelenjen a gyógyító folyamatban is.

Hogy hogyan? Ez lenne ennek a mai napnak a kérdése, témája, és remélem, úgy megyünk majd haza, hogy visszatérünk valamiféle választ magunkkal.

Ezt a képet szeretném útravalóul adni: élet a kereszt árnyékában.

Ahogy a család árnyéka odakerül a Golgotára, a kereszt tövébe, miközben a templomba mennek – választ adhat, felelhet, ha így tudjuk nézni a szenvedést. Nekünk, gyógyítóknak is, és ezáltal betegeinknek is. Hogy a teljes ember gyógyuljon.

Milyen életmódot ajánl a keresztényeknek a bencés regula?

VÁRSZEGI ASZTRIK OSB

Benedek apát a zoltárossal azt kérdezi kortársaitól: „Ki az az ember, ki életet óhajt és jó napokat kíván látni?” Ha elfogadó a válasz, akkor az „örök élet” távlatába állítva olyan életvitelt kínál, amely a világban is kiteljesedő, egészséges életet tesz lehetővé.

Bevezetés

Benedek istenkereső keresztény volt, és a magához hasonlóknak írta *Reguláját*. Sem fitnesztanácsadó, sem dietetikus szakember, sem egészségőr nem akart lenni. Az egészséges életmód a dolgok keresztény módon átgondolt rendjéből fakadt, amelyhez – mivel ettől civilizációnkban eltávolodtunk, és ennek következtében megbetegedtünk, betegek vagyunk – vissza kell térnünk. Ma azonban hasznos és célszerű arra az életmódra figyelni, amelyet ő ajánl a keresztényeknek.

Betegségeinknek egyik (fő) oka, hogy eltűnt életünk transzcendens dimenziója, vetülete: mindent ettől és ebben az életben várunk, és belebetegszünk pusztán annak tudatába is, hogy valamiről lemaradunk, kimaradunk. „*Uram, karod szabadítson meg az emberektől, e világ halandóitól, akiknek csak ez az élet a részük!*” – mondja már a zoltáros is (Zsolt 17,14; katolikus ford.).

Benedek és Regulája

Szent Benedek Kr. u. 480 körül született Nursiában (ma Norca, Olaszország). Csalódik a római diákéletben, a vidéki papságban. Isten hívását, a belső hangot követi, és így remete lesz Subiaco közelében egy barlangban. Három év teljes magány után mind többen kezdenek hozzá jönni, hogy lelki ügyekben tanácsát kérjék. Szerzetesközösség vezetését vállalja, de bennük is csalódik, majd maga alapít közösséget. Először a subiacói völgyben kisebb kolostorokat, majd 529-ben megalapítja Montecassinót. Itt írja szerzeteseinek szánt életszabályát, *Reguláját*. Követői több monostort alapítottak Subiacóban és Montecassinón. Halálát 547-re datálhatjuk. Életrajzi adatait Nagy Szent Gergely pápa *Dialógusainak* II. könyvéből ismerjük.

Benedek *Regulájában* sokat merített saját szerzetesi tapasztalataiból, és a korábbi szerzetesirodalom is hatott rá: az egyiptomi szerzetességről szóló *Vitae Patrum* (Az atyák élete), Szent Vazul, Cassianus, Pachomius és Szent Ágoston

írásai, s amire mostanában figyeltek fel, a *Regula Magistri*. A *Regula Magistri* több helyen szó szerint megegyezik a benedeki regulával, máshol csak érintkezik, de néhol éppen ellentétben áll vele. Így még jobban kitűnnek a bencés regula sajátosságai. A kereszténységben belül a szerzetesi hagyomány értéke mindkét életszabály.

A Regula jellemzői

A *diszkréció*, amelyen Benedek a bölcs mérsékletet, a helyzetekhez és személyekhez való alkalmazkodást érti. Egy másik a *rend*, a *beosztás*, amely pontosan előír több dolgot, például a testvérek sorrendjét (63. fej.) és a zoltárok imádkozásának módját (8–18. fej.). Megkívánja az *engedelmességet*, a *kolostorhoz kötöttséget*, a *stabilitást*. Ez kitartást, állhatatosságot is követel, valamint komoly szerzetesi életet, amit ő az *alázatosság* szóval foglal össze. Az alázatosságot a keleti forrásokat követve Jákób leírja képével mutatja be, amelynek lényege: elfordulni egocentrizmusunktól, és egyre jobban közelíteni egy Krisztus-központú élethez. A monostorba történő felvételnél próbaévet ír elő.

Harmóniát teremt a munka és az imádság között. Innen ered az *Ora et labora*, az „Imádkozzál és dolgozzál!” felszólítása, amelyet gyakran kiegészítenek a *lege*, azaz „olvass” szóval is, hogy teljes képet kapjunk a szerzetes törekvéséről. Ez a bencések jelmondata. Az imádság elsősorban kórusimádság, napi nyolc alkalommal való közös zoltározás. A zsolozsma – amely himnuszokból, zoltárokból és olvasmányokból áll – első szabályozása tőle való, de ismeri a magánimát is és a belső ima gyakorlatát is. A munka elsősorban a kolostorban elvégzendő házimunkákat jelenti, de bekapcsolódnak a kézműiparba és szükség esetén a mezőgazdasági munkába is. Jelentős időt szán *lectióra*, lelki olvasmányra. Később ebből alakult ki a szellemi, elsősorban teológiai munka. Büntetései szelídek és gyógyítóak. A szegénységről a *Regula* nem beszél, annál inkább hangsúlyozza a közös birtoklást, mindenben – anyagiakban is – az apáttól való függést. A szüzességről nem esik szó, ez

egészen magától értetődő. A fogadalomnál a megtérő életformára, szerzetesi életvitelre (*conversio morum*) és az állhatatosságra, stabilitásra helyezi a hangsúlyt.

A Regula fő témái testi-lelki egészségünk vetületében

A *Regula* szellemtörténeti, spirituális háttere elsősorban a biblikus tapasztalat, ahogy azt a kereszténység és a korai szerzetesség olvasta. Szembetűnő a *Regula* lélektani ismerete, gazdag emberi és közösségi tapasztalata. Az ókori gondolkodás kézzelfogható nyoma, amikor az apátnak a bölcs orvos magatartását ajánlja figyelmébe (RB 27. és 28. fejezet).

A szerzetesi élet célja és útja

A keresztény élet, a szerzetesi elhivatottság célirányos, értelmes élet. Ez fontos előfeltétele az életmód vállalásának

Van értelme és célja életének, van motivációja annak, miért cselekszik így, mit miért vállal.

Egy – akkori – széthulló világban az, aki még keresztény módon akar élni, ezt tegye: „Bárki vagy tehát, aki a mennyei hazába igyekszel, teljesítsd ezt a kezdetnek írt, igen csekély Regulát! Így aztán legvégül Isten kegyelmével eljutsz majd a bölcsességnek és az erényeknek előbb említett csúcsára. Amen.” (73. fejezet)

Ehhez a célkitűzéshez iskolára, gyakorlótérre, mesterre, segítségre van szükség. „»Ki az az ember, aki életet óhajt és jó napokat kíván látni?« Ha ennek hallatára azt feleled: »Én«, akkor Isten ezt mondja neked: Ha igazi és örök életet akarsz, »tiltsd el a nyelvedet a gonosztól, és ajkad ne szóljon csalárdságot, fordulj el a gonosztól és tedd a jót! Keresd a békét és járj utána!« (Zsolt 33,14–15). Ha ezt megteszitek, szemem rajtatok lesz, és fülem meghallja könyörgéséteket. És még mielőtt segítségül hívnátok, azt mondom nektek: »Íme, itt vagyok« (Zsolt 33,16). Mi lehetne édesebb számunkra, szeretett testvéreim, az Úrnak e minket hívó szavánál? Íme, így mutatja meg jóságosan az Úr az élet útját.”

Ezt az életet és ennek az életformának a tartalmát fogja össze a nagyon gyakorlati ételszabály, a regula. E cél elérése érdekében vállal a keresztény lélek önmérsékletet, aszkézist, amely egyúttal testi- és lelki egészségét is szolgálja anélkül, hogy ezt célul tűzné ki maga elé.

A keresztény élet koordinátái

A keresztény hívó életforma egészséges életforma: a főparanccsal meghatározva mintegy tájékozódást ad az embernek az életben: Isten, a felebarát és önmagunk helyes szeretetének irányait és távlatait.

A lelki élet célja nem csupán az, hogy mentesek maradjunk a hibáktól és a bűntől, hanem az is, hogy testben és lélekben egészségesek maradjunk.

Lelkiismeret-vizsgálatom az önmegismerés lehetősége, de figyelnem kell testem üzeneteire is, a pszichoszomatikus tapasztalatokra, azok is rólunk szólnak. A lelki élet csak akkor egészséges, ha testünket is egészséges feszültségben tartja.

Benedek *Regulája* megmutatja, milyen az a lelkiség, amely alkalmas arra, hogy meggyógyítsa a beteg és szétzilált, szétesett embert.

A közösség, azaz a monostor: iskola, gyakorlótér, Isten háza, testvéri közösség.

Imádkozzál és dolgozzál!

Miből áll a szerzetesi zsolozsma? A teljes „igei arzenál” felvonul, Ó- és Újszövetség, és az olvasmányokhoz csatlakozik még az egyházi hagyomány, az egyházatyák igehirdetésének, tanításának olvasása. A szerzetes a közös imádságban a több ezer éves zoltárokat, Isten szavát imádkozza, amely – mint André Louf apát mondja – mint a hegyi patak, gyorsan folyó víz, szinte átmosza az emberi léleknek a mélyebb rétegeit is, ószövetségi, nyers énünket, agresszivitásunkat, ellenkezéseinket, elhárításainkat, és az imádságban találkozik az Isten szavával, magával az Istennel. Az ókorban recitálják a zoltárokat, a középkorban éneklük, így jelen van a liturgiában a zeneterápia is. Árvai Henrik adventista lelkész azt mondta nekem katonaként: „Megfigyeltem, hogy amelyik gyülekezet jól énekel, ott fele probléma van, mert kiéneklük magukból.” Egy szerzetesközösségben sem lenne szabad sok problémának lennie, mert ott mindig énekelnek, és a belső diszharmóniát a szépen elénekelt zoltár harmóniává alakítja. Ugyanerre a harmóniára törekcszenek aztán a munkával, hogy túlzásba ne vigyék.

A munkáról szóló 48. fejezetben két alapelv fontos. „A tétlenség a lélek ellensége. Ezért a testvérek a megállapított időben foglalkozzanak testi munkával, más órákban pedig szent olvasmányokkal.” Ezt aszketikus elvnek mondhatjuk, de van egy nagyon gyakorlati megokolás is: „...mert akkor igazi szerzetesek, ha saját kezük munkájából élnek, mint atyáink és az apostolok is. De mindez mérséklettel történjék a kislelkűek miatt.” (RB 48. fejezet) Az utolsó mondat ismét a mérséklet, a diszkréción gyöngyszeme, főként azonban az, ami utána következik, ez a körütekintő és bölcs szeretetnek a gyakorlata: „A beteg vagy gyöngé testvérekre olyan dolgot vagy testi munkát bízzanak, hogy se ne henyéljenek, se a munka terhe alatt le ne törjenek, vagy éppen meg ne futamodjanak. Ezek gyöngeségét mindig vegye tekintetbe az apát.”

Az élet kerete: a rend és a mértéktartás, csend

A kozmosz természetes ritmusa, az egyházi év, amely a napirendben valósul meg. (Isten a teremtéssel rendet visz a káoszba, az ember saját világában szintén rendet teremt!)

A benedeki napirend megfelel a természetes bioritmusnak. Sok ember megerősökolja saját bioritmusát. Az egészséges napirend gyógyító hatással van ránk, és teljesítőképességünket is növeli. A *Regula* napirendje azt üzeni, hogy egészséges életmód nélkül nincs egészséges lelki élet. Az egészséges életstílus vonatkozik az idő helyes beosztására és a munka közbeni testtartásra is.

A nap ritmusát napirendre fogja át, amely időt biztosít az imára, lelki olvasmányra, elmélkedésre (a lélekkel foglalkozásra), a munkára – merthogy akkor szerzetesek, ha saját kezük munkájából élnek meg –, valamint a pihenésre.

Mértéktartás – discretio

Mindent mértéktartással tegyenek, az apát is mindent mértéktartással tegyen.

Napjaink veszélyforrása a mértéktelenség. A mértéktelenség nemcsak a természetet, környezetünket, az energiát pusztítja el, nemcsak fogyasztási tébolyban, stresszel járó munkamániában mutatkozik meg, hanem a perfekcióra, az abszolút tökéletes biztonságra, a tökéletes ellátásra való törekvésben. Mi ugyan még nem tartunk itt, de a jóléti államokban az egészségügy és a nyugdíjrendszer reformjáról folytatott viták megmutatják, hogy ezen a téren már elérkeztek a határhoz.

Nincs helyes mértékünk az önértékelésben, így keletkezik a szuperember mítosza, aki mindig fitt, mindig aktív, mindig kihoz valamit magából, versenyképes, akinek nincsen gyenge pontja – és ha ezt nem éri el másként, akkor a pszichét befolyásoló gyógyszerekkel él.

A teljes benedeki *Regula* kulcsfogalma a *discretio*, a mértéktartás, amelyet minden erények anyjának mond. Hogy példát is hozunk, az apátnak ezt írja elő a *Regula*: Mindent úgy rendeljen el a közösségben, ha valami megvalósítandó, valami célt, akár még a böjtölés is, hogy legyen, ami után az erősek még vágyódjanak (mindig vannak sztahanovisták köztünk, a buzgók), de a gyöngék se riadjanak vissza. Benedek a maga arányérzésével, diszkreciójával mindenkit szeretne az üdvösségre eljuttatni, a hosszú lábúakat és a kurta lábúakat is. Amikor novíciusmesterként a fiatal bencéseket tanítottam, ilyen reguláris példákkal oktattam: a Bakonyba mentek osztálykirándulásra. A kamasz gyerekek között mindig vannak hosszú lábúak és rövid lábúak. Ha ostoba vagy, fiam, akkor versenyzel a hosszú lábúakkal, velük együtt fölzaladsz a dombra, szétszakad az egész csapat, és elveszted az embereidet. Ha diszkrecióval rendelkező bencés vagy, akkor a hosszú lá-

búakat visszafogod, fékezed, a kurta lábúakat meg biztobod, és azt mondod, ti is a célba fogtok jutni. Az üdvösség a kurta lábúaknak is és a hosszú lábúaknak is szól.

A csendről: korunk veszélyforrása a lárma, az akusztikus és optikai ingerek túlkínálata. Az akusztikus környezetszennyezés lehetetlenné teszi, hogy visszahúzódjunk a gyógyító csendbe. Benedek a szavak és képek inváziójával a hallgatás gyógyszerét szegezi szembe. A csendben magára találhat a lélek, és meggyógyulhat. Ez a csend az Istennel való találkozás közege is.

Mindezt a bibliai hagyomány hordozza számára tanításban, képekben, élmények közvetítésében: kapcsolat a kozmosszal, helye a világban, kapcsolata a múlttal, jelenel és jövővel. A hívők hosszú sorának utolsó láncszeme.

Fontos egy közösségben a csend. Néha azt gondoljuk, ha nem szólok a másikhöz, azt hiszi, hogy nem szeretem, pedig milyen jó lenne inkább hallgatni időnként. Benedek elrendeli a közösségben, hogy mikor kell *silentiumot* tartani, azaz „hallgatni”, mai szóval csendkúrát tartani. Ez sem öncélú gyakorlat, a csendben saját lelkiismereted hangját is meghallgatod, és azt nem szabad elfojtanod. Az Isten érintését is könnyebben érzékeled, mint a lármban vagy a túlhajszolt zsvivajban.

Étel, ital

A *Regula* rendelkezik az étkezés idejéről, módjáról minden szélsőség nélkül; tekintettel van a különféle igényekre, izlésre. Egytől óv, a mértéktelenségtől, amelynek erkölcsi és fizikai sérülés a következménye. Ugyanez áll a borra is. A szövegek erőltetés nélkül önmagukról tanúskodnak.

Az ételről: „...két főtt étel az egyesek különféle gyöngeségei miatt; hogy aki talán az egyikből nem tud enni, a másiból lakják jól. Tehát két főtt étel elég legyen minden testvérnek. De ha lehet valahonnan szerezni gyümölcsöt vagy friss zöldségfélét, adjanak harmadik fogást is... De mindenesetre kerüljék a mértéktelenséget, hogy a szerzetes gyomrát soha meg ne terhelje. Semmi sem ellenkezik ugyanis annyira a keresztény emberrel, mint a mértéktelen evés és ivás, ahogy a mi Urunk mondja: »Vigyázzatok, hogy szívetek el ne nehezdedjék a mértéktelenségben« (Lk 21,34).» (RB 39. fejezet)

Az egyházi évben van böjti időszak is, erről is rendelkezik a *Regula*, de itt is érvényesül a mértéktartás és minden öncélúság kerülése. Úgy gyakoroljanak önmegtartóztatást, böjtöljenek, hogy a Szentlélek örömeiben tudjanak húsvétra készülni és húsvétot várni, mert csak örömben lehet valaki hívő keresztény.

Az italról: „Kinek-kinek saját ajándéka van Istentől, az egyiknek így, a másiknak meg amúgy« (1 Kor 7,7). Éppen ezért némi töprengéssel rendelkezünk mások táplálkozásának mértékéről. Mégis, ha tekintetbe vesszük az erőtlenek

gyöngességét, azt tartjuk, hogy minden egyesnek elég lesz napjában egy hemina bor. Akinek azonban Isten megadja az önmegtartóztatás türelmét, tudják meg, hogy külön jutalmuk lesz érte. Ha a helyi viszonyok, a munka vagy a nyári hőség miatt többre lenne szükségük, azt az előjáró ítélje meg. De mindenképpen ügyeljenek arra, hogy sokat ne igyanak, vagy éppen meg ne részegedjenek. Bár azt olvastuk, hogy »a bor egyáltalán nem való szerzeteseknek«, de mivel korunkban lehetetlen a szerzeteseket erről meggyőzni, legalább abban egyezünk meg, hogy ne igyunk a telítettségig, hanem mértékletesebben; hiszen »a bor elszakítja Istentől még a bölcseket is« (Sir 19,2). Ahol azonban a helyi viszonyok úgy hozzák, hogy a felemlített mennyiség sem kapható, hanem sokkal kevesebb vagy éppen semmi, áldják ezért az Istent, akik ott laknak, és ne zúgolódjanak. Különösen tehát arra intjük őket, zúgolódás nélkül éljenek.» (RB 40. fejezet)

Hogy munkavégzéskor mikor kell étkezni, arról így rendelkezik a *Regula*: „Olyan bölcs tapintattal intézzen mindent, hogy egyfelől a lelkek üdve biztosítva legyen, másfelől a testvéreknek ne legyen okuk munkájukat zúgolódva végezni.» (RB 41. fejezet)

Az alvás, pihenés

„Téli időben, azaz november elsejétől egészen húsvétig, ésszerű megfontolás alapján, az éjnek nyolcadik órájában

kell fölkelni, hogy a testvérek éjjelnél valamivel tovább nyugodhassanak, és már pihenten keljenek föl.» (RB 8. fejezet)

Feltehetem magamnak a kérdést: pihenten kelek-e fel reggelenként? Általában nem. A *Regula* a pihenésre is gondol számos esetben. A nap folyamán többször teszi lehetővé a szerzetesek számára a pihenést.

Összefoglalás

A keresztény hit az ember számára a végtelen Isten felé nyitottság és a gyógyulás, a szabadság távlatát, az önfogadás esélyét nyújtja. Ebben az erőterben és távlatban az egyensúlyban lévő ember személyisége nem lesz boldogtalanná a pusztá gondolattól, hogy valamiből is kimarad, és nem szenved annak szorításában, hogy mindent élveznie kell, mert csak így tudja önmagát megvalósítani.

A hívő keresztény Jézus Krisztus szabaddá tevő isten-emberi személyében tudja megoldani testi-lelki egészségét, nyer távlatot életre és örök életre.

„Hiába fürösztd önmagadban,
Csak másban moshatod meg arcodat.
Légy egy fűszálon a pici él
S nagyobb leszel a világ tengelyénél.”
(József Attila: *Nem én kiáltok*)

Ez az arc Jézus Krisztusé.

K Ö N Y V A J Á N L Ó

Adalékok a magyarországi reformáció kezdeteihez

SZILÁGYI CSABA

BLÁZY Árpád: *Simon Griner (Grynaeus) és Buda (1521–1523)*. Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest, 2010.

Igen figyelemreméltó Blázy Árpád doktori disszertációja (PhD-értekezése). A mű jelentőségét mutatja, hogy nemcsak könyv alakban vehető kézbe, hanem a *Studia Caroliensia* című folyóirat is közreadta (XI. évf. 2010. 1–2. sz.), így a szűkebb szakmai réteg (egyetemek, kutatóhelyek) számára is rögtön elérhetővé vált.

A 269 oldalas értekezés alapos kutatómunka alapján született. A szerző Bázelen és Tübingenben kutatta fel a legfontosabb forrásokat, de igyekezett a hazai szakirodalmat is a lehető legjobban megismerni és felhasználni. Simon Griner (Grynaeus) a szerző pontosítása szerint 1494

szeptembere és 1495 márciusa között született (azaz nem 1493-ban), és 1541-ben halt meg Bázelen, ahol mint a város (egyik) reformátorát tartják számon. Élete igazán változatos és mozgalmas volt. Így például részt vett a speyeri birodalmi gyűlésen (1529), több egyetemen tanított (Heidelberg, Bazel és Tübingen), vendégeskedett VIII. Henrik angol király udvarában (1531), s az 1533-ban Bázelen általa sajtó alá rendezett Euklidész-kiadás (*A geometria elemei*) előszaváért újabban már Descartes filozófiájának úttörőjeként is számon tartják. A reformáció helvét ágának határozott képviselője teológiai értekezést ugyan sohasem írt, mégis aktív részt vállalt több fontos hitvita előkészítésében és lebonyolításában. Szoros baráti szálak fűzték Melanchthonhoz és a nála mintegy tizenöt évvel fiatalabb

Kálvinhoz. Grinert a magyar történetírás mint humanista iskolamestert említi, aki az 1520-as évek elején Budán működött. Budára érkezése előtt még a Griner nevet használta, majd 1523-ban a praeceptor biztatására Wittenbergben változtatta meg azt Grynaeusra.

A szép kiállítású könyv négy fő fejezetre tagolódik, amit függelék és képek egészítenek ki. A kötet végén pedig jól használható névmutató segít az eligazodásban.

Az első három fejezet tulajdonképpen háttér munkának számít: a szerző bemutatja Budát a 13. századtól Mohácsig (I. fejezet), azzal a céllal, hogy megismertessen bennünket Griner működési helyével, továbbá megismerhetjük a humanista gondolkodás főbb jellemzőit (II. fejezet), majd a magyarországi középkori oktatásról kapunk átfogó képet (III. fejezet). Mindezek segítenek bennünket az adott kor légkörének megismerésében. A legfontosabb és egyben a legizgalmasabb a *Simon Griner és Buda* címet viselő IV. fejezet. Történetírásunkban vita tárgyát képezte, hogy Griner egyáltalán járt-e a magyar fővárosban, s ha igen, akkor vajon mettől meddig tartózkodhatott itt, és a Budán töltött időszak milyen szerepet játszott életében. Blázy Árpád az általa idézett források alapján meggyőzően bizonyítja, hogy Griner járt Budán. Egész pontosan Bécsből érkezett, ahonnan 1520 decembere és 1521 nyara között indult útnak, és akkori magyar fővárosunkban legkésőbb 1523 februárjáig volt iskolamester. A szerző filológiai alaposággal veszi számba azokat a forrásokat, amelyek alapján bemutatja Griner Budán való tartózkodását. Példának okáért hadd említsük meg azt a Grynaeus-életrajzot, amely a neves bázeli orvos, Heinrich Pantaleon (1522–1595) által kiadott biográfiaújtemény harmadik kötetében olvasható: „És ezt követően ugyanő a magyarországi Budán tűnt fel, ahol másfél évig egy iskola élén állott.” Mindezek Griner halálát követően huszonöt évvel íródtak. Griner működésének színhelye a szerző szerint nagy valószínűséggel a Buda főtemplomához (a Mátyás-templom elődjéhez, a Nagyboldogasszony-templomhoz) tartozó városi plébániaiskola volt.

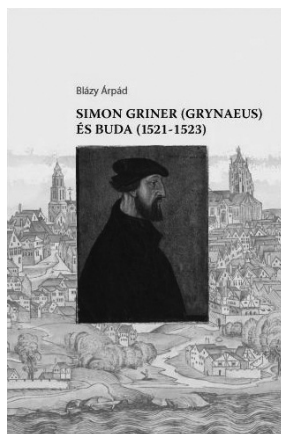
A magyar művelődéstörténet szempontjából izgalmas kérdést feszeget a szerző, amikor arra keresi választ, vajon mit és mennyit látott Griner a híres Corvina-könyvtárból. Véggkövetkeztetése így hangzik: „Griner minden

bizonytal jól ismerte a Corvina-könyvtárat, sőt sok más humanistához hasonlóan neki is sikerült kivenni részét a »corvinamentésből«. Az állítólagos könyvtárosi megbízás azonban, hogy tudniillik Griner is őre lett volna Buda várának eme világhírű, ám kezdeti pompáját fokozatosan elvesztő gyöngyszemének, valószínűtlen feltételezésnek bizonyult.” S hogy hogyan is kell érteni a „corvinamentést”? Erre is kapunk választ: a ferences barátból idővel neves orientalistává és kozmográfussá lett Sebastian

Münster (1488–1552) 1527-ben Bázelen kiadta Moses Maimonides *Logikáját*. Ennek ajánlásából kiderül, hogy Griner egy olyan héber kéziratot adott át Münsternek, amelyet még a budai Corvina-könyvtárból „mentett meg” és hozott magával. A recenzens elgondolkozott azon, hogy Grinertől miért nem maradt részletes leírás a Corvina-könyvtárról, hiszen a vérbeli humanistát ez az átlagnál jobban kellett hogy érdekelje. Példaként említhetjük Oláh Miklóst, aki néhány évvel később (1527 őszén) *Hungaria* című munkájában megemlékezik a

híres bibliotékáról. Biztatjuk a szerzőt a kutatások folytatására, hogy találjon újabb Griner-forrásokat, leveleket, amelyek a budai tartózkodás további apró részleteire rávilágítanak. Merjük ezt annak tudatában javasolni, hogy a függelékben már így is jelentős számú – elsősorban teológiai tartalmú – levelet közöl. Mindezek akár újabb irányba is vihetik Griner életművének kutatását.

Összegzésként elmondható: Blázy Árpád logikusan felépítve, jelentős forrásokat feltárva és elemezve készítette el munkáját. Horváth János *Az irodalmi műveltség megoszlása – Magyar humanizmus* (Budapest, 1935) című munkájában foglalkozott többek között a Mohács előtti humanizmus történetével. Azóta több neves szerző is foglalkozott a témával, például Csapodi Csaba (1910–2004) vagy Borzsák István (1914–2007). A teológus-történész szerző, ha szükséges, olykor vitázva érvel jeles kutatók téziseivel. Tegyük hozzá: egy doktori értekezésnek ez is fontos eleme. Griner munkásságának teljes feltárása természetszerűleg még folytatásra vár, e munka azonban segít még jobban megérteni a humanizmus és a kereszténység találkozásának sokszor ellentmondásoktól sem mentes korszakát, és feltárni a magyar történelmet is alakító eszmei áramlatokat.

Nem tömjénszagú, hanem életszagú: „kinyitja” a világot

OROSZ GÁBOR VIKTOR

BÉRES Tamás – KODÁCSY-SIMON Eszter – RÉZ-NAGY Zoltán: *Közelebb az Élethez. Evangélikus hittankönyv 17–18 évesek számára.* Luther Kiadó, Budapest, 2010.

Didaktikai szempontból sem kétséges egy olyan konkrét cél megfogalmazásának szükségessége, amely világos iránymutatásul szolgál a fiatalok tájékozódásának segítése során abban az összetett gazdasági, politikai és kulturális környezetben, amire talán ma a „bármilyen lehetséges és annak ellenkezője is” kifejezés a legjellemzőbb. Amennyiben az említett konkrét cél nincs világosan kimondva, a tanuló, de a hitoktató is elveszítheti motivációját. *Közelebb az Élethez.* A szerzők olyan koncentrált címet választottak könyvüknek, amelyet az olvasónak önmaga számára kell elsősorban értelmezni, mielőtt még belelapozna a kötetbe. Ezzel létrejön az a kommunikációs tér, amelyben jellemzően végig benne mozog a tanuló. Lényegesnek tartom a mozgást, mert nem tudom statikusan elképzelni a kötetben rejlő ismeretek színgazdagságával való találkozást. Előttem inkább egy alkotóközösség jelenik meg, amelyben kinek-kinek az a feladata, hogy megfessék saját életképüket (*fides qua creditur*) úgy, hogy ugyanarról a palettáról (*fides quae creditur*) választanak színeket. Eközben megteremtődik a *vita activa* és *vita contemplativa* közötti egyensúlyra való igény és a benne feltárolt igényesség is, ami egyedül képes létrehozni a tudatos közeledést az olyan értékek irányába, amelyek az életet támogatják.

Többek között John Webster, az aberdeeni egyetem rendszeres teológiai professzora mutat rá *Holy Scripture – A Dogmatic Sketch* című munkájának elején arra, hogy a rendszeres teológiának, miközben a Szentírással foglalkozik, tekintettel kell lennie a szövegre, amelyben Isten kinyilatkoztatása rögzített formában van jelen, másrészt figyelnie kell Isten szavának egyházi és az olvasó általi befogadására. A *revelatio* és a recepció, az immanens Írás és a transzcendens Isten, az Élet és az élet színopszisa nem magától értődő, a racionális megkülönböztetés hitbéli együtt látása kegyelem. A 20. század egyik legjelentősebb teológiai művében, a *Kirchliche Dogmatik*ban Karl Barth arra vállalkozott, hogy a dogmatikát az etikával együtt tárja olvasói elé. Hasonló elvet követ a szóban forgó hittankönyv is, és erénye, hogy ezt nagyon természetesen teszi. Szinte fel sem tűnik sokszor, hogy miként érkezik meg a tanuló a helyes megfogalmazásához a könyv olvasója. És ez a

természetesség a szakmai igényesség, átgondoltság következménye. Az első fejezet az utca emberének hétköznapi perspektívából indít. Feltűnik egy templom, amelynek gazdag külső és belső szimbolikája (harang, kapu, pad, szószék, oltár, kereszt) hermeneutikai kulcsot ad az érdeklődő kezébe, amelynek segítségével feltárolhatók az életkérdések. A templom szimbólumterébe lépve nyilvánvaló: „Itt a lét a tét.”

Az ismeret a tapasztalat által válik személyessé. Érdekes kiemelni ezért a hittankönyvben szereplő, jól megválogatott illusztrációk gazdagságát, amelyek képesek arra, hogy az elsajátítandó ismeret gyakorlati jelentéstartományai felé fordítsák a tanuló figyelmét. Nem csupán a színes képeken, szemelvényeken és a csoportosan megoldandó feladatokon keresztül válik mindez lehetőséggé, hanem a filmajánlók és a közelképek a tapasztalás értően megválasztott elemei lesznek. Egyszerűen kedve támad az embernek a frissen megszerzett ismeretek birtokában (ismét) belelapozni Hermann Hesse *Üvegyöngyjátékába*, vagy megnézni az *Ördögök* című filmet Ken Russell rendezésében.

A könyv szerepe messze túlmutat az iskolai oktatás sokszor szűkre szabott keretein. A hittankönyvek rendkívüli felelőssége abban van, hogy egy egyház tanítását jelenítik meg: ez az, amit tanítunk fiataljainknak. És ez a felelősség különösen is jelentkezik az érettségiző korosztállyal kapcsolatban, hiszen számukra ez a könyv marad az utolsó iskolai hittankönyv. A szerzők ennek a felelősségnek nagyon is tudatában vannak akkor, amikor következetesen adják át az elsajátítandó anyagot. Ami egyházunkban néha két- vagy háromfajta módon kerül meghatározásra, ebben a munkában egyértelműen áll előttünk, ha tanításbéli kérdésekről van szó. Ilyen például a hitbizonyosság és az üdvbizonyosság megkülönböztetése. Az utóbbi fogalmi keveredés eredménye, hiszen „az üdvösség nem teljesedik ki az ember biológiai életében, hanem mindvégig megőrzi reménység jellegét”. A hitnek pedig „reális léte, rendeltetése, funkciója van”, a hitbizonyosság tapasztalható valóság, rajta keresztül élhető át az Istennel való kapcsolat.

A könyvet a fentiekben leírtak alapján a magam részéről nem csupán a 17–18 éves korosztálynak javaslom olvasásra. A kötetet egyaránt haszonnal dolgozhatják fel olyan fiatal felnőttek, akik konfirmációra vagy keresztségre készülnek, vagy olyan bibliaórai csoportok, akik az egyház hitbéli és erkölcsi tanításában szeretnének elmélyülni. A könyv alkalmas arra is, hogy akár egy filmből kiindulva érkezzen

meg egy közösség szorosán vett életkérdéseihez. És talán nem túlzás, hogy hitoktatók és lelkészek is tovább képezhetik magukat a kötet segítségével.

A szerzők számára talán a legnagyobb – szentimentalizmustól mentes – dicséret az lehet a részemről, hogy örömmel és nyugodt szívvel fogom gyermekeim kezébe

adni ezt a hittankönyvet, amikor aktuálissá válik számukra. A Luther Kiadó két szempontból is remek munkát végzett. Egyrészt a könyv igényes tipográfiával jelent meg, jó kézbe venni, csak néhol fedezhetők fel kisebb aránytalanságok egy-két kép esetében, másrészt a baráti ár miatt, ami 880 Ft.

KRISZTUSBAN MINDNYÁJAN ÉLETRE KELNEK

Emlékezés Alpár Geyza (1924–2010) evangélikus lelkész szolgálatára

WAGNER SZILÁRD

Alpár Geyza Budapesten született 1924. június 22-én. 1930-ban került Sopronba, ahol katolikus elemi iskolába, a bencés gimnáziumba, majd felső kereskedelmi iskolába járt, 1943-ban érettségizett. Volt a budapesti Agrártudományi Egyetem hallgatója, közben népi kollégiumi nevelőtanár lett. 1949-ben mindkét helyről eltávolították. Egy barátja révén 1950-ben kapcsolatba került Budaker Oszkár soproni lelkésszel, aki lelkipásztora és tanítója lett. Az ő indíttatására vett részt gyenesdiási konferenciákon, majd 1950-ben megkezdte teológiai tanulmányait Sopronban. Az időközben Budapestre költözött teológiai akadémiáról 1953-ban egyik napról a másikra, indoklás nélkül eltávolították. Ekkor Groó Gyula professzornál kapott lakhatást és lelki támogatást. Ezután költözött vissza családjával Sopronba, ahol a Győr-Sopron-Ebenfurt Vasúttársaságnál helyezkedett el, innen ment nyugdíjba 1985-ben. Időközben elvesztette feleségét, Balassa Évát, majd 1978-ban házasságot kötött Szála Erzsébettel. Két házasságából két leánygyermek és öt unokája származott. Rehabilitálása révén lehetővé vált, hogy nyugdíjasként befejezze teológiai tanulmányait. D. Szebik Imre püspök 1991. augusztus 11-én avatta lelkésszé a soproni evangélikus templomban. 1991-től az éppen akkor újrainduló Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnázium (Líceum) hit-tanára lett, ebben teljesedhetett ki elhívása. E kivételes életút után, az elmúlt év december 22-én hunyt el a soproni kórházban.

Búcsúztatása 2010. december 30-án volt a soproni evangélikus templomban. Ravatalánál veje, Jakob Kruse loipersbachi lelkész és egykori tanítványa, Wagner Szilárd soproni iskolalelkész, harkai lelkész szolgált.

Temetési igehirdetés

„Mert közülünk senki sem él önmagának, és senki sem hal meg önmagának; mert ha élünk, az Úrnak élünk, ha meghalunk, az Úrnak halunk meg. Tehát akár élünk, akár meghalunk, az Úréi vagyunk. Mert Krisztus azért halt meg, és azért kelt életre, hogy mind a holtakon, mind az élőkön uralkodjék.” (Róm 14,7–8)

Keresztyén gyülekezet, gyászoló, emlékező testvéreim az Úr Jézus Krisztusban!

Nem azért választottam ezt az igét a mai alkalomra, mert már ezzel is alá szeretném támasztani, hogy egy evangélikus lelkész élete sosem önmagáért való élet, hanem elsősorban a szolgálatra elhívó Úrnak, Jézus Krisztusnak a szolgálata. Sokkal inkább arról szeretnék bizonyosságot tenni, hogy Isten milyen sokféleképpen van jelen az életünkben, és mutat utat számunkra.

Hiszen kivételes életút zárult le akkor, amikor Alpár Geyzát magához szólította mennyei Atyánk. Nem csak pozitív értelemben. A fent és lent megtapasztalása sokszor adatott osztályrészül neki, ugyanakkor Isten mindig megmutatta a következő lépés lehetőségét. Hiszen bár édesapját korán elvesztette, édesanyját 100 éves koráig maga mellett tudhatta. A jövő és az élete célja felől való bizonytalanság évei után megkapta a választ, amely Isten ígéje felé, s egyben a teológiai tanulmányok felé irányította. Amikor a teológiai akadémia kapui – mint akkoriban oly sokak mögött – mögötte is bezáródtak, Isten olyan világi hivatás felé vezette, amelyben kiteljesedhetett az élete. Ajándékként fogadta el hitvestársát, gyermekeit és unokáit, akikről mindig olyan nagy lelkesedéssel és örömmel tudott beszélni,

kollégáit és barátait, akiket mindig számon tartott, s érdeklődött felőlük. Amikor pedig elvesztette hitvestársát, Isten új, haláláig tartó életközösséget ajándékozott neki. Amikor emberektől ideológiák, üldözések vagy éppen az élet rendje szerint búcsút kellett vennie, megmaradt bizalma a jövőben, s abban, hogy élete Isten kezében van és marad mindvégig. *„Ha élünk, az Úrnak élünk...”*

Hitem szerint Alpár Geyza elhívott ember volt egész életében. Ennek ellenére magának is nemegyszer feltette a kérdést, hogy Isten visszavonhatja-e elhívását. Egykor azt gondolta, hogy igen. De visszatekintve az életútra, ma már látjuk, hogy nem, mert – ahogy Pál apostol írja – *„Isten ajándékai és elhívása visszavonhatatlanok”* (Róm 11,29). Mert ő tudja, mit hogyan akar intézni, és kit hová vezet az élete során. Hiszen nem lehet véletlen, hogy a világi hivatásban eltöltött évtizedek után éppen 1991-ben – már nyugdíjasként – kapott lehetőséget az egykor megkezdett teológiai tanulmányok befejezésére, és ordinálta őt az egyházkerület akkori püspöke. Akkor, amikor a Soproni Evangélikus Líceum első újra evangélikus évfolyama indult. Ennek az évfolyamnak lehettem én magam is tagja, és így kaptam lehetőséget – ma már tudom, hogy Isten kegyelméből – arra, hogy négy tanéven keresztül tőle tanuljam a hittant – és sok minden mást, amit fiataliságról, kultúráról, Istenről, hitről, bizalomról és szeretetről tudni érdemes. Tudom, hogy nem vagyok ezzel egyedül. De csak ezt tudva és tapasztalva lehet megérteni, mit jelent az, amit ő életrajzában szerényen így fogalmazott meg: *„Az irodai munkán kívül leginkább diákok, főképpen középiskolások között szolgáltam”,* és az, amit egy beszélgetésünkben mondott, hogy a hitoktatással és a diákok pásztorolásával töltött éveket élete legértékesebb részének tekintette. Kétségtelen, hogy az élete sokféle feladata és tevékenysége után a küldetése – a családi élet mellett – itt teljesedett ki. S talán azért tudott annyira a keresők, bizonytalanok pásztorára lenni, mert tudta, hogy mit jelent elbizonytalanodni, saját magunkat nehezen elviselni tudni, az életünk értelme és célja felől bizonytalanok lenni. Talán azért tudott sok tanítványa

lelki vezetőjévé válni, mert egykor neki is volt olyan lelki vezetője Budaker Oszkár lelkész személyében, aki tanítva és Jézus Krisztusról bizonyosságot téve tudta vezetni őt hivatása megtalálása felé. Lelkészként példa előttem az, ahogyan elérte, amit sok lelkész szeretne, hogy az emberek, különösen az egyház jövőjét is jelentő fiatalok hozzá mentek, tanácsát, útmutatását kérve. Ő csak ült a fotelban, könyvekkel körülvéve, és beszélgetett. Őszintén és viccelődve, ironikusan és komolyan, de mindig szeretettel és bizonyosságot téve... Azért tudott Krisztusra, a jó Pásztorra mutatni, mert Krisztus őt is pásztorolta, s vezette arra az útra, amelyet neki szánt a földi életben. *„Ha élünk, az Úrnak élünk...”*

Alpár Geyza lelkész testvérünk tudatosan készült a távozásra is. Gyakran beszélt róla, s az úrvacsorával megerősítve vette újra és újra számba életét, és gondolt annak közelgő végére. Isten különös kegyelmeként tapasztalta meg, hogy a nyugdíjazásáig tartó első életszakasz után egy második szolgálati területet kapott, amelyben majdnem húsz évig munkálkodhatott. Isten kezébe tette le terveit és egész életét, amelynek vége felé így vallott: *„...napról napra a bűnbocsánat bizonyosságában, kegyelemből élek. Hálát adva mindazért, amiben részem volt és van ma is. Amikor most visszaemlékezem, köszönöm az én Uramnak, hogy minden körülmény között elviselt engem, és kezében tart.”* *„Ha meghalunk, az Úrnak halunk meg...”*

Egy ilyen sokrétű életutat néhány mondatban összefoglalni lehetetlen. Mi, az itt maradottak lehetőséget kapunk arra, hogy a magunk emlékeit felidézzük, és magunkkal vigyük további életutunkra azt az ajándékot, amelyet Alpár Geyzában Isten nekünk adott. S így teljesülhet be mindannyiunk életében a Példabeszédek könyve egy mondatának igazsága: *„az igaznak az emlékezete áldott.”* (Péld 10,7) S így szólhat meg a mi reménységünk is, hogy Krisztus őt is megváltotta, s ezért bátran tehetjük le életét, s a magunk gyászát és háláját is az ő kezébe. Hiszen Krisztus megváltó, megsegítő és vigasztaló Úrként mindannyiunk életén uralkodik, ahogyan Pál mondja: *„Akár élünk, akár meghalunk, az Úréi vagyunk.”*

Emlékezés id. Szentpétery Péter (1921–2010) evangélikus lelkész szolgálatára

TAMÁSY TAMÁS

Szentpétery Péter 1921. április 20-án Soltvadkerten született. Édesapja, Láng (Lang) Péter a délvidéki Zsablyáról származott. Hosszú ideig az iskola igazgatója és a gyülekezet kántora volt. Édesanyja, a református Prikkel Margit szintén tanítóképzőt végzett. Nevét 1950-ben változtatta Szentpéteryre, anyai felmenői nyomán.

A soltvadkerti elemi iskola elvégzése után a kiskunhasi Szilády Áron Református Főgimnáziumban érettségizett 1939-ben. Teológiai tanulmányait Sopronban végezte 1939–1943 között. Raffay Sándor bányakerületi püspök 1944. január 20-án szentelte lelkésszé. Először Cegléden, majd Péteriben volt segédlelkész. Rövid fábiánsebestyéni szolgálat után szülőhelye, Soltvadkert következett, 1946–1949 között. Itt gyülekezeti termet épített. Önálló parókusként először Páhi–Kaskantyún szolgált 1949–1953 között. Majd a szomszédos csengődi gyülekezetbe hívták azzal, hogy be kell fejeznie a templom építését. Hittel, kitartással, saját elképzelései megvalósításával, az isteni gondviselés nem egyszer regénybe illő segítségével ez sikerült is. A templomot 1963. október 27-én szentelte fel Káldy Zoltán, a Déli Egyházkerület püspöke.

1971-ben Szentendrére került, Budapest határától Visegrádig gondozva a szórványban élő evangélikusokat. 1997 utolsó vasárnapján búcsúzott a szentendre–dunakanyari gyülekezettől. Közben 1978–1991 között Érden volt helyettes lelkész, amit fia és nem lelkészi munkatársak segítségével tudott vállalni.

A gyülekezeti szolgálatban és az építkezésekben hűséges társa volt felesége, a református dr. Tatai Margit közgazdász (1922–2007), akivel 1954-ben kötött házasságot. Idősebb fiuk, dr. Szentpétery Péter az Evangélikus Hittudományi Egyetem Vallás- és Társadalomtudományi Tanszékének vezetője, a Németországban élő András pedig fejlesztő pedagógus. Összesen hat unokájuk van, és Szentpétery Péter a két dédunoka születését is megérte.

Temetési igehirdetés (Jn 14,1–6)

Péter bácsi kedves igéi közé tartoztak Jézus búcsúbeszédei, amelyeket élete vége felé is a legszívesebben olvasott. De nemcsak kedvelte ezeket az igéket, hanem ezeknek a fényében élt, járta útját ezen a világon, és készült utolsó útjára, mennyei Atyjának hajlékába. Krisztusban élő em-

ber volt, számára Jézus volt az út, az igazság és az élet, és erről szívesen vallott és tett bizonyosságot lelkésszé, családapaként és gyülekezeti tagként. Tudta és vallotta, hogy Jézus a biztos, a jó, a célra vezető út. Tudta és vallotta, hogy az örök célba, a mennyei hajlékba vezető út egyedül benne adatik az ember számára.

Egyedül abban a Jézusban, aki egész földi útján a mi utunkat egyengette Isten és az Élet felé. Ezért járt be sok utat várostól városig, ezért tanított, gyógyított, intett és vigasztalt, ezért szólított meg és hívott el tanítványokat saját céltalan útjukról az Isten útján járásra. Ezért járta be a fájdalmak és a szenvedések mélységének az útját a Gecsemánékerttől a Golgotáig. Ezért járta végig a haláltusa, az Istentől való elhagyatottság, a végső magány keserves útját, majd a temető kertbe, a sírba vezető utat is. De Jézus csupán megpihent a sírban, hogy harmadnapra kelve menjen tovább, mert az ő útjának csak egy állomása volt a sír és a temető, de nem a végállomása: mert az ő útjának végállomása az Atyánál van. Jézus az Út. És ha egy emberi életútnak vége is szakad itt a temetőben, az Útnak, a Krisztushoz kapcsolt, vele élt és végigjárt Útnak nincsen vége. Mert ez az Út átmegy a temetőn és átmegy a síron, és halad tovább a mennyei Atyához, az örök hajlékba.

Péter bácsi hittel vallotta, hogy ha Krisztussal élt életútja földi értelemben véget is ér majd itt a temetőben, az nem a semmibevész, hanem az Útba, a tovább folytatódó és a mennyei Atyánál végződő Útba torkollik bele. Ezért Krisztussal járt, életének útja neki való szolgálat és róla való tanúságtétel volt ezen a földön. Péter bácsi tudta és tapasztalta, hogy ehhez Isten igéjéből kapja meg az erőt, ezért mindennapi olvasmánya volt a Biblia. Még ebben az évben is háromszor végigolvasta az Újszövetséget, különös figyelmet szentelve János evangéliumából Jézus búcsúbeszédeinek. Bibliájában dátummal ellátva megjelölt és aláhúzott igéket, közte ezt a szakaszt is, amely alapján róla emlékezünk. Jól ismerte Ura szavait, aki így is mindig nagyon közel volt hozzá: ez a Jézus-közelség segítette őt a kitartó, hűséges szolgálatban.

Jézussal való mély, személyes kapcsolata segítette őt nemcsak gyülekezeteiben, hanem a családjában való szolgálatában is. Földi értelemben hűséges társa volt hitvese, Tatai Margit, aki a gyülekezetekben igazi lelkészfeleségként élt és szolgált, mindenben segítve Péter bácsit. Gyermekük nagy szeretettel vették körül az idősödő szülőket, majd még odaadóbb figyelemmel a 2007-ben egyedül ma-

radt Péter bácsit, és ebben segítették őket az unokák is. Sok-sok látogatás, gondoskodás, intézkedés van mögöttük, amellyel ti is tanúságát adtátok, hogy nem csupán kötelességből ápoljátok idős édesapátokat, hanem a Krisztusba vetett hittel, akit ti is szolgáltok, aki számotokra is az út, az igazság és az élet.

Péter bácsi nemcsak a lelkészi szolgálatban és családi életében élte és vallotta meg Krisztus-hitét, hanem már nyugdíjasként a zuglói gyülekezet közösségében is, ahol rendszeresen részt vett a vasárnapi istentiszteleteken. Amikor már gyengült az ereje, remegő kézzel és lábbal is eljött ígét hallgatni. Majd ha már egyedül nem tudott, fiai támogatták, de minden alkalommal letérdelt az úrvacsorai oltárhoz, mert vágyódott a teljes Krisztus-közösségre. És így élte meg hitét az Uzsoki kórházban is, ahol, amikor feleségem meglátogatta, a vele való beszélgetés után úgy érezte, hogy nem ő erősítette Isten igéjével Péter bácsit, hanem az

őreg, testben megfáradt, de lélekben friss és erős lelkész adott neki útavalót. Mert ő a kórházban is Krisztus útján járó, Isten igéjét hirdető, imádkozó, hitét megvalló, másokat erősítő ember, igazi lekipásztor volt.

Jézus így volt út, igazság és élet Szentpétery Péter lelkész testvérünk számára. Megismerte Jézust mint az Atyához vezető utat, befogadta őt, aki az igazság ismeretével ajándékozta meg, és benne és általa az el nem múló életet is megtalálta. Mert aki földi élete útjain járva Jézust keresi, értelmével igazságot keresve utána kutat, aki a vele való közösségben él és szolgál, az a halálban is Jézust fogja megtalálni, annak ő lesz a síron túl is az útja, az igazsága és az élete.

Mi, akiknek szíve most elszorul a veszteségtől, Jézusra bízunk továbbra is az életünket, az ő igéjét fogadjuk el igazságunknak, vele járjuk földi utunkat. És akkor a mi utunk is átmegy a temetőn, átmegy a síron, és halad tovább menyeyei Atyánkhoz, az örök hajlékba. Ámen.

Emlékezés Szolga-Tőkés Sándor (1958–2010) evangélikus lelkész szolgálatára

SZÉLL BULCSÚ

Szolga-Tőkés Sándor élete nagyon változatos volt. Szinte a „zarándok útján” haladt, sok baj, küzdelem és kísértés közepette, de mindig hűségesen az Úrra figyelve. 1958. március 6-án született Kolozsvárott. Ráduly Irma és Szolga Mózes második gyermekeként látta meg a napvilágot. Nővére, Teréz nyolc évvel volt idősebb nála. Gyermekkora harmonikus és gondtalan volt. Az érettségi után a karosszerialakatos szakmát tanulta ki, amely egyben hobbija maradt egész életében. Húszévesen, hat hónap leforgása alatt veszítette el először édesanyját, később édesapját. Isten ekkor szeretetével hajolt le hozzá és vigasztalta. 1981. november 7-én megnősült, felesége Tőkés Judit. Rá egy évre megszületett első fiúgyermekük, Levente.

Ekkor még Erdélyben, Kolozsvárott laktak. Amikor egyszer a buszmegállóban várakozott, több fiatal rátámadt, melynek következtében beteg lett. Néhány év múlva, 1986 októberében az orvosok megállapították, hogy betegségének oka a vesezsugorodás és veselégtelenség. Ekkor kezdődött az élet-halál harc. Azt mondták az orvosok, hogy nem ő az első ember, aki 28 évesen ebben a betegségben meghal, nyugodjon bele a megváltoztathatatlanba. Isten és a család nem nyugodott bele. Apósa és anyósa minden tőlük telhetőt megtettek, hogy a lányuk férje életben maradjon. 1987-ben áttelepedett a kis család Magyarországra.

A nyomorúságban Isten még jobban átölelte szeretetével. Sándor a művesekezelés közben elkezdte a teológiát. Isten csodálatosan gondoskodott róla egy budapesti házaspár személyében, akik fogadott fiuként bántak vele. 1988–1993 között végezte tanulmányait a teológiai akadémián. Tanulmányait unitáriusként kezdte, mint jó vallásos ember. Közben élő hitre jutott, és megkérdezte unitárius püspökét, hogy így, Jézus-hitben végezheti-e a szolgálatot. Mivel erre nemleges választ kapott, evangélikus lelkésszé lett. 1993-ban kapta meg a lelkészi diplomát, és ebben az évben szentelték föl. Ekkor kétségbeesés gyötörte, mert úgy érezte, hogy nem tud megvigasztalni másokat, ehhez kevés a hite és adottsága. Jézus Krisztus tekintélye és isteni mivolta a szívében nőttön-nőtt ezekben az években, de igazán személyes Megváltója egy csendeshéten lett, amikor megbánva bűneit, bocsánatot kérve, átadta szívét, életét Jézus Krisztusnak. Megtért.

Közben három évig tartó dialízis után veseátültetést kapott, ami nagy öröm volt a családnak, hiszen újra egészségesen élhetett. A Transzplantált Betegek Egyesületének a tagja lett, így részt vehetett úszóként a kanadai paraolimpián. 1990-ben megszületett második fiúgyermekük, Gergely.

Első szolgálati helye Ősagárdon volt. Ebben a kis nógárdi faluban tanultak meg sok mindent, ami a teológia

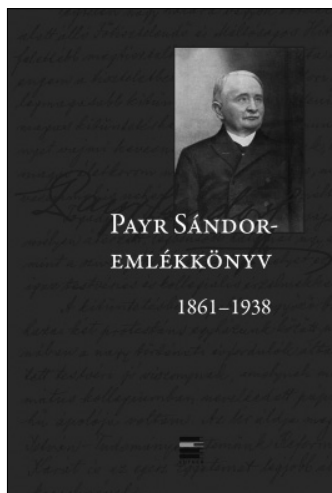
gyakorlati megvalósítása volt. Itt sokan Sándor szolgálatainak hatására újultak meg lélekben és tértek meg. Tízévi szolgálat után 2004 tavaszán kerültek Körmentre. Bekatási igéje Fil 4,13 volt: „Mindenre van erőm a Krisztusban, aki engem megerősít.” Itt egy évig működött még a beültetett második veséje. Azóta – hat évig – vese nélkül élt. Hetente háromszor utazott Szombathelyre, az alkalmanként hatórás dialízisre. Aztán egyre sűrűsödtek a komplikációk. 2008-ban komoly szívműtéten esett át Zalaegerszegen, amelyet orvosi hiba miatt egy hónap múva meg kellett ismételni.

Mindezek ellenére, az Úr valóban mindig kirendelte számára az elégséges erőt. Többen azt tanácsolták neki, hogy menjen nyugdíjba, de ő ezt nem akarta. Azt mondta: „Mi lenne életem értelme, ha nyugdíjba mennék? Sokaknak kell még hirdetni az örömhírt.” Buzgón hirdette Isten

igéjét, és evangélizációkon, csendesheteken szolgált. Körmenten kívül még három filia tartozott szolgálati területéhez: Hegyháthodász, Szarvaskend, Katafa.

Az idei karácsonyi istentiszteleten feltűnően sokan voltak a templomban. Még senki sem gondolta, hogy ez volt az utolsó igehirdetése. De visszapillantva, a hirtelen hálál miatti döbbeneten túl mély nyomot hagyott szívükben az ige üzenete.

2010. december 30-án hunyt el a szombathelyi kórházban. Hűségese szolgálja volt az Úrnak. Szerető testvére volt a lelkipásztoroknak is, sok áldást kaptunk általa. Mindig az evangélium ügyére gondolt, és a szolgálatokat tervezte. Sosem keseredett el, és megmaradt a reménysége. Ami most abban teljesedett be, hogy találkozhatott hazahívó, megváltó Urával.

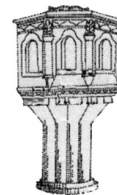
Payr Sándor-emlékkönyv

Szerkesztette: Polgárdi Sándor.
Luther Kiadó, Budapest, 2011. 117 o.

Hatalmas életművét túlbecsülni nem lehet, alábecsülni pedig hálátlanság lenne – ezért a Payr Sándor születésének 150. évfordulójára megjelent kiadvány ajánlásában szívesen idézem Sartoris Jánosnak, a 18. század jelentős dunántúli lelkészének bölcsmondátát: Mi mindnyájan elődeink vállán állunk, ezért látunk tovább náluk. És ha a drámaírókra nézve igaz, hogy bizonyos értelemben mindnyájan Gogol köpenyéből bújtak ki, úgy elmondható, hogy a hazai evangélikus egyháztörténet-írás elmúlt bő száz esztendejében így vagy úgy mindenki Payr Sándor tanítványa. Igen, az ő széles vállán állunk mindnyájan.

Lukács evangélistától, az első egyháztörténészről tudjuk, mit is kell tennie annak, aki Jézus Krisztus földön küzdő egyházának történetét rögzíteni akarja (Lk 1,3). A mindennek pontosan utánajáró tanú fáradozása, aprólékos kutatómunkája szükséges ahhoz, hogy isten népének története hitelesen és tárgyilagosan kirajzolódjék előttünk. Nem kétséges, hogy Payr Sándor ebben az értelemben is a legnagyobbak közé tartozik. Aprólékos kutatómunkájának kincsesládájából sokan merítettek már eddig is, és életműve még sokak számára lesz bővizű forrás.

Ez a kötet mindnyájunkat arra indíthat, hogy felismerjük, nemcsak általában a történelem, de az egyháztörténet is az élet tanítómesztere. Belőle sokat tanulhatunk, és erőt is meríthetünk, hogy tanítványi életünkben az elődöktől tanult hűséggel állhassunk helyt – és így lehessünk ne csak a múlt örökségéből élő utódok, hanem a jövő nemzedékek számára örökséget hagyó elődök is.

Böjt 2. vasárnapja (Reminiscere)

Mt 20,20–28

Igehirdetési előkészítő

Meditáljuk végig a textust igehirdetés előtt versről versre! 20. vers: „Zebedeus fiainak anyja” – Jakobot és Jánost még a becenevükről is ismerjük. Jézus úgy hívta őket: Boanerges, azaz a mennydörgés fiai (Mk 3,6). Nem véletlen talán, hogy Márk elbeszélésében a testvérek csupán ketten lépnek oda Jézushoz.

Legalább ennyire nem véletlen ama finom hangsúlybéli eltolódás, ahogyan Máté kezdi a történetet: Zebedeus fiainak az anyja az, aki Jézushoz megy, bár fiai is ott vannak mellette. Az anya leborul Jézus előtt: csöndben vár, amíg Jézus megszólítja őt.

Zebedeus feleségét az evangéliumok sosem a férje, hanem a fiainak a vonatkozásában említik. Ő elsősorban édesanya, mégpedig fiainak az anyja. S az elbeszélések alapján inkább hasonlít egy olasz mammára vagy egy közép-európai anyatigrisre, aki nem otthon hímzi a csipketerítőt a békebeli kandalló előtt, miközben a gyerekvigyázó illedelmesen foglalkozik a lurkóival, hanem libát töm, disznót vág, nagy kosárral begyalogol a városba a tanítóhoz vagy a vállalatigazgatóhoz, hogy ajándékkal, jó szóval lendítsen egyet szeme fénye sorsán.

21. vers: „Jézus megkérdezte tőle” – Jézus magatartása nagyon hasonló mindkét leírás szerint. A kérésre összpontosít, a témában viszi előbbre a beszélgetést. Elhanyagolható körülménynek tűnik tehát az anya jelenléte, pedig egy alapmagatartásra mutat rá: fontos kérés esetén az ember szeret egy közbenjárót is bevonni a tárgyalási folyamatba. Tőle reméli, hogy megteremti ama biztonságos, meghitt és otthonos légkört, amelyben elő lehet rukkolni mindazzal,

ami vágyott és remélt. E közbenjárók között nem véletlenül kapnak kiemelt szerepet az anyák, például Szűz Mária. Jézus előtt viszont a kérésnek, és nem a kérőnek van súlya. Akár egyedül kéri, akár közbenjárón keresztül, a lényeg az, hogy a kérése Isten akarata szerinti-e (Jk 4,3; Róm 8,26).

„Mit akarsz?” Jézus célratörő, világos. A „hol vagy”, „ki mondta”, „mit tettél” (1Móz 3) mellett ez az emberi élet negyedik egyszerű és nyers alapkérdése. Az anyán és a fiain is (hiszen a 22. versben az *ők* minden bizonnyal a fiakra vonatkozik, ezért is haragudtak meg a tízek rájuk és nem édesanyjukra) látszik, hogy itt nem csupán egy futó ötletről van szó, amelyet felvetnek Jézusnak, vajon támogatja-e, és kivitelezhetik-e. Ők ezt akarják: e vágy kitölti napjaikat, és életük értelmét látják benne.

Mit akarsz? A kérdés nekünk is föl van téve. Mi az, amit mi akarunk? Mi jelentené életünk értelmét és igazolását? Gyermekeink mennyországi karrierje, mint Zebedeus feleségének? Vagy mi megelégednénk a földi előmenetelünkkel? Netán az is elég lenne, ha nekünk magunknak menne jól a sorunk? Kinek a kedvét keressük? Kinek az elismerését szomjazzuk? Kiért és miért vagyunk hajlandók tenni, dolgozni, kérni, önmérsékletet gyakorolni és áldozatot hozni?

„Mondd, hogy az én két fiam” – Csak egy szóval mondd, ahogy a kapernaumi százados kéri Jézust. Minő önzetlenség! Az anya még annyit sem akar bebiztosítani, hogy legalább ő is a mennyei Jeruzsálem kapuin belülre kerülhesen, fiainak viszont az elképzelhető legelőkelőbb helyeket igyekszik kijárni. Honnét fakad e hihetetlen önzetlensége és merészsége?

„a te országodban” – Α βασιλεία, vagyis Jézus királysága az, amiről itt szó esik. Kicsi félreecsúszás, de jelentőségteljes, hogy nem „Isten országát” említi az anya. Zebedeusné Jézusban látja a királyt, aki minden hatalom és siker birtokosa. Jézus a későbbiekben megteszi a pontosítást: Isten, vagyis az Atya a király. Róla szólnak Jézus példabeszédei,

és az ő országát jött Jézus építeni, az ő akaratát teljesíteni, nem pedig a sajátját.

22. vers: „*Nem tudjátok, mit kértek*” – Jézus fölhívja a figyelmet arra, hogy e kérés elhangzásakor még korántsem értek az útjuk végére. A küldetés nagyobbik és nehezebbik része még hátravan. Most vonulnak majd be Jeruzsálembe.

Mi tudjuk-e, mit jelent Jézus mellett ülni? Elég most csak e földi életre gondolni. Tudjuk-e, mit jelent vele élni az életet, őt képviselni, az ő nevében hozni döntéseket? Elvégre Isten országa már eljött, itt van köztünk. Netán túl sok a viszonylagosság, amellyel körülvettük magunkat? Netán már azt sem tudjuk, hogy az életünktől oly távol eső jézusi parancsokból, elvekből mi vonatkozik ránk, és mi tartozott csupán az apostolokra, és létezik-e egyáltalán ilyen megkülönböztetés?

„*Ki tudjátok-e inni?*” – Márknál (10,38) és Lukácsnál (12,50) a keresztség is a kérdés részét képezi. Máté kihagyja ez utóbbi témát, amely a vérkeresztség, avagy a mártírhalál képét idézi föl. Bőséges tartalommal rendelkezik önmagában is a pohár: Jézus vére (Mt 26,27); a szenvedés pohara (Mt 26,39.42); a pohár, amelyet az Atya ad Jézusnak (Jn 18,11).

23. vers: „*Az én poharamat*” – Jézus oly megértően tekint Zebedeus fiaira, mint sokgyermekes édesanya az elsőszülő kismamára. Látja rajtuk, hogy fejből el tudnák mondani, mi vár rájuk. Látja: azt hiszik, fölkészültek. Látja, hogy amikor rájuk törnek a fájások, akkor válik majd világossá előttük is, hogy erre nem lehetett fölkészülni. Látja azt is, hogy ekkor azt kívánják, bárcsak halnának meg ott helyben, semmint átmenjenek e kínokon. Látja, hogy mégis átmennek majd, mert az új élet nem születhetik meg halálos gyötrődés nélkül, és megesik a szíve rajtuk. Mesternek és tanítványának egy az útja.

„*de hogy ki üljön*” – A Fiú tiszteletben tartja az Atya hátskörét. Nem ígéri a tanítványainak, hogy majd „imádkozik értük”, vagy „közbenjár az Atyánál”, hanem sértés nélkül hárrít: nem az ő tiszte dönteni, rossz helyre fordultak a kéréssel.

24. vers: „*A többi tíz megharagudott*” – Haragjuk jogosnak tűnik, hiszen a Zebedeus-fiak megbontották a csapat egységét, saját akaratukra támaszkodva akartak elsők lenni, anélkül, hogy figyelembe vették volna a többiek javát. E harag viszont azt mutatja, hogy ők sem voltak különbek a testvéreknél, ők is ugyanezt szerették volna kérni Jézustól. Szerintük is az jelenti az álmok netovábbját, hogy Jézus mellett lehessen ülni a mennyben.

A tanítványok ekkor még nincsenek eltelve a Szentlélekkel. Még nem az öröm és a békesség jelenti számukra a hétköznapi alapérzését. Még nem képesek mindent vállalni és mindent odaadni Isten országáért. Még nem tudják mosolyogva azt mondani Jakabnak és Jánosnak, hogy gyerekek, nem erről szól a történet. Először tanuljátok meg szeretni Istent teljes szívetekből, teljes lelketekből és teljes elmétekből. Akkor is, ha netán azt mondaná, hogy a legkisebbek lesztek a mennyek országában.

25. vers: „*uralkodnak rajtuk*” – Jézus e magyarázó mondatával mintegy fölmentette a testvéreket, hiszen még nem ismerték Istent. Úgy képzelték el az Atyát, mint egy hatalmas fejedelmet, nem pedig úgy, mint a Teremtőt, az élet Urát. Túlságosan földi és túlságosan kicsiny volt a mércéjük.

26–27. vers: „*De közöttetek*” – *Ti pedig mindnyájan testvérek vagytok. Egy a ti tanítótok: a Krisztus. Aki megalázza magát, fölmagasztaltatik.* (Mt 23,8–12) *Úgy szeressétek egymást, ahogy én szerettelek titeket.* (Jn 15,12)

Szolga (διδάκωνος): A jó szolga engedelmes. Mérlegelés nélkül teljesíti Ura akaratát. Betartja a szabályokat. Késlekedés nélkül cselekszik. Cserébe viszont biztos lehet abban, hogy amennyiben szolgálatát példásan végzi, jutalmat, megbecsülést, esetleg előléptetést is kap.

Rabszolga (δοῦλος): A rabszolga nem ura önmagának. Élete nem csupán napi nyolc órában, de éjjel és nappal engedelmesség és szolgálat. Kiválóan elvégzett munkája után sem remélhet jutalmat, szabadságot és elismertséget. Mégis ő az, aki lényeges dolgokban találja meg munkája értelmét: gazdája elégedettségében és a teljesített feladat sikerében. Hiszen akinek nincs mit remélnie, akár jól is végezheti a munkáját saját öröme.

28. vers: „*Nem azért jött*” – Jézus azért jött, hogy szolgáljon. De nem az embereket, hanem az Atyát. Nem az emberek álmait és vágyait akarta beteljesíteni, nem gyógyítani jött, nem csodákat tenni, nem mennyországbéli üléshelyeket osztogatni, hanem az Atya akaratát teljesíteni. Minden szava és cselekedete csupán eszköz volt abban, hogy érzékelhetővé tegye Isten jelenlétét és üzenetét az emberek számára.

„*hanem váltságul*” – Jézus az ember olyan rejtett álmát és vágyát jött megvalósítani, amelyet már nemhogy nem remélt, de a tudatalattija legmélyére zárt és ott felejtett. Jézus a szabadságot hozta el nekünk. A váltságdíjat hozta el értünk, fogva tartottakért és rabszolgákért, hogy Isten fiaként éljünk (Ef 1,4–5). Azóta eltelt kétezer év. Boldog, aki nem botránkozik meg Jézuson vagy Pál apostolon, mer hinni önnön istenfiúságában és elnyert szabadságában. Boldog, aki rabszolga módjára napjának minden órájában mer szentként és feddhetetlenként élni Isten előtt, szeretetben.

ROZS-NAGY SZILVIA

Tallózó

„...a tanítványok egyrészt nem tudják, mire akarnak itt vállalkozni, másrészt szavaik hitelét lerontja az, hogy mindenképpen számítás és hatalmi igény fejeződik ki bennük.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„A tanítvány a szenvedést vállalni tudja, ha az az uralomért történik, ha nyomában valamiféle előjog biztosíthatóvá válik számára, és ha a szenvedés időben behatárol-

ható (20,20–21 és 22b–23a). A vágyaknak ezen az »emberi szintjén« azonban nem lehet Jézussal azonos úton járni. Jézus ugyanis nem az uralomért, hanem megváltásunkért szenved. Ezért a Vele való közösségvállalás nem a hatalomban, hanem a jézusi váltságmű hordozásában részelteti a tanítványt. (...) tanítványnak is tudnia kell, hogy kizárólag úgy szolgál valósággal és igazán, ha nem csupán hatalmi, uralkodási igényét adja fel, hanem Jézus váltságművét fogadja el és Urának ebbe a szolgálatába tagolódik bele. (...) nem »feltételt támaszt« – miszerint »ha előbb szenvedtek, akkor később majd uralkodni fogtok!« –, hanem azt mondja, hogy »a szenvedéssel nem az uralomban, hanem a váltságműben részesedtek«. (...) Jézus kifejezetten azt mondja, hogy »a tanítvány is ki fogja inni az Ő poharát«. Vagyis a váltságmű véghezvitelében nincsenek »társai« Jézusnak, viszont vannak »társai« a szenvedésben!» (Id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„...még a mártíromság sem érdem, még az sem dönt, a hit és a megdicsőülés dolgában egyedül az eleve elrendelő Istené a döntés.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„Isten országában a fő helyek kiosztása (...) nem Jézus előjoga.” (A *Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„»Jakab mártírhalált halt; János mártír életet élt.« (...) azt gondolták, hogy ez politikai pártfogás dolga, mivel közel voltak Krisztushoz, különös igényük lehetett az előkelő helyekre. De (...) Isten tanácsvégzéseiben a jobb és bal keze felőli helyek az érte hordozott szenvedés alapján adtak.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Jézus a hatalom gyakorlásának két másik módját ajánlja, a szabadon vállalt szolgálatot, és a nem önkéntes rab-szolgálatot.” (Jeromos *bibliakommentár*. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„A nőket arra nevelik, hogy felelősséget vállaljanak mások jólétéért, és ez nagy stresszt jelent a számukra... A nők hajlamosak azt hinni, hogy befolyásolhatták volna a – mások életében bekövetkezett negatív – eseményt, és ennél fogva büntudatot érezni miatta. Ha az eseményt ellenőrzésükön kívül esőnek tudnák értelmezni, kevésbé volnának hajlamosak a büntudatra és jobban a haragra – azaz arra, hogy másvalakit vagy valamit hibáztassanak. A férfiak szocializációja ezzel szemben megkönnyíti számukra azt, hogy elutasítsák a büntudatot, és inkább másokat hibáztassanak.”

Susan Jonas – Marilyn Nissenon: Anyák és lányaik

„...Felidézem az egyik legkorábbi gondolatomat. Százötvenmillió ember vezére és lelki atyja a cár. Kegyetlen felelősség, ám ez csak a látszat. Talán csak néhány emberért felel Isten előtt. Ha egyszer uralma alatt csupa sanyarúság jut a birodalom szegényeinek, ha uralkodása miatt irdatlan katasztrófák támadnak, ki tudja, akkor nem a cipőpu-coló szolgája-e az igazi vétke? Vajon ki igazából cár és ki király a Mélység titokzatos szándékai között, és vajon ki kérkedett azzal, hogy csupán csak szolgál?”

Léon Bloy (1846–1917) francia író, költő, esszéista

TÖRTÉNET

Augustinus 385-ben már szakított a manicheizmussal, de még nem volt keresztény. Anyja, Monica mindent bevetett fia kereszténnyé tétele érdekében, és még attól sem riadt vissza, hogy fiát kiutasítsa a házából. Húszéves fiával kapcsolatos aggodalmai egyre fokozódtak, míg egy alkalommal azt álmodta, hogy egy mérőlécen áll, és egy fényes ifjú közeledik hozzá, nyájas derűvel. Az ifjú megkérdezi tőle, miért szomorú, és miért hullatja könnyeit szüntelen? Ő erre azt válaszolja, hogy fia elvesztésén könnyezik, akkor az ifjú (véltetően Krisztus) felszólítja, hogy nézzen körül figyelmesebben. Ekkor Monica jobban körülnéz, és felfedezi fiát, aki ott áll mellette a mérőlécen.

Szent Ágoston (354–430) hippói püspök, egyházatya, filozófus Vallomásai nyomán

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

A textus környezetéről, légköréről

Érezhetően fontos események vannak készülöben, feszültségük szinte tapintható: a húsvét ünnepe; Jézus harmadszor jelenti szenvedését; a Messiás országának közeli megjelenése. Zebedeusné nagy dolgokat sejt – de nem az igazit.

Jézus bejelentett szenvedése elsikkad: sem Zebedeusné, sem a tanítványok nem veszik komolyan Jézus szavát háromévi tanítványság után sem. – És mi?

Egyáltalán: hogy volt képe Zebedeusnének ilyet kérni? Imádságban bármit kérhetünk – no de ilyet!?

A „ki a nagyobb?” vetélkedés haragot szül; Jézus ennek ellenére nem feddi meg őket, türelmes velük, szinte a Hegyi beszéd atmoszféráját érezzük.

Jézus nem nyit hatásköri vitát, az egészet az Atya illetékességébe utalja.

A textus üzenete

- A csúcspont kétségkívül a 28. vers, ami Jézus programja – ezúttal nemcsak a Názáretié, hanem az Emberfiáé.
- „Aki magát felmagasztalja...”
- Elvárhatjuk-e mástól, hogy szolgálai magatartást tanúsítson velünk szemben?

Tisztázandó (tisztázott) kérdések

- Az Emberfia: amilyennek Isten az embert a teremtésben szánta...
- A rabszolga: a teste sem a sajátja...
- A „pohár”:
 - a) Nem egyszerűen Szókratész méregpohara.
 - b) Nem egyszerűen a nagyobb hatalom által belénk diktált bódító (megszégyenítő) ital.
 - c) „*a harag pohara*”: Isten bünt elítélő haragjának elhordozása („*múljk el tőlem...*”)
 - d) „*ki tudjuk inni*” – tudják egyáltalán, mit beszélnek?

Asszociációk

- „mondj, hogy...”
 - a) „...*ezek a kövek legyenek kenyérré...*”
 - b) „...*az én két fiam...*”

A Kísértő „jelmeze” ezúttal Zebedeusné. A teremtő hatalmat elismeri, de domesztikálná: irányát, tárgyát megszabná...

- „nem tudjátok...”
 - a) „...*milyen lélek lakik bennetek...*”
 - b) „...*mit kértek...*”
- A textus mintegy a Hegyi beszéd (Miatyánk stb.) fordítottja. Ezekben az első mondatra épül minden. Textusunkban a vita során jut el Jézus a lényeges mondanivalóig (28. vers).
- Grotosz Zebedeusnéra – Sajdik Ferenc karikatúrája anno a Ludas Matyiban: tele a stadion, folyik a focimeccs, a pályára beront egy kedélyes némbor, a karjánál fogva maga után vonszolja egy tele szájjal üvöltő kölköt: „A bácsi biztosan megengedi, hogy te is beleszólj a labdába...”

Böjt 3. vasárnapja (Oculi)

Jn 1,29–30(31–34)

Igehirdetési előkészítő

Exegézis

A mai vasárnap Oculi, azaz a látás vasárnapja. Jó lenne ezen a vasárnapon látni és meglátni azt, amit nemcsak megpillantani, de meglátni is lehet. Igénk alapján egyébként még lehetne a hallás vasárnapja is. A jánoszi ige tele van a „látás” és „hallás” szavak különböző árnyalataival. Jó lenne kihallani az igéből, ami benne megszólal, és látni azt, amire rá akarja irányítani a figyelmünket, hogy egy kis lelki „felfrissülésként” lássuk és halljuk azokat a szavakat, amelyek a magyar fordításból nehezen hallhatók ki.

A βλέπω ige elsősorban a látás képességére koncentráll. Arra, amikor valaki valamire ráveti a tekintetét – gondoljunk csak az asszonyra gonosz kívánsággal való tekintésre. Vagy ahogyan Isten a titokban imádkozóra rátekin, és rajta hagyja a tekintetét. Nézni és figyelni a minket körülvevő dolgokat. Egyik eseményről a másikra irányítani a figyelmünket, és egyszerűen figyelni az előttünk kibontakozó eseményeket. Ma talán a „bámészkodni” szóval lehet jól megragadni az ige jelentését. Ezt olvassuk Jánosnál, amikor Keresztelő János felé halad Jézus. Mint egy film elevenedik meg előttünk a történet, és mi sem tudjuk az eseményekről levenni a tekintetünket.

A másik ige a θεωρώ. Ez már magában foglalja nemcsak a látást és a megpillantást, hanem egy bizonyos szemlélődést is. Ahogy a tanítványok álltak Jézus üres sírjánál, és azon tűnődtek, hogy mi lehet ez az egész furcsa történet. Ebből származik *teória* szavunk, amikor valaki elgondolkodik és töpreng az események felett. Így jár Keresztelő János is, amikor nézi, ahogy a Lélek alászáll Jézusra, próbálja megérteni az előtte kibontakozó eseményeket.

A harmadik szó a ὁράω. Ez az a látásmód, amikor valaki nemcsak néz, hanem lát is. A szemünkkel felfogni a dolgokat és a szükséges következtetéseket levonva új felismerésre jutni. Ahogy a tanítványok mondják: „Láttuk az Urat.” Tudják, kit láttak, és tudják, ez mit jelent. Keresztelő János is látta és tudta, hogy Jézus az Isten Fia. Erről tett tanúbizonyságot.

Amit pedig hallani lehet és nem látni, az egyrészt a λέγω, ami egyszerűen azt jelenti: mondani. Ennek van egy olyan jelentése is, hogy kijelenteni, kinyilatkoztatni, azaz amit mondok, az belső meggyőződésem is. Íme, az Isten báránya. Ez már biztos, mert Keresztelő János azt mondja, amit már látott. Ő már látta és átélte a Lélek galambszerű leszállását Jézusra. Az εἶπον szót pedig többnyire akkor találjuk a szövegben, amikor visszautalunk a már elmondottakra. Keresztelő János visszautal arra, amit elmondott: utánam jő egy férfiú, aki előttem lett, mert előbb volt nálam. Illetve: akire látod a Lelket leszállani és rajta megnyugodni, az az, aki Szentlélekkel keresztesz. A μαρτυρέω kifejezés pedig olyan beszédre utal, ami bizonyosságtételt, tanúskodást jelent. (Ez egyébként Keresztelő Jánosnak az életébe is került.) Ezekon kívül még ott van a láttatás folyamata, amit ő a kereszteszettel tesz nyilvánvalóvá. Ezért meríti alá a bűnbánatot gyakorlókat és később magát Jézust a vízben. A vízzel való kereszteszés lényege éppen abban van, ami a bemezőlésben történik. Keresztesz János csak a halál útján, az önmegtagadás útján való járásban tud segíteni. Abban, hogy saját életünket mielőbb a halálba adjuk, mert lesz, aki helyettünk adja az életét: az Isten Báránya, aki már köztünk áll. Ő az élettel van felkenve, ezt látja Keresztesz a Lélek galambszerű alászállásában. Azzal az élettel, amely a világ teremtésében vett részt. Most egy új teremtés indul el. Ő ezért Szentlélekbe merít majd bele, azaz az életbe. Ezt is látunk kell.

A szakasz üzenetének a középpontjában Keresztelő János személyével kapcsolatosan a messiási váradalmak elevenednek meg. Jézus bemerítése egy olyan alkalmat kínál, melynek során világossá válik János és Jézus személye, illetve kettőjük kapcsolata. A Lélek alászállása és az Atya menyeyi szózata mint bizonyágtétel szólal meg. Nem János az igaz bizonyágtévő, ebben is csak Jézus bizonyágtételének továbbadója. Azoknak, akiknek nem adatott fül a Lélek és az Atya szavának a hallására, csak Keresztelő János szava adatik. Akik viszont többet kaptak, azok láthatják és hallhatják a Szentháromság teljes bizonyágtételét. Keresztelő János feladata az emberi bizonyágtétel, de a döntő bizonyosság maga az isteni megnyilvánulás. Ahogyan a jánosi keresztség csak a bűnbánat keresztsége, mármint belemerülés a bűn látásába és felkészülés a halálra, azaz menekülés az ítélet elől, úgy a jézusi keresztség valóban a magunk halálra adását jelenti, feltámadást a Lélek által, a Szentlélekbe való belemerülést és vele együtt a Szentháromságba való beletámaszkodást. Ez majd pünkösdkor lesz láthatóvá és hallhatóvá.

Amikor János Jézust úgy mutatja be, mint az Isten bányát, akkor egy lényeges esemény zajlik. Egyrészt János elhárítja magával kapcsolatosan azt a hiedelmet, hogy benne a Messiást keressék. Másrészt most már világos, hogy ha a Messiást keresik, kit kell igazából keresniük. Így lesz érthetővé, hogy a jánosi keresztség nem törli el a bűnt, azt egyedül Jézus halála lesz képes megtenni. Erre történik utalás a Bányák képével. Egyébként ez a kifejezés egyedül itt található meg a Bibliában. Vannak, akik ebben a páskabányára vagy Ézsaiás 53,7-re, Jer 11,19-re, esetleg 1Móz 22,8-ra asszociálnak. Azonban itt valószínűbb, hogy a Bányák áldozati odaszánására találunk utalást, mintsem egy konkrét áldozat megnevezésére. Természetesen az előbbieket ott hallhatók és láthatók a Bányákra utalás mögött. János bizonyágtétele: Jézus áldozata fogja eltörölni a világ bűneit. A „nem ismertem őt” kifejezés pedig elsősorban arra utal, hogy az isteni kinyilatkoztatásig Jézus személyének kiléte titok volt előtte. A kinyilatkoztatásban lett nyilvánvaló, hogy Jézus a Messiás, aki a Bányák megfelelő áldozatban veszi majd el a világ bűnét. A keresztesben, alámerülésben Jézus kinyilvánította, hogy vállalja az Atyától kapott feladatot, és mindenben aláveti magát neki. Másrészt magára veszi az emberiség bűnét és halálos ítéletét. Erre jön az Atyától a menyeyi szózat (mintegy elfogadó, megerősítő bizonyosság) és a Lélek (mintegy felkenés a messiási szolgálatra).

A „Szentlélekkel keresztel” kifejezés a keresztes gyakorlatát tekintve alámerülésre, belemerítésre utal. Azaz a Lélekbe való belemerítésre. Nem néhány csepp víz, hanem teljes belemerülés a Lélek újjászülető és megszentelő munkájába. Ennek hatalmas erejét látjuk az első pünkösdi eseményekben, amely létrehozta Krisztus népét, egyházát. János bizonyágtétele ezenfelül rámutat, hogy az isteni Bányák, a világ Messiása nem más, mint maga Isten Fia.

Az igehirdetés felé

Az igehirdetésre készülve az ige üzenete már kezd láthatóvá és érthetővé válni a magunk számára. Mindezt azonban be kell mutatnunk a gyülekezetnek, meg kell értetnünk velük. Ők is szeretnék hallani és érteni az itt lejátszódó eseményeket. Bizonyára nem nagyon értik, mi a különbség a jánosi és a jézusi keresztség között. Sőt abban sem vagyok biztos, hogy egyáltalán a keresztség mondanivalójával tisztában vannak. Ezekre is ki kellene térni és belefűzni a prédikáció mondanivalójába.

Meglátni, megismerni, megszeretni és megváltozni. Talán ezekkel a szavakkal lehet Oculi vasárnapjának az üzenetét megragadni. Hiszen az *oculi* latin szót az *okuláré* szavunk még hordozza. Bár a fiatalabb nemzedéknek valószínűleg ez sem mond sokat. Ilyenkor a legjobb egy jó kép, példa az üzenet megragadására. A foltokat, amelyeket a téli, lucskos idő hagyott a kabátunkon vagy nadrágunkon, bizonyára láthatjuk még. Hasonló foltokat hagy az élet egy-egy napja életünk ruházatán, hiába is álmodunk szép menyeyi fehér ruháról. Ma rengeteg feltámasztót reklámoznak, és a kereskedők azt mondják, hogy a reklámok meg is teszik a maguk hatását. Ha egy új mosószer jelenik meg a reklámban, holnap már azt keresik a polcokon. Jézus valóban az egyetlen, aki lelkünk foltjait képes eltávolítani halála által. Egykori lelkészem az úrvacsoránál mindig elmondta: „Ez mossa lelkedet hófehérre.” Isten előtt nincs más „feltámasztó”. Nemrég hallottam, hogy bizonyos mosóporok nem eltávolítják a foltot, hanem elfedik. Micsoda ragyogó ötlet, hiszen így jóval kevesebbe kerül a mosópor előállítás. Sokan ezért keresik lelkész helyett a pszichológust. Nem kell a foltot eltávolítani, elég csak jól lefedni. Ha pedig nem látjuk, akkor az olyan, mintha nem is lenne. Igen ám, de Isten előtt ez utálatos. Mert az UV-fényben például látható a letakart folt; miért ne lennének láthatóak Isten világosságában a bűn foltjai életünk anyagán? Ha a képnél maradtunk, azt kell mondanunk: Bemerítő János valóban csak bemerített, áztatott. Előkészített a nagymosásra. Igyekezett feláztatni az emberi lélekben a bűn szennyét, hogy Jézusban majd tisztává válhassunk.

Ma is vannak helyzetei és emberei Urunknak, akik az életünkben ilyen „áztató” szolgálatot végeznek. Ezt tesszük mi is a mai vasárnapon is. De a bűnt eltávolítani csak Jézusban lehet. Ennek az ereje és hatása pedig a Lélek munkájában feje ki hatását. Ez történt az első pünkösdkor, és ez hozta létre az első gyülekezetet. Talán mi magunk is elgondolkozhatnánk azon, mit tett Isten a világ asztalára. Nekünk, az egyháznak pedig meg kellene mutatnunk, hogy Jézus tényleg az, akinek nevezte magát: az Isten Fia, a Messiás, a Krisztus. Köztünk ezért másképp kellene a dolgoknak történnie. Nem ártana, ha élnénk is azzal, akinek van, és nemcsak beszélünk róla, pontosabban nemcsak hallgatnánk róla. Ha egy kicsit megváltozottabbaknak látsza-

nánk, az azért nem lenne „baj”. Ezen a vasárnapon meg kellene látni, ki az, aki közénk jött. Meg kellene ismer-nünk, ki ő. Átala meg kellene változnunk. A legjobb üze-net ma sem csak füllel hallható, hanem látni is lehet. Mert meglátni, megismerni, megszeretni és megváltozni ma is látható jézusi csoda.

SÁNDOR FRIGYES

Tallózó

„A határozott névelő arra mutat, hogy itt nem általános-ságban van szó az áldozatbemutatás alkalmával levágásra került bárányokról, hanem arról a meghatározott egyet-lenről van szó (...), aki a haláltól és kárhozattól megment. (...) Az *amnos* mögött az arám »talja« van, amelynek kettős a jelentése: 1. 'bárány', 2. 'gyermek', 'szolga'. Valószínűleg (...) a *taljá éláhá az ebed Jahve* értelmében »az Úr szolgája« lett alapjává ily módon az *amnos theou* formulának. (...) Az *airein* azt jelenti: 'felvenni', 'megszüntetni', 'eltörölni', 'hatályon kívül helyezni', 'felvenni valamit azért, hogy el-távolítsa.'” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„...az 1,29 (...) az evangélium egyik »pillére«, csúcsa. A másik (...) amikor Jézus meghal a kereszten. Ez ui. akkor történik a »jánosi kronológia« szerint, amikor a templom-ban a páskabárányok megölésének ideje elérkezett. (...) már evangéliuma *elején* (!) félreérthetetlenül kimondja, hogy Jézus *helyébe lép* az ótestamentumi kultusznak. (...) Isten Báránya meghaladottá, sőt ami ennél több: hamissá tesz minden más áldozatot és áldozati kultuszt.” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„A legősibb és mégis teljes Credo: »Ímé, az Istennek ama Báránya, Aki elveszi a világ bűnéért!« (...) Az »Isten Báránya« egyszerre száz meg száz húrt zendített meg minden hívó zsidó lelkében.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség ma-gyarázata. Kálvin Kiadó*)

„Szentlélek által látta Jézust mint szertartási áldozat-tot, aki meghal *a világ bűnéért.*» (A *Biblia ismerete kom-mentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„Ézs 53,7 azt sejteti, hogy (...) kezdték áldozatnak te-kinteni a páska alkalmával leöleendő állatokat, s ezzel kez-dett kiérlelődni a messiás helyettes szenvedésének a gon-dolata. (...) A világ bűnének elhordozása a bűnbocsánatot is jelenti, ha mögéje vetítjük az ószövetségi nyelvi hátteret.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd. Kálvin Kiadó*)

„János nem ismerte Őt személyesen, mégis Ő volt kül-detésének egyetlen célja.” (J. N. Darby: *A Biblia könyvei-nek áttekintése. Evangéliumi Kiadó*)

„Izrael hőseinek, Sámuelnek, Salomonnak, Dávidnak, később Júdás Makkabeusnak a szavakkal bíró bárány volt a jelképe, mégpedig a bátorság és a győzelem jelképe.” (Chuck Smith: *A Biblia lépésről lépésre. The Word for Today*)

Illusztrációk

GONDOLAT

„Legbölcsebb az idő, mert mindenre rátalál.”

Thalész (Kr. e. 624 k. – 546 k.)
preszokratikus görög filozófus

TÖRTÉNET

Egy fekete bőrű asszony a kisfiával Abraham Lincoln sírját látogatja meg. Amikor már ott állnak az emlékmű előtt, az anya így szól: „Ez az ember érted halt meg!”

Szájhagyomány útján terjedő
anekdota az Egyesült Államokból

Az ír Franklin Hughes egy luxushajó idegenvezetője, melyen idényről idényre különböző nemzetiségű és kultúrájú embe-rek utaznak együtt, hogy felfedezzék a görög szigetvilágot. A férfit elkísérte mostani útjára új barátnője, Tricia, aki hivata-losan gyakornoki minőségben van mellette. Rodosz szigetét elhagyva arab terroristák veszik birtokba a hajót és Hughes-t kényszerítik arra, hogy legyen a szószólójuk. A Fekete Villám nevű terroristacsoport – mindaddig, amíg a nyugati államok kormányai nem térnek jobb belátásra – óránként kivégez két személyt. A kivégzések sorrendjét a nyugati nemzeteknek a Közel-Keleten kialakult helyzet miatti bűnrészességének mér-téke szerint állapítja meg. Franklin az arab terroristáknak azt hazudja, hogy Tricia a felesége. Bár az útlevele szerint brit, de Franklin hosszú és zavaros magyarázkodása végül meggyőzi őket, hogy a lányt írként kezeljék. Amikor az amerikai kü-lönleges haderők huszonkét tagjának sikerül feljutni a fedél-zetre, már tizenhat embert kivégeztek, és a tűzharcban még újabb hat utas leli halálát. Tricia túléli a terrortámadást, mert néhány órára – a tudta nélkül – irré változott, és az írekre az arab terroristák – az IRA miatt – szimpátiával tekintenek. A lány aztán soha többé nem áll szóba Franklinnel, akiről nem tudja, hogy neki köszönheti az életét; azt, hogy nem mészá-rolták le az elsők között, mint brit állampolgárt.

Julian Barnes *A világ története 10 és 1/2 fejezetben*
második, *Látogatók* című novellája nyomán

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

A vasárnap igéi teljes összhangban hirdetik nekünk Isten igéjét. Szemünk állandóan az Úrra néz, ahogy Keresztelő János is hirdette: Íme, az Isten báránya, aki magára vette a mózesi törvényben előírt büntetést. A bárány a Bibliában az áldozati állatot jelenti, nemcsak egy vagyontárgyat vagy népelelmzési cikket (gyros). A bárány Jézus bűntelenségé-nek a jelképe. A bárány sem támadni, sem védekezni nem tud. A bárány Jézus engesztelő áldozatának a jelképe. Van

teológiai irányzat, amely tagadja azt, hogy Jézus halálának egyáltalán volt áldozati jellege, mert hamis az a gondolkodás, hogy az Istent ki kellett engesztelni. Egyértelmű, hogy az Isten báránya áldozati bárány, Jézus Krisztus áldozatot mutat be a kereszten, tehát nemcsak arról van szó, hogy helyettünk, érettünk és miattunk meghal. Az Isten bűngyűlölő. A bűn miatt az emberiség pusztulásra van ítélve, és Jézusban Isten megbékíti önmagával – a vér által – a teremtett világot. A mózesi törvények követelik a megfelelést, de az ember nem felel meg, ezért kell áldozatot hozni.

A Keresztelő szolgálatáról is szól ez az ige, Krisztusra mutat. Isten megszólít embereket, akik a hit és az engedelmesség útján eljutnak oda, ahol találkoznak azokkal, akik más utakon, de ugyanúgy hittel és engedelmeskedve indultak el. Például a napkeleti bölcsek vagy Mária és József a hit útján, engedelmeskedve elindulnak Betlehembe. A hit útján indultak el, a hit útján járva tapasztaltak csodákat. Isten hoz össze embereket, így lesz nyilvánvaló a csoda. Az ige keresésre és találásra indít. Találó cím lehetne: „Ha az Úrra nézel, akkor látsz, akkor is, ha nem látsz.” Például a 31. versben: „én nem ismertem őt” – önmagában ez ellentmondás, hiszen unokatestvérek voltak. Ha viszont úgy fogalmazzunk, hogy én nem láttam őt, de azért jöttem, hogy mindenki meglássa őt, akkor tisztább. Nézek az Úrra, és az Úr akkor is látást ad, ha nem színről színre láthatok. Tulajdonképpen számunkra is ez az egyik komoly mondanivaló, hogy ha befogadod az Úr Jézust, a Lélek elkezd munkálkodni benned, de ezt megelőzően a Lélek mutatja be neked az Úr Jézust. Ha az Úrra nézek, látom Jézust akkor is, ha szemtől szemben nem látom. Akiket az Atya vonz, azok mind Krisztushoz mennek, akiket Krisztus az Atyához visz. Keresztelő Jánosnak ígér az Isten valamit, ő pedig meglátja Krisztusban, mert értelemmel is felfogta.

Kire vetjük szemeinket, hová tekintgetünk? Hiszed-e, hogy az Isten báránya a te bűneidet is hordozza, szükséged van-e rá, vagy elég neked a saját vallásos elképzelésed? Keresztény emberként az életünk kire mutat? Jézus Krisztusra? Gyülekezetként járjuk-e engedelmesen a hit útját, amelyen többekkel találkozva éljük át Isten csodáit?

Böjt 4. vasárnapja (Laetare)

Jn 6,28–40

Igehirdetési előkészítő

Kontextus

Jézus beszéde az „élet kenyéréről” egy olyan eseménysor része, amelyben a történések és párbeszédetek egymásra épülnek. Így a kijelölt textus, amely a történetnek a tartal-

mi súlypontjában és szerkesztésbeli középpontjában foglal helyet, feltételezi az előzmények ismeretét. A történet onnan indul, hogy az ötezer ember csodálatos megvendéglése után a galileaiak megkeresik Jézust. Nyilván a csoda nyomán szeretnének még többet kapni – talán Jézusból, talán a kenyérből...

Versről versre

A textus a zsidók kérdésével indul (28. vers), akik Jézus korábbi szavait („ne veszendő eledeléért fáradozzatok...” – 27. vers) úgy értelmezik, hogy Isten tetszéséért kell „megtölgozniük” – nyilván valamilyen vallásos cselekménnyel (böjt, ima, áldozat stb.). Az „Istennek tetsző dolgok” (τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ) tehát egyrészt az Istennek kedves cselekedet végrehajtását mint emberi teljesítményt jelentik, másrészt az emberi cselekedeteken keresztül munkálkodó Úr kegyelmes tetteit is.

Jézus válasza (29. vers) rámutat, hogy nem a különféle, Istennek tetsző cselekedetokről kell beszélni, mert neki valójában csak egyetlen műve (τὸ ἔργον) van, és egyetlen neki tetsző magatartás létezik: az ő küldöttjébe vetett feltétlen hit. A hallgatóság megérti, hogy Jézus önmagát mint Isten emberét akarja elfogadtatni velük, amire azok (30. vers) az evangéliumokban sok helyen megjelenő jelkívánással reagálnak.

A mennyei jel kérésében van egyfajta önteltség, elbizakodottság, amely elvárja, hogy Isten majd egy általuk elképzelt módon bizonyítja jelenlétét. Ezzel mintha Isten munkáját akarnák irányítani. Másrészt a hívő zsidók történelemszemléletét is jól tükrözi ez az igény, hiszen ők a Szentírásban megjövendölt jelek bekövetkezése alapján igyekeztek megállapítani a messiási üdvkor közeledését, hogy „mennyre haladt előre Isten órájának mutatója” (Karner). Hitük szerint a messiás eljövételének velejárója lesz, hogy megismétlődnek azok a csodák, amelyek az első (Mózes általi) szabadításnál történtek. Azért emlegetik tehát a manna csodáját (31. vers), mert abban reménykednek, hogy ismét kapni fognak az égből aláhulló eledelből.

Jézus nem utasítja el ezt a fajta igényt (32–33. vers), és jelzi, hogy Isten valóban újra megadja a mennyei kenyeret (ezúttal az igazit), amely életet ad az egész világnak (tehát nem csak a választott népnek). A hallgatóság kér a mennyei kenyérből (34. vers), de nem tudni, hogy még mindig csak a fáradság nélkül szerzett élelem után vágyódnak, vagy kezdik már látni, hogy itt valami sokkal nagyobb ajándékról van szó.

Jézus felfedi előttük (35. vers) mondanivalója (és egyben küldetése) lényegét, amikor az isteni önkinyilatkoztatás szavával (Ἐγὼ εἶμι) kimondja, hogy ő maga ez a mennyből leszállt kenyér. Meg kell látniuk, hogy ő a jel: az élete, a csodái és a tanításai nyomán bontakozik ki meny-

nyei küldetése. Azok számára válik az élet forrásává, akik hozzá mennek, és hisznek benne.

Ezt követően (36. vers) – a jelkívánásra is visszautalva – dorgálja hallgatóit, hogy bár ők látták a mennyei jelet (a kenyérszaporítást), hogy milyen csodás módon gondoskodik a rá bízottakról, mégsem képesek hinni benne. A benne hívők ellenben (37–39. vers) Jézus és az Atya tökéletes közösségének a gyümölcsei. Azok mennek Jézushoz, az élet forrásához, akiket az Atya neki ajándékozott, és Jézus befogadja, megőrzi őket – ezzel beteljesítve az Atya akaratát. A textus végén (39. vers vége és a 40. vers eleje) Jézus az örök életről és a feltámadásról szól. Ezzel rámutat küldetésének eszkatológiai távlataira.

Az élet kenyérével a szószékre

Jézus a példázataiban és tanításaiban olyan hétköznapi képeket szeretett használni, amelyek gyakran előfordultak az egyszerű emberek látóterében, és foglalkoztatták őket. Ebben az esetben is ezt látjuk. A kenyérgkérdés mindig is az emberiség egyik legalapvetőbb problémája volt. Jézus korában is. Jól látjuk magunk előtt az őt hallgató galileai földművesek és halászok csoportját, akiknek bizony nagyon keményen meg kellett dolgozniuk kevés kis élelmükért. Nem csoda, hogy a kenyérszaporítás után nem képesek másra gondolni, mint a könnyen szerzett kenyérré. Abban reménykednek, hogy a mennyei kenyérral újrarájuk köszönt majd az édeni állapot, amikor Isten mindenféle munka és erőfeszítés nélkül is gondoskodik róluk.

A kenyérgkérdés sajnos nem sokat vesztett az aktualitásból. A templomba járók többsége számára persze úgy vetődik fel a kenyérgkérdés, hogy a boltban kínált sokféle kenyér közül melyiket vigyék haza a családnak. Közben azonban azt is tudjuk, hogy a föld lakosságának nagyobbik fele éhez. Becsült számítások alapján abban a percben, amikor ezeket a szavakat leírom (és abban is, amikor valaki olvasza őket), tíz gyermek hal éhen a világ különböző részein.

Amikor tehát kimondjuk a „kenyér” szót, alapvetően különböző gondolatok támadnak bennünk (a gyülekezeti tagok körében is). Az egyik a természetes, biztos táplálékra, jó megélhetésre gondol. A másikban a mindennapos reménytelen küzdelem, a filléres gondok miatti keserűség tör fel. Mindent egybevetve mégis azt kell mondanunk: mi, európai emberek a világ jóllakott kisebbségéhez tartozunk.

Textusunkból azonban kiderül, hogy van egy másik fajta éhség is, amely meglátogatja a kifejezetten jómódú és jólakott embereket is. Ha a testi szükségletek terén többnyire nem is kell hiányt szenvednünk, egyre erősödik az emberekben egyfajta lelki éhség. Minden ember éhez a szeretetet, a békességet és a biztonságot. Ha nem kapja meg eze-

ket, akkor a lélek egy idő után megbetegszik, eldeformálódik, és rosszabb esetben el is sorvad.

Erre figyelmeztet Jézus Krisztus is, amikor azt mondja: „Nemcsak kenyérral él az ember, hanem minden igével, amely Isten szájából származik.” (Mt 4,4) Nemcsak a testünket kell gondosan táplálnunk, hanem a lelkünket is.

Ezt azért is fontos hangsúlyozni, mert bármennyire is ezt reklámozza minden, de egyre többen átérzik, hogy az evés, ivás, szórakozás és a mindenki által áhított jólét nem tesz bennünket boldog emberré. Szerezhetnek örömteli pillanatokat, de tartós boldogságot nem hoznak. És ott, mélyen belül egyre nagyobb az éhség, a hiány, amit a többség mindig újabb testi pótcselekvésekkel és szellemi „istenpótlékokkal” próbál elűzni. Ezek azonban csak annyit segítenek, mint az éhségtől fájó gyomornak a fájdalomcsillapító.

Jézus azért jött, hogy elhozza ennek az éhségnek az elenszerét. Először is meg kell értenünk, fel kell fogoznunk, hogy az éhségünket az istenhiányunk okozza, mert távol kerültünk Istentől. Ha nagyon sarkítva akarnék fogalmazni, azt mondanám: magára Istenre éhezünk. A lelkünket az ő jelenléte, békessége és szeretete tarthatja csak életben – így lettünk teremtvé, programozva. De mivel a bűn elszakít Istentől, eljött hozzánk Jézus Krisztus, hogy személyesen töltse be az életünkben ezt az ürességet. A golgotai kereszten értünk elszenvedett halála és feltámadása által meg tud gyógyítani minket.

Jézus az élet kenyere, és ez nem csak egy szép hasonlat. Ő az egyetlen igazi életet adó kenyér, akihez képest minden más kenyér csak gyenge másolat lehet. Hiszen a földi kenyér csak a földi életnek – tulajdonképp az elmúlásnak – táplálja a testet, de az Úr Jézus az örök életre való táplálékunk.

Azért jött el hozzánk mennyei dicsőségét maga mögött hagyva, és azért vállalta a kereszt gyötrelmeit, hogy megadja azt, amire a legnagyobb szükségünk van: a vele való el nem múló (élet)közösséget. Nem ígér se többet, se kevesebbet – pontosan azt, ami hiányzik az életünkéből.

És hogy mit kér cserébe? Nem vár kegyes teljesítményeket, a szabályok betartását vagy nagy és látványos erőfeszítéseket. Csak el kell fogadjuk a mennyei kenyeret – a többi jön magától. Az állandó teljesítménykényszerben égő mai ember számára szinte elképzelhetetlen, hogy megváltásunk kezdetén nem a mi tervünk és tettünk áll, hanem az Úr Jézus keresztje. De nincs más út és nincs más név, amely az üdvösségre vezethet. Elfogadhatjuk az élet kenyerét, ami annyit jelent, hogy eleresztjük az eddigieket, és a mennyei Atya akaratának engedelmeskedve Jézusba vetjük a bizalmunkat.

Végül egy személyes megjegyzés. Lelkesi hivatásunk egyetlen igazi értelmének és szépségének látom, hogy az élet kenyerét odaadhatjuk a lelki éhhalál süllyedő 21. századi embereknek. Reméljük, sikerül.

Felhasznált irodalom

APOSTOL Imre 1992. *János evangéliuma*. Evangéliumi Kiadó, Budapest.

GÁL Ferenc 2008. *János evangéliuma*. Szent István Társulat, Budapest.

KARNER Károly 1950. *A testté lett ige*. Magyar Luther-társaság, Budapest.

MÁTYÁS Ernő 1950. *János evangélioma*. Sárospatak.

SCHLATTER, Adolf 1987. *Das Evangelium nach Johannes*. Calwer Verlag, Stuttgart.

SÁGHY BALÁZS

Tallózó

„Az ember Istennel való kapcsolatát azzal rontotta meg, hogy bizalmatlan lett vele szemben, nem hitt a szavának. Ez a kapcsolat Krisztus által úgy áll helyre, hogy az ember hisz Isten küldöttében. Isten a közte és az ember közt megromlott kapcsolat rendeződését várja, rendezett viszonyt személytelen dolgok mechanikus véghezvitele helyett. (...) *Isten igénye a hit igénye*. Ez elől sokféleképpen ki lehet térni, ennek egyik fajtája az okoskodó kérdések sorozata, az Isten-bizonyíték, a hatalmi jel, az öncélú csoda igénylése.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Jézust mint égi kenyeret a 35.36.40.47. versekben követelt hit által fogadjuk el és vesszük magunkhoz. Ami azt jelenti, hogy ő a hit tápláléka.” (*Szegedi bibliakommentár*. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/vallas/szbibkom>)

„Jézusban az hisz, az megy Őhöz, akit Isten ad neki.” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„A hit tehát Istennek ajándéka, az ő műve, nem emberi erőfeszítés eredménye, éppen ezért sohasem lehet sem jogcím, sem érdem, sem kétoldalú megállapodásban az egyik fél terhe.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„Nem lehetnek kedvesek Isten előtt jó cselekedeteikkel. Csak egy Istennek tetsző dolog van, és ez az ő akarata. Abban kell hinnünk, akit az Atya küldött. (...) Isten nem enged abból, hogy az emberek belássák az önmaguk üdvözítésére való képtelenségüket, és elfogadják az ő ajándékát.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„»Hogy lássunk és higgyünk neked.« Isten sorrendje nem ez. Isten azt mondja a bűnösöknek: „Ha hiszel, látni fogsz.” (...) Isten egyeseket kiválaszt az üdvösségre, de a Biblia sehol sem tanítja, hogy némelyeket kárhozatra választ ki. Ha valaki üdvözülni, az Isten ingyen kegyelme által van. Ha valaki örökre elvész, az a saját vétke. (...) Éppen a Biblia tanítja, hogy Isten bizonyos embereket kiválasztott az üdvösségre, és azt is tanítja, hogy az ember felelős az evangélium elfogadásáért. (...) Az emberi gondolkodás nem tudja összeegyeztetni ezt a két tanítást. Azonban hinnünk kell

akkor is, ha nem értjük meg.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„Minden erős bizonyosság mag, melyből világot tudnál teremteni.”

Antoine de Saint-Exupéry (1900–1944) francia író

„Isten bölcsessége a dajkája, nevelőanyja és tanára azoknak, akik romolhatatlan táplálékra vágnak, és késelem nélkül ellátja őket a maga teremtette eledellel.”

Alexandriai Philón (Kr. e. 13. k. – Kr. u. 45/50) hellenisztikus zsidó filozófus és teológus

„Ahogyan az anya is képes tökéletes táplálékot nyújtani újszülöttjének, ám az képtelen a korát meghaladó táplálékot magához venni, éppúgy Isten is mindjárt kezdetben megadhatta volna a tökéletességet az embernek, ám az ember képtelen lett volna elfogadni azt, hiszen még kicsiny gyermek volt csupán.”

Antiókhiai Theophilosz (Kr. u. 2. sz.) görög egyházatya, Antiókhia püspöke

TÖRTÉNET

„Karacsiban (...) egy eldugott helyen, az Angyalok kolostorának nevezett zárdában az apácák szerény kis cipókat készítettek. Hogy ilyen cipót tudjon valaki vásárolni, hajnalok hajnalán kellett kelnie, és be kellett állnia a zárda egyik falán levő kicsi tolóablak előtt kígyózó sorba. Ugyanis az apácák korlátozott kenyérgyártási lehetősége miatt a napi termelés alacsony volt, ugyanakkor a vásárlók körében a titkos sütőde nagy tekintélynek örvendett. Így hát csak az lelt aranyat, aki elég korán kelt. A tolóablak kinyílt, és egy nővér kiadogatta a kenyeret a várakozó tömegnek. Az adagolásnak szigorú szabályai voltak; nagy tételek felvásárlása ki volt zárva. És persze a cipót igen borsos áron forgalmazták. (...) Az apácák hófehér, ropogósra sült, zamatos kenyere számomra felért egy kisebb kinyilatkoztatással, ugyanakkor azonban a meglehetősen szokatlan eredete miatt rendkívüli is volt, hiszen valamiképpen a mindennapiság határain túlról származott, rejtély és titokzatosság övezte. Márpedig a kenyér esetében semmi szükség efféle különlegességre. Az a jó, ha a kenyér a mindennapi élet része. Ha megszokott dolog. Ha mindig van belőle otthon. Ha nem kell éjnek évadján felkelni és egy tolóablak előtt várakozni érte. Az angyalok kenyere jóízű volt ugyan, egyszersmind azonban eltévelyedésnek tűnt, mivel ellentétben állt a dolgok természetes rendjével.”

Salman Rushdie (1947–) indiai születésű brit író: Kovászos kenyér

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Szívesen tennénk ezt-azt, hogy Istennek tetszőek legyünk. Ismerek sokakat, akik szívesen hoznának áldozatokat. Luther korában az emberek készek voltak hosszú zárandoklatokat tenni. De Isten csak azt kéri, hogy higgyünk Jézusban. Jézusban hinni azonban összetett dolog. Nemcsak „ülni kell és hinni”; a hit kihat a gondolatokra és a cselekedetekre. Olyan, mint a kincses példázatban: az ember, aki megtalálta a kincset, teljesen a hatása alá kerül.

Kicsit lerágott csont már a kenyér témája. Ez olyan, mintha valaki folyton az anyagi ügyeiről beszélne. Persze fontos a kenyérkérdés, de nem szeretjük azt, ha valakinek nincs más beszédtemája, csak ez. Jézus ugyanakkor fordítottját mondhatja: Isten közelében nem illik anyagi ügyekről, kenyérkérdésről beszélni? Hiszen ő maga a kenyér!

Érdekes ez a jelkézés. Ott Jézus azt mondja, mindenki jeleket vár tőle. Szerintem nálunk nem akar senki jeleket Jézustól. Talán éppen az ellenkezője: nem hisszük, hogy Jézus bármit tudna tenni. Annyira átestünk a ló túlsó oldalára, hogy már nincs is olyan kérdésünk, hogy Jézus tegyen csodát az életünkben vagy a világunkban.

Nagyon szép, amikor Jézus azt mondja: nem küldöm el. Az egyház annyi embert elzavar magától. Az én korosztályom sok tagja azért van távol az egyháztól, mert megriadt a papoktól. Ez közvetett módon való elküldés. Ismerek is olyan gyülekezetet, ahonnan szó szerint elküldtek fiatalokat. Jézus azonban senkit nem küld el.

Az utolsó mondatokat nem kirekesztésnek látom, hogy csak az kap örök életet, aki Jézusra rátalál, hanem fordítva: a Jézusra találás biztosítja azt, hogy az embernek örök élete legyen. Ez tehát nem arról szól, hogy kinek nem lesz örök élete, hanem azt ígéri, hogy akik Jézusban hisznek, azok számára bizonyos.

Böjt 5. vasárnapja (Judica)

Jn 2,13–22

Igehirdetési előkészítő

A csúszó-mászó, belefeledkezve
Vállra omló hajadba, figyeli
Romolhatatlan, veszendő tökélyed.

A senki néz.
A semmi néz.
Az ízeltlábú nézi a napot.
A tört, a gyűrt, a szagotott
A kereket, lángolót, mozdulatlant.

Most minden egy. Együtt van. Egybeolvad.
A mindenség modellje, áll a templom.
(Pilinszky János: *Gótika*)

Homiletikai exegézis

János evangélista részéről tudatos az eltérés a szinoptikusoktól. Itt Jézus működésének elejére kerül a templomtisztítás. Az evangélista Jézus működését a jeruzsálemi nagyünnepekhez köti, így már az első ünnepen konfliktusba kerül a zsidó vezetőkkel a templomi áldozatok miatt (kereskedelem). Az utolsó páskaünnepen pedig ő maga lesz az áldozat a jánosi kronológia szerint, hiszen a páskabarány levágásának órájában hal meg a kereszten Isten báránycént, ahogyan azt Keresztelő János megjövendölte. Együttal a kereskedők kiűzése a templomból messiási jel is, amivel Jézus bejelenti igényét a templomra mint Atyja házára.

13–14. vers: A templom udvara a pogányok udvarát jelenti, ahol az ökor-, juh- és galambárusok és a pénzváltók kereskedtek. Ezek a zárandokoknak biztosították az áldozathoz a hibátlan állatokat, mivel azok távolról nem hozhattak állatot magukkal. Régebben az árusítás az Olajfák hegyén történt, Kajafás idején hozták be az állatokat a templomba a pogányok udvarába. A pénzváltók a zárandokok pénzét türoszi pénzre váltották, amelyen nem volt rajta a császár képe vagy felirata. A pénzváltók az Annásféle főpapi dinasztia alkalmazottai voltak, és 4,5% haszonnal váltották be az érméket a szent pénzre.

15–16. vers: Jézus prófétai haraggal eltelve lép fel a kereskedés és a lárma ellen, ami a kultuszt megszentelgetni. Kötélből fon ostort, azzal hajítja ki az árusokat, szava Zak 14,21 igéinek beteljesedését jelenti ki. Az eszkatologikus idők kezdetét jelzi ezzel a cselekedettel. Jézus egynek tudja magát az Atyával, ez azt jelenti, ő az Atya teljhatalmú küldötte és Fia, aki saját házába jött, és azt tisztítja meg.

17. vers: A tanítványok később az Írásból értették meg, hogy Jézus mit cselekedett (Zsolt 69,10). Az emlékezni ige használata jelzi, hogy ez a megértés csak húsvét után történt meg.

Itt az írásértelmezés szép példáját láthatjuk: Jézus az Írás alapján cselekszik (Zak 14,21); a tanítványok Jézus cselekedetét az Írás alapján értelmezik, majd az evangélista a 22. vers szerint a feltámadás fényében újraértelmezi Jézus kijelentését a templomról. A végső, krisztologikus jelentés tehát csak húsvét után lesz világos a gyülekezet előtt.

18–20. vers: A zsidó vezetők isteni jelet követelnek Jézustól, aki prófétaként cselekedett: igazold magad!

A jel Jézus kijelentése lesz: „romboljátok le ezt a templomot, és én három nap alatt feltámasztom” – ez Bolyki szerint a helyes szó szerinti fordítás. A templom lerombolása: az evangélium olvasói tudják, hogy ez már teljesült. Annak „feltámasztása” azonban Jeruzsálemben még a mai napig

nem valósult meg. Ez a kijelentés itt Jézus szájából hangzik el, míg Márknál a hamis tanú mondja ezt Jézus perében vádként (Mk 14,58).

A hallgatóság értetlensége, Jézus szavainak a félreértése Jánosnál visszatérő motívum. Itt sem értik, hiszen Josephus szerint Heródes Kr. e. 20–19-ben kezdi el a templom átépítését, és 46 éve zajlik már az építkezés. Azaz Kr. u. 27–28-ban járunk, ez Jézus nyilvános működésének kezdete a jánosi kronológia szerint.

21–22. vers: Ez az igehely adja meg a magyarázatát az előző kijelentésnek: Jézus testének templomáról van itt szó. Azaz az Isten jelenlétét szimbolizáló jeruzsálemi templomot felülmúlja Jézus teste, amelyben az Atya jelen van.

„Mert megölhették hitvány zsoldosok,
és megszűnhetett dobogni szíve –
harmadnapra legyőzte a halált.
Et resurrexit tertia die.”
(Pilinszky János: *Harmadnapon* – részlet)

Egy magasabb szinten értelmet nyer az, ami az alsóbb szinten megdöbbenést keltett.

Tudjuk, hogy a zsidó messiási váradalmak része volt egy új templom felépítése (lásd Ezékiel, 1Énok, Salamon zsol-tárai). Jézus személye lesz húsvét után az igazi istentisztelet helye. Benne lett láthatóvá Isten dicsősége és nem a jeruzsálemi templomban (Jn 1,14).

Az igehirdetés felé

Bevezető gondolatok: böjt harmadik vasárnapjától kezdve három vasárnapon át János evangéliumából hangzik az igehirdetés alapigéje. Ez jó lehetőség arra, hogy böjt ötödik vasárnapján visszatekintsünk a János szerinti böjt témákra:

1. Íme, az Isten Báránya!
2. Én vagyok az élet kenyere.
3. Jézus teste az igazi templom.

Ugyanakkor böjt ötödik vasárnapjának jellege a 43. zoltár szerint: „Ítéld meg engem, Istenem!” Isten ítélete bűneink felett az ítéletet átvállaló Krisztus halálában lesz számunkra mélységesen komoly. A keresztt árnyéka rávetül a vasárnap üzenetére.

Igehirdetési vázlat – Szent helyek, avagy hol található meg Isten?

1. Manapság ismét sokat hallunk szent helyekről, ahová érdemes elzarándokolni, ha lelki békét, netán isten-élményt akarunk megtapasztalni. Emberek sokat fizetnek ezért, és nagy áldozatokat hoznak, hogy a keleti filozófiát követve olyan helyeket látogassanak, amelyeknek energiakisugárzásuk van, és így nyerjenek gyógyulást.

A mai igénk is egy ilyen zarándoklással kezdődik. Jézus felmegy Galileából Jeruzsálembe, a templomba. Noha

a zsidóság meggyőződése szerint Isten nem zárható be egy helyre, mégis Jeruzsálemet választotta ki, hogy ott templomban meghallgassa az imákat, és elfogadja az áldozatokat (1Kir 8). A jeruzsálemi templom azért volt szent, mert Isten megígérte ott jelenlétét. Nem önmagában a hely szent, Isten jelenléte teszi azzá.

2. Jézusnak rossz tapasztalata volt az ünnepre készülődő templommal. A zarándokokat váró kereskedőhad lármája meggátolta az áhítatot, a haszonlesés pedig üzletté tette a kultuszt. Valamit valamiért. Ma is sokan így gondolkodnak: áldozatot hozva eljutni egy bizonyos helyre, ahol garantálva van a lelki béke, a megnyugvás. Isten azonban nem a cselekedetekért cserébe adja a boldogságot, belső stabilitást. Jézus ítélő cselekedete a zakariási prófécia beteljesítésének kezdete. A kalmárkodás házának nevezi azt, ami a jeruzsálemi templomból lett. Zak 14,21-ben ezt olvashatjuk: „Attól a naptól fogva nem lesz többé kereskedő a Seregek Urának házában.” Az „én Atyám háza” kifejezés Jézus szájából több, mint kegyes formula Jánosnál, hiszen Jézus több helyen fejtegeti az ő páratlan és szoros kapcsolatát az Atyával (például Jn 5,17–30). Az Atya lelke háborog Jézusban, amikor a páskaünnepre feljőve működése kezdetén szembesül az elüzletiesedett vallásossággal. Az Istennel való találkozás helye kultikus nagyüzemmé silányult, ahol mindenki lármázva és tülekedve tesz eleget az előírásoknak. Jézus szava és cselekedete tehát kritika, ítélet a szent hely felett.

3. A tanítványok is jelen vannak az eseményen. Annak igazi értelme majd csak később, a feltámadás után, az Írásokat tanulmányozva fog feltárulni előttük. Az adott szituációban ők csupán tanúk, akik majd továbbadják az eseményt, amely olyan hangsúlyos, hogy mindegyik evangélista beszámol róla. A Zsolt 69,10-re való hivatkozás a tanítványi értelmezés szerint a cselekmény valódi értelme: Jézus féltő szeretete Isten háza iránt, ami az Atyával való szoros kapcsolatából fakad, ezért tettének meglesznek majd a súlyos következményei. Ellenfelei erre való hivatkozással akarják őt elemészteni, azaz elítélni: erre utal az is, hogy a szinoptikus evangéliumokban az esemény közvetlenül Jézus jeruzsálemi bevonulása utánra datálódik, és okot szolgáltat a Jézus elleni erőszakos fellépésre a hatóságok részéről (Mk 14,58).

4. Hol van az igazi templom? Jézus a zsidó vezetőkkel való vitájában egy további értelmét mutatja be szimbolikus cselekedetének: *az igazi templom, ahol Isten jelen van, az ő teste*. Ennek lerombolása, majd feltámasztása három nap alatt már itt, a könyv 2. fejezetében előrevetíti Jézus erőszakos halálát és engedelmességéből következően Isten őt igazoló cselekedetét, feltámasztását. Ez lesz az igazi messiási jel, amely Jézus feltámadott testében egy új közösség létrejöttét, a keresztény egyházat és annak egységét szimbolizálja. *Jézus az a szent hely, ahol Istennel valóban találkozhatunk.*

Aki Istent keresi, annak Jézushoz kell mennie, mert benne és nem valamilyen szent épületben vagy hegyen, földrajzi helyen található meg az isteni jelenlét, erők sugárzása, gyógyulás forrása. Ez egyben János evangéliumának tanúskodása is. Jézus az út, a kenyér, az élet forrása, és feltámadt teste, amely az egyház, az a hely, ahol át lehet élni mindezek kiadását. Ha nem így van, akkor önvizsgálatot kell tartania az egyháznak, mielőtt Isten ítélete utoléri. A böjti időszak jó alkalmat biztosít ehhez. Ne várjuk meg, míg Urunk ragad korbácsot! Ne engedjük, hogy Jézust és evangéliumát bármi is eltakarja egyházunkban az Istent kereső ember elől!

GERŐFINÉ BREBOVSZKY ÉVA

Tallózó

„A templom az üzérkedés szelleméről árulkodott a misztériói lelkület helyett. (...) A Messiás tiszta istentiszteletet akar, mert szereti buzgón, önmagát felemészelve, Isten házáat. (...) ára az önmagát megemészítő szeretet, önmaga feláldozása.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Ez egy másik újdonság vagy átalakítási történet. Ebben maga a templom lesz kicserélve. (...) szerepét Krisztus föltámadt teste vette át.” (*Szegedi Bibliakommentár. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/vallas/szbibkom>*)

„... amikor betette a lábát Jeruzsálembe, már megtörtént a halálos szakítás a templom megtisztítása tényében. (...) szimbolikus cselekmény, amelynek az a feladata, hogy kijelentést adjon, *Igét hirdessen*. (...) tanítása gyökeres és kibékíthetetlen ellentétben áll a zsidók törvényvallásával, az állami funkcióvá tett *ritualizmus* diktatúrájával. (...) A másik feladata ennek a jelnek, megmutatni a Jézus *főpapi méltóságát*. (...) a templom Jézus teste. Ő az újtestamentumi sekina, Benne lakik Isten testileg. (...) És benne van az utalás az Ő *királyi hivatalára*. Miért menekülnek és futnak előle? Miért hordják el korbácsütéseit? (...) Jézus ebben a pillanatban a lelki világ fejedelmének büntető hatalmával él, szuverénen cselekszik, (...) s ítélete ellen fellebezés nincs. Királysága azonban akkor lett a legteljesebb, amikor immár nem Ő korbácsolt, hanem Őt korbácsolták (...). Ebből a forrásból táplálkozik haragja, ítéletmondása, és zuhog az a korbács, amely azért büntet, hogy tisztítson. (...) Nem az volt a feltűnő, hogy Jézus korbáccsal támadt a templom üzletberekre, hiszen ilyesmit akármelyik próféta megcsinálhatott, hanem a jel, az a magyarázat, amit ehhez fűzött, mikor teste templomának lebontásáról és feltámadott teste felépítéséről szól.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„Vannak, akik úgy akarják Jézust bemutatni, mint egy igen nőies személyiséget, aki a légynek sem ártana, és igen gyenge. De Ő volt a férfiak férfiája. Bejött Atyja házába, és amikor meglátta, hogy mi folyik ott, nagyon dühös lett.” (Chuck Smith: *A Biblia lépésről lépésre*. The Word for Today)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„Ezren és ezren metszegetik a bajnak ágát-bogát, de ezer közül legfeljebb ha egy veszi célba gyökerét.”

Henry David Thoreau (1817–1862)
amerikai író, filozófus

I. József császár, aki gyakran vegyült álruhában a nép közé, egy napon Bécsben a piacra vetődött. Megállt egy tojásos kofa előtt, és érdeklődött a tojások ára iránt.

– Két forint egy pár – válaszolta a kofa.

– Mit? Két forint? Hát ilyen ritka itt a tojás?

– A tojás nem – felelte a kofa –, csak a császár.

(Vicc a monarchia korából)

„A fájdalom és a semmi közül a fájdalmat választom.”

William Faulkner (1897–1962)
Nobel-díjas amerikai író

TÖRTÉNET

„2005-ös Velencei Biennále kurátorai jóváhagyták és elfogadták Gregor Schneider kiállítási tervét, miszerint a művész egy 14×13 méteres, fekete szövettel borított kockát helyez el a Szent Márk tér közepén; egy nem bejárható geometrikus testet, egy minimalista alapformát, amely így a teret mintegy a biennále külső helyszínévé nyilvánítja majd. A mű azonban nem jött létre, ugyanis Velence város polgármestere egy Rómából érkezett felsőbb utasításra hivatkozva, amely a munka politikai természetére és az általa kiváltott, Velencére irányuló esetleges terrorista figyelemre és terrorveszélyre figyelmeztetett, cenzúrázta a munkát a kiállítási programból. A városvezetés indoklása szerint a műalkotás túlságosan is egyértelmű párhuzamot mutat a mekkai Kába-kövel, a muzulmánok szent kövével, a tervezett elhelyezés a világ egyik legrégebbi szakrális terével, amit az aktuális politikai helyzetre való tekintettel túlságosan nagy rizikó lenne kiállítani.”

(Újsághír 2008-ból)

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Jézust szelíd embernek ismertük meg. Azt váránk tőle, hogy a lelkükre beszél. Ha ennyire dühös lett, akkor fontos lehetett számára a templom kérdése. Indulatos, mert az Atyát sértették meg, akit ő szeret és tisztel.

Ha a pénzváltók helyébe képzeljük magunkat: biztos összefogtunk volna a többiekkel Jézus ellen. Nem volt utána lázadás, tehát érezhették, hogy Jézusnak igaza van.

Döbbenetes, hogy a templomból a kalmárkodás háza

lett. Ez azt jelzi, hogy az ember még a legszentebb helyet is képes bemocskolni. Érthetetlen, hogyan juthatott eszükbe állatokat vinni a templomba.

Vajon mit szólna Jézus, ha bejönne egy reggeli áhítatra a gimnáziumba, ahol a társaság nagy része alszik, beszélget, mobilozik, vagy csak egyszerűen direkt nem figyel oda.

Ma is sok minden van, amit biztosan kidobna a templomból, például azt, ha pletykálgatunk az istentisztelet előtt a csendes, imádságos ráhangolódás helyett.

A zsidók jelet kértek Jézustól, pedig úgysem fogadtak el tőle semmit.

Akkoriban az embereket foglalkoztatta, hogy hogyan adhatnak engesztelést a bűneikért. Ma ez a legtöbb embert nem érdekli.

A legfontosabb üzenet számunkra ebből az igéből Jézus halála, feltámadása, a megváltás. Őrizzük mi is féltő szeretettel a templom tisztaságát, Isten igéjének, nevének szentségét! Életünk, szívünk, testünk legyen a Szentlélek templomává, s legyen elég megtisztításunkra Jézus szelíd szava!

A törvény előírta, hogy áldozatot kellett bemutatni, ezért indokolt volt az állatok árusítása. Úgy tűnik, Jézus lábbal tiporja a törvényt, pedig csak tovább lát az állatáldozatoknál, és ezért emlegeti saját halálát, feláldozását. Az volt a baja, hogy üzletté vált az áldozatbemutatás, és hiányzott a szívbeli odafordulás Istenhez.

Böjt 6. vasárnapja (Palmarum)

Fil 2,1–4

Igehirdetési előkészítő

Exegézis – némi meditációval

Igénk a híres Krisztus-himnusz bevezetése. Ha az 5–11. vers lenne a textus, akkor a mostani versekre is tekintettel kellene lennünk a magyarázatnál, jelen esetben pedig a himnusz segít a jobb megértésben.

A „Krisztusban” és az 5. versben található „Jézus Krisztusban” kifejezés teremt meg a logikai kapcsolatot. Mindkét kifejezés az embernek Krisztus által megváltozott, Isten kegyelme által meghatározott helyzetére utal. Az 1. versben a feltételes tagmondatok állítmánya a $\tau\iota\varsigma$, $\tau\iota$ határozatlan névmás, amelyet Cserháti Sándor így egészít ki: „ha jelent valamit”, míg bibliafordításunk egyszerűbben: „van”. Jogos és helyénvaló ez a kiegészítés, hiszen még nyilvánvalóbbá teszi a szakasz – Krisztus példájával és példájára – buzdító célját. A $\pi\alpha\rho\acute{\alpha}\kappa\lambda\eta\sigma\iota\varsigma$ nem csupán ’vigasztalást’ jelent, hanem ’buzdítást, intést’ is (CSERHÁTI 1976, 73–74. o.).

Kálvin fontosabbnak tartja a leggyakoribb jelentést, a vigasztalást a szöveg folytatására tekintettel: ha van ben-

netek Krisztusnak valamilyen vigasztalása, ha valamivel enyhíthetitek fájdalmait, akkor tegyétek teljessé örömmöt... (KÁLVIN 1976, 27. o.) A $\kappa\omicron\iota\upsilon\omega\iota\acute{\alpha}$ $\pi\upsilon\epsilon\upsilon\mu\alpha\tau\omicron\varsigma$ különösen is fontos: a hívő a Szentlélek ajándékában részesül, és a Szentlélek ajándékában való részesedés teszi gyülekezetté a hívőket. A 2. versben a $\phi\rho\omicron\nu\epsilon\iota\upsilon$ ige kétszer is szerepel, bibliafordításunkban először „akarjátok”-nak fordítva, így akarván kifejezni, hogy másodszorra ($\tau\omicron$ $\epsilon\iota\mu$ $\phi\rho\omicron\nu\omicron\upsilon\iota\upsilon\tau\epsilon\varsigma$) már „csak” ennek kifejtéseként szerepel a többi keresztyén cselekedettel, ismertetőjellel együtt. A „hiú” dicsőségvágy ($\kappa\epsilon\iota\nu\omicron\delta\omicron\zeta\iota\alpha$) talán félreérthető, mint ha „helyes” is lenne belőle. A $\eta\gamma\omicron\upsilon\mu\epsilon\iota\omicron\iota$ $\upsilon\pi\epsilon\rho\epsilon\chi\omicron\upsilon\tau\alpha\varsigma$ „különbnek tartás”-ként való fordítása félreértésre adhat okot, hiszen nem vagy nem elsősorban értékkülönbségről van szó (vö. Róm 13,1: $\epsilon\acute{\xi}\omicron\upsilon\sigma\iota\alpha\iota\varsigma$ $\upsilon\pi\epsilon\rho\epsilon\chi\omicron\upsilon\sigma\iota\alpha\iota\varsigma$; 1Pt 2,13: $\beta\alpha\sigma\iota\lambda\epsilon\iota\varsigma$ $\omega\varsigma$ $\upsilon\pi\epsilon\rho\epsilon\chi\omicron\upsilon\tau\iota$), hanem alá-fölrendeltségi viszonyról. Helyesebb lenne előbbre valónak, fontosabbnak mondani. Az $\acute{\alpha}\lambda\lambda\grave{\alpha}$ $\kappa\alpha\iota$ így együtt az ellentét fokozza, a $\kappa\alpha\iota$ nem is szerepel minden kéziratban, és az előző vers mondanivalója alapján (is) felesleges „is”-nek fordítani (CSERHÁTI 1976, 74. kk.).

Werner de Boorral – akármilyen árnyalati eltérésekre vagy akár félreértésekre ad lehetőséget e rövid szakasz fordítása – egyetérthetünk abban, hogy a Krisztus-himnusz, amelyből a dogmatika újra meg újra merített, nem „dogmatikai” érdekből született. Nem egyszerűen azért, hogy elhatárolja a tiszta tanítást a tévtanításoktól (DE BOOR 1975, 106. kk.). Szerzője azért diktálta, hogy olvasói – Krisztusban – ugyanarra az alázatra és szeretetre törekedjenek, amely Jézus Krisztusban volt. Ebből a szempontból nem lényeges, hogy maga a himnusz minden bizonnyal nem Páltól származik, hanem már ő is átvette (ALTHAUS–GERHARD 1962). Ha a gyülekezet tagjai elfogadták és elfogadják a benne foglaltakat, akkor sokkal többről van szó közöttük elvi egyetértésnél. Akkor a szeretet, az alázat, a Szentlélek közösségének egységét kell munkálniuk, közös cél felé törekedve – „*félelemmel és rettegéssel*” (2,12) (Uo. 112. o. CSERHÁTI 1976, 79. kk., 112. o.).

Az ökumenikus imahét végén írva e sorokat, talán meg lehet kérdezni: „hány százalékot” értünk el, „teljesítettünk” a Pál által olyannyira akart $\tau\omicron$ $\alpha\upsilon\tau\omicron$ -hoz, $\tau\omicron$ $\acute{\epsilon}\nu$ -hez képest?! Lutherrel együtt – 2,6 nyomán, de jelen textusunkban ugyanígy – kell mondanunk: „A szeretet nem szavakban van, hanem ki kell törnie.” Egyébként pedig banálisnak tűnő, de annál nemesebb egyszerűséggel foglalja össze 2,1–11 mondanivalóját: „Krisztus példája indítson hasonló cselekvésre.” Majd: „A szeretet legjobb és legmagasabb példája, hogy az ember egy akarattal van.” (WA 11,73–77. 192. kk.) Kálvin is hangsúlyozza, amikor az 1. vers magyarázatánál már a 2.-ra utal: „Ebből azt a következtetést vonjuk le, hogy az Egyházban különleges áldás az egység és a lelkipásztoroknak ezt szenvedélyes szeretettel és égő buzgalommal kell munkálniuk.” (KÁLVIN 1976, 27. o.)

Foglaljuk össze igénk mondanivalóját a strasbourgi Jean-François Collange nyomán a Krisztus-himnusz magyarázatáról. Annál inkább jogosan teszünk így, mert a címzetteknek sem volt külön „textus” 2,1–4 és 2,5–11. Az $\epsilon\nu$ $\chi\rho\iota\sigma\tau\omega$, $\epsilon\nu$ $\kappa\upsilon\rho\iota\omega$ formula három dimenziója a múlt, a jelen és a jövő. A jelenlegi, Krisztus uralma alatti keresztény élet a múltban, Krisztus halálának és feltámadásának üdveseményeiben gyökerezik, és dicsőséges visszatérésének jövőjére irányul. A keresztényeknek Jézus úr voltát kell tanúsítaniuk ebben a világban, egész életükkel, egy szívvel, egy akarral, hiúság nélkül, térdet hajtva előtte. A Krisztusban való élet szolgálat és engedelmisség, ugyanakkor valódi felszabadulás. Nem téveszti szem elől a múltat, a hús-vér Krisztus engedelmisségét a keresztthalálig – innen az etikai következmények azok számára, akik az ő hatalmából élnek, innen a keresztény közösség. Az etika azonban nem csupán a kereszt múltjából és Krisztus uralkodásának jelenéből, hanem visszatérésének reménységéből táplálkozik. Ez a jövőre tekintő eszkatológiai feszültség érezhető 2,10–11-ben, majd 12–16-ban „Krisztus napjára” vonatkozóan (COLLANGE 1980, 55. kk.). Tegyük hozzá: Pál hasonló megfontolások alapján írhatta, hogy Krisztus az élet, meghalni pedig nyereség (1,21).

A szószék felé

Fontos, fontosabb, legfontosabb

Úgy gondolom, megengedhető, sőt célszerű az ige mondanivalóját hátulról visszafelé kifejteni. Persze ez csak az egyik lehetőség, meg is lehet „fordítani”, azaz az eredeti gondolatmenetet követni.

1. Fontosabb a másik ember haszna

Ha a haszon szempontja irányítja életünket, akkor természetesen elsősorban a magunkét keressük. Gyakori kérdésünk: „Mi hasznom belőle?” Nekem. Ez a kérdés tehát az önszeretet kérdése. Krisztus követése nem üzleti vállalkozás, ahol minden vállalkozónak költség-haszon elemzést kell végeznie. Ha „nem jön be” Krisztus követése, akkor nem is érdemes belefogni? Mikor állítható, hogy „bejön”? De miért kell azon tételődni, hogy „bejön-e”? Az Újszövetség szerzőinek ez nem kérdés! Vö. Mt 19,27kk.

2. Fontosabb, különb a másik ember

Miért lenne fontosabb, előbbre való a másik ember? Persze gyakran igen, na de mindig? Különösen akkor, ha nem különb nálam, sőt ha még olyan sincs, mint én? Bonhoeffer szavai ebben is eligazítást adhatnak. Mivel Krisztus követői egyformán fontosak, mindannyiuknak egyformán ajánlott a szerénység: „A tanítvány nem kap dicséretet a maga határozott kereszténységéért. Az érdeklődésnek nem rá kell irányulnia, hanem egyedül arra, aki hívja, annak teljhatalmára. Nem is a hithez, a követéshez vezető utat veszi ész-

re, hiszen nincs más út a hithez, mint a Jézus hívása iránti engedelmisség.” (BONHOEFFER 2007, 38. o.)

3. Fontosabb a gyülekezet, a kereszténység egysége

Csak akkor lehet remény a közös akaratra, az egységre, ha a másik ember haszna, java, sőt maga a másik ember fontosabb, mint én. Milyen képet mutat kifelé egy megosztott gyülekezet? Vagy egy nem megosztott gyülekezet, amely abban viszont egységes, hogy tagjai nem különösebben törődnek egymással? És milyen képet mutat kifelé a világkereszténység? Ha a másik ugyanazt akarja, amit én és az egyházam, felekezetem, akkor megvalósul az egység. Addig meg nem is annyira fontos? Az Újszövetség szerzőinek ez nem kérdés!

4. A legfontosabb: Krisztusban

Bármilyen elvontnak, sőt életidegennek tűnnek az eddigiek, nem volt és ma sincs más útja az egyház, a kereszténység fennmaradásának, a növekedéséről nem is beszélve. Csak Krisztusban való vigasztalással, buzdítással, legfőképpen pedig szeretettel lehetséges megmaradnunk és gyarapodnunk. Különben, mint tudjuk és tapasztaljuk: „Minden szentnek maga felé hajlik a keze.” Abban a Krisztusban maradhatunk meg és növekedhetünk, aki engedelmeskedett mindhalálig, mégpedig a keresztthalálig. Abban a Krisztusban, aki az el nem múló, romolhatatlan élet szerzője, szét-húzó szolgáinak is. Csak Krisztus példája, engedelmissége, visszajövetelének ígérete indíthat az előbb mondottakra. Ezért fontos, hogy fontosabb legyen a másik ember haszna. Ezért fontos, hogy fontosabb legyen a másik ember. Az Újszövetség szerzőinek, vagyis az új szövetség szerényen, számárháton a kereszt felé vonuló szerzőjének ez nem kérdés!

Hivatkozott művek

- CSERHÁTI Sándor 1976. *Pál apostolnak a filippibeliekhez írt levele*. Evangélikus Sajtóosztály, Budapest.
- KÁLVIN János 1976. *Mindenkor örüljétek! Pál apostol filippibeliekhez írt levelének magyarázata*. Ford. dr. Nagy Sándor Béla. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.
- DE BOOR, Werner 1975. *Die Briefe des Paulus an die Philipper und an die Kolosser*. Evangelische Haupt-Bibelgesellschaft, Berlin. /Wuppertaler Studienbibel./
- ALTHAUS, Paul – GERHARD, Friedrich (szerk.) 1962. *Die kleineren Briefe des Apostels Paulus, übersetzt und erklärt von Hermann W. Beyer, Paul Althaus, Hans Conzelmann, Gerhard Friedrich, Albrecht Oepke*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen. /Das Neue Testament Deutsch 8./
- ELLWEIN, Eduard (szerk.): *D. Martin Luthers Epistel-Auslegung*, 3. köt. *Die Briefe an die Epheser, Philipper und Kolosser*. WA 11,73–77 (Phil 2,5–11, Römer-Nachschrift der Predigt am Palmsonntag, 29. März, 1523)
- COLLANGE, Jean-François 1980. *De Jésus à Paul. L'éthique du Nouveau Testament*. Labor et Fides, Geneve.
- BONHOEFFER, Dietrich: *Követés*. Luther Kiadó, Budapest, 2007.

SENYTÉTERY PÉTER

Tallózó

„A gyülekezet egységét elsősorban az munkálja, ha elfogadja ki-ki a testvér részéről az intést. (...) Ez az intés nem emberi ítélkezést jelent, hanem Krisztusban, az Ő jelenlétében, az Ő lelkével való intést. Nem tud a gyülekezet egy lenni a Szentlélekben való részesedés nélkül, mert a Lélek az egységet munkáló erő. (...) A kegyelemben hinni azt jelenti: a másikat magam fölé állítani. (...) Miért állítsam a másikat magam elé? Azért, mert jobb, bölcsebb, kegyesebb? Nem ebből vagy abból az okból, hanem »ok nélkül«, minden ok ellenére, mert arra az Egyre nézek, aki velem a testvérben találkozik. Az igény, amit a másik ember elem állít, a Krisztus igénye.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„...minden keresztyéntől elvárható, hogy hasonló módon gondolkodjunk és cselekedjék? Isten Igéje sehol sem állít ilyesmit. (...) Az *egyformaság* és az *egység* nem ugyanaz. Az utóbbi lehetőség az előbbi nélkül. (...) *Hasonló gondolkodásúnak* lenni valójában azt jelenti, hogy úgy gondolkodni, mint Krisztus, úgy látni dolgokat, ahogyan Ő látná, és úgy reagálni, ahogyan Ő reagálna. (...) Bárhol találkozol emberekkel, akik arra törekszenek, hogy klikket gyűjtsenek maguk köré, vagy saját érdekeiket mozdítsák elő, meg fogod találni az ellenségeskedés és a viszály magvait is. Az ellenszer a vers második felében található. (...) *Egymást különbnek tartani magunknál* teljesen idegen az emberi gondolkodásmódtól, és saját erőnkéből nem tudjuk megtenni. Csak akkor lehetséges, ha a Szent Szellem bennünk lakik, és erőt ad hozzá.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

„A gör. *phronein* ige Pál használatában túlmutat a racionális reflexión egészen addig, hogy magába foglalja a határozott akaratot, mely egy meghatározott magatartásformában jelenik meg.” (*Jeromos bibliakommentár. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat*)

„...legyetek egy akaraton. Nem megalkuvások sorozata ez, hanem Isten akaratának közös keresése, együttes fölismerése és a gyülekezet közös engedelmissége.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd. Kálvin Kiadó*)

Illusztrációk

GONDOLAT

„Általában próbálj olyan féltékeny, gyanakvó, ideges, ingerlékeny, kritikus, mentegetőző, panaszkodó, türelmetlen és unalmas lenni... Légy elhanyagolt, ápolatlan, piszkos és rossz szagú. Felejtsd el az emberek nevét. Acsarkodj, neheztelj, sokáig tarts haragot. Duzzogj... Vedd magad komolyan. Akadékoskodj, legyél fapofa. Ne lehessen a kedvedben járni... Ne feledd: néha úgy kell tenned,

mintha visszautasító lennél, ahhoz, hogy utóbb visszautasítsanak.”

Dan Greenburg – Marcia Jacobs:
Hogyan legyünk boldogtalanok?

TÖRTÉNETEK

(*Ugyanazt akarjátok... egyet akarva ugyanarra törekedjétek*)

„A nashville-i Parthenon megépítésénél a legapróbb részletekig követték az eredeti Parthenon formai szerkezetét, olyannyira, hogy a szöbeszéd szerint a második világháborút követően az athéni Parthenon egyes részeinek újjáépítésének idején a szakértők Nashville-be utaztak az ottani Parthenont tanulmányozni. Ráadásul a Nashville-i Parthenon színes, amilyen az eredeti épület is lehetett valaha. Mégsem merésznél senki eredetinek mondani, pedig ugyanaz a formája, pusztán azért, mert nem ugyanazok a kövei, mert nem ugyanazon a helyen áll, mindenekelőtt pedig mert még megvan a másik.”

Umberto Eco (1932–) olasz író:
Kant és a kacsacsőrű emlős

(*Alázattal különbnek tartsátok egymást magatoknál*)

„Amikor még az állatok beszélni tudtak, a juh panaszkodni kezdett gazdájának, furcsa dolog, hogy semmit sem adsz nekünk, csak azt a füvet, amit a földről lelegetünk, pedig mi adjuk neked a gyapjút, a bárányt, a juhtúrót, a kutyát meg naphosszat tömőd azzal az étellel, amivel magad élsz, noha semmit sem kapsz tőle, ami a mi ajándékainkhoz volna mérhető. A kutya ezt hallván így szólt: – Istenemre, én oltalmazlak benneteket a tolvajoktól és a farkasoktól. Ha nem vigyáznék rátok, legelni sem mernétek, úgy reszketnétek a haláltól.

Így aztán állítólag a birkák is belenyugodtak, hogy a kutyát nagyobb megbecsülés illeti meg.”

Xenophón (Kr. e. 427–355) görög történetíró:
Emlékeim Szókratészről

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Ezeket az igeverseket mindennap el kellene olvasni, hogy Istenhez szorítson bennünket, és erősödjön bennünk a Krisztushoz tartozás, hogy előtérbe kerüljön a krisztusi lelkület.

Ha van...? Igénkben többször felhangzik ez a kérdés, válaszra várva. Valóban van? Kinek van és miért van?

Ha van vigasztalás, ami lelki békét és megnyugvást ad; ha ez már a miénk, akkor ezt nem tarthatjuk meg magunknak, ezzel másokat is vigasztalnunk és erősítenünk kell.

Ha van szeretetből való figyelmeztetés; eljutok-e odáig, hogy nekem már jobban fáj a másik ember Istennel va-

ló rendezetlenségének lelki sebe, mint annak, aki abban él? Tudok-e segíteni rajta, kimenteni a nyomorúságából? Tudom-e úgy figyelmeztetni a másikat, hogy az ne az én nemtetszésemet tükrözze, hanem Isten életújító munkáját szolgálja?

Ha van irgalom és könyörület, egymás iránt, felebarátaink iránt, akkor az abban mutatkozik meg, hogy tudjuk a másikat szeretni Krisztus szeretetével. Látnunk és tudnunk kell, Isten irgalmazott nekünk, és könyörült rajtunk, ráadásul még olyan lelket, lelkületet is adott, amellyel tudunk könyörülni embertársainkon. A Szentlélek nélkül élő és cselekvő ember olyan, mint a gonosz szolga, aki nek az ura megbocsátott, de ő nem nézi el embertársának az adósságát. Az újjá nem született emberek közössége, a „világ” ezt nem érti, nem tudja cselekedni, ezért általában

gyűlölettel fordul az így élő emberek felé. Farkasok között azonban bárányként szeretne látni az Úr.

„*Semmit se tegyetek önzésből!*” Ezzel a verssel kiemelten kell foglalkozni, hiszen mid van, amit nem kaptál? Semmi sem a tied, még a képességeid sem. Úgy fordulj másokhoz, hogy ne a magad hasznát nézd, hanem a másokét is. Urunk nem azt kéri, hogy a saját károdra, hanem hogy a másik hasznára élj. Ha Krisztusban egyek vagyunk, és Krisztus a fej, akkor senki sem fogja nézni, illetve látni a másik „kicsinységét”.

Milyen lelki megalapozottság szükséges ahhoz, hogy a mondatkezdés ne legyen feltételes módban?

Hogyan mutatkozik meg vigasztalás, könyörület és figyelmeztetés a mai evangélikus gyülekezeti gyakorlatban?

Milyen segítsége van a cselekvésben megfáradtaknak?

IGEHIRDETÉS

Miért nem üzenté meg József az édesapjának, hogy még él?

1Móz 43,26–30

KODÁCSY TAMÁS

A zene, a festészet, a szépirodalom és a teológia számára kimeríthetetlen kincsesbánya József története. Több ezer oldalt írtak erről a bibliai történetről, és bizonyára ezernyi gondolatnak adott már ihletet. Azonban egy kérdés folyamatosan nyugtalanítja a történet olvasóit, és ezzel a kérdéssel szembesülünk most is: *miért nem üzenté meg József az édesapjának, hogy még él?*

Egy régi családi történetbe ágyazódik be ez a lelkünk mélyét is felkavaró kérdés. Jákób, József édesapja az első pillanattól kezdve szerelmes volt feleségébe, Ráhelbe. Jobban szerette őt mindenkinél (1Móz 29), kétszer hét évig szolgált érte Lábánnál. Ráhel végül két fiút szült Jákóbnak: Józsefet és Benjámint. A második szülés olyan nehéz volt, hogy Ráhel belehalt (1Móz 35,16–21), Jákob pedig szerelme sírja fölé emlékoszlopot állított. Ő, mennyire szerethette Jákób ezeket a fiúkat (1Móz 37,4)!

Ám éppen ez a szeretet volt annak a gyűlöletnek az oka is, amely miatt a testvérei eladták Józsefet (1Móz 37,12–36), az édesapjuknak pedig azt mondták, hogy vadállat tépte szét (1Móz 37,31–35). József Egyiptomba került, ahol kalandos eseményeken keresztül kormányzó lett (1Móz 39–41) – Thomas Mann szavaival: a „Fáraó barátja”. Az éhínség

idején testvérei elmentek Egyiptomba, hogy élelmet vásároljanak (1Móz 42), és egy csellel túszként ott tartotta magánál Simeont, az egyik testvért. Felolvasott ígénkben a második útnak lehettünk tanúi, amikor József külön kérésére Benjámint is elhozzák (1Móz 43). Alig akarta Jákób elengedni őt, csak Júda kezessége miatt egyezett bele. Mi lesz vele, ha ezt a fiút is elveszti? Mi lesz akkor Jákóbbal?

„Jól van-e öreg apátok, akiről beszéltek nekem?” – ez az inkognitóban lévő József első szava testvéreihez. Hogyan állhatta meg József, hogy ne üzenjen édesapjának, hogy még él? Hányszor megethette volna, mint kormányzó! Milyen apa–fiú kapcsolat ez? Az Újszövetség a hit hőseinek felsorolásakor minden ószövetségi ősatyának leírja egy-egy hitére jellemző tettét. Furcsa módon az élményekben és csodákban gazdag életű Jákóbra nézve csak annyit jegyez fel a Zsidókhoz írt levél, hogy „*hit által áldotta meg a haldokló Jákób József mindegyik fiát, és botja végére hajolva imádkozott*” (Zsid 11,21). Semmi mást nem említ, csak ezt az apa–fiú, nagyapa–unoka kapcsolatot!

Nincs abban semmi új, hogy az apa–fiú kapcsolat mennyire meghatározó egy ember, egy család életében. A történelem tele van olyan eseményekkel, ahol dinasztikiák emelkednek fel és bukhatnak el, mind az apa–fiú kapcsolatra visszavezethetően! De nemcsak a történelem, hanem napjaink is tele vannak felemelő vagy elborzasztó apa–fiú kapcsol-

¹ Az igehirdetés a Dunamelléki Református Egyházkerület *Az év igehirdetése* nevű pályázatára készült.

latokkal. Egy fiút láttam nemrég, aki egy ironikus-humoros pólót hordott, rajta egy felirattal: Who is your daddy? (Ki az apukád?) – és a felirat mellett a *Csillagok háborújából* ismert gonosz Darth Vader maszkja volt, jelezve, hogy a főgonosz és a főhős apa–fiú viszonyban vannak. Nem véletlen, hogy az egyik legnagyobb horderejű amerikai filmmitoszban az apa–fiú viszony határozza meg a galaxisok, fajok, csoportok sorsát. Milyen apa–fiú kapcsolatoknak vagyunk ma tanúi a saját környezetünkben?

Az apák és fiaik közötti kapcsolat különösen az Istenember kapcsolatban meghatározó. Az Isten mint Atya képe különösen erőteljesen fejezi ki ezt a viszonyt. A földi apa-ság mintegy mintája annak, ahogyan a teremtő Isten gondoskodik teremtményeiről. A pszichológusok elemzése szerint Isaac Newton istenképét erőteljesen meghatározta az a tény, hogy úgynevezett poszthumusz gyermek volt, soha nem ismerhette édesapját, ezért a mennyekben keresett valakit, akiben őt látta. Bármennyire is igazolható ebből ennek a kiváló tudósnak az Istenről vallott felfogása (még a fizikában is), az bizonyos, hogy az „Isten öröktől fogva mindenütt jelen van” gondolat uralkodott világszemléletén.

Ha József számára egy kicsit is fontos volt az édesapja, az édesapjával való kapcsolata, akkor miért nem üzentte meg neki, hogy még él? Erre a kérdésre három nézőpontból próbálunk választ adni, de egyik válasz sem végleges. Azért beszélek ezekről, hogy tovább gondolkodjunk a kérdésen, nem pedig azért, mert kész válaszaim lennének.

1. Vannak, akik azt mondják, azért nem üzent, hogy elégtételt vegyen. Ha elmondta volna, akkor nem érzik át testvérei, hogy mit jelent elveszíteni valakit. Mit jelent naponta az apjuk szemébe nézni, miközben tudják, hogy akit gyászol, azt ők vetették kútba. Júdának meg kellett tapasztalnia, hogy mit jelent kezességet vállalni valakiért, és kockáztatni azt, hogy elveszíthet valakit. Benjámint adagja ötször nagyobb volt, mint a többieké (1Móz 43,34), újra át kellett élni a testvéreknek azt, hogy kivételeznek az egyikükkel, de mindezt abban a félelemben, hogy jaj nekik, ha elvesztik legkisebb öccsüket. Ha elmondja József, hogy még él, akkor a testvérei nem élik át ezt. Kárörömmre várt? Azt akarta látni, hogy remegnek, amikor nem a hombárba kísérték őket gabonáért, hanem az ő házába?

Nem tudom, hogy volt-e káröröm Józsefben. Olyan mintha a tékozló fiú történetéből az otthon maradt fiú életérzése sokszorozódna Jákób fiaiban, és éppen most élik át az atyai háztól való eltávolodás, az elveszettség megtapasztalását. Erre várt volna József?

Nem valószínű. Amikor később leleplezi magát József, azt mondja: „*Ti rosszat terveztetek ellenem, de Isten terve jóra fordította azt!*” (1Móz 50,20) Ebben nem érzek kárörömet. A káröröm kívül marad a másik baján, de József osztozott bátyjai kétségbeesésében, és osztozott testvérei történetében is. A káröröm nem tud együtt örülni, és nem tudja együtt átélni a másik helyzetét – József viszont va-

lami miatt sírva fakadt vacsora közben. Miért sírt? Mire nem volt felkészülve jó előre, hiszen mindent megtervezett a testvérei fogadására?

A vacsoránál a családról volt szó. Édesapjáról kérdezett, majd édestestvérét, Benjámint faggatta. Ha beszélgetünk egymással, gyakran kerül szóba a család. Most is itt vannak nálam a gyermekeim fényképei, róluk bármikor szívesen beszélek. Te hogy vagy, Benjámint? – kérdezhettem. Ha kérdezte, és Benjámint beszámolt családjáról, akkor megérthetjük azt, hogy miért sietett el József belső szobájába, hogy sírjon, majd visszatérjen.

A Biblia Benjámint fiáról később számol be egy unalmasnak tűnő nemzetségtáblázatban (1Móz 46,21), de a fiúk nevei nem véletlenek, hanem egy különös történetet írnak le, ha felsoroljuk őket. Mit érezhetett József, amikor Benjámint elmondta fiainak nevét, amelyeknek az ókori nevekhez hasonlóan fontos jelentésük van? Ezeknek a neveknek olyan áthallásuk van, amelyet igazán csak egy héber fül foghat fel. Benjámint fiait nevének jelentésére Rabi Rasi hívja fel a figyelmünket.

Az első *Bela*, azt jelenti: elnyelt. Mert volt valaki, akit idegen népek nyeltek el! (És egy kút – gondolhatta József.) *Beker*: elsőszülött, mert édesanyám őt szülte először! (Lehet, hogy József ettől a pillanattól kezdve nem mert Benjámint szemébe nézni.) *Asbél Géra*: elhurcol, mert fogságba hurcolták! *Naámán*: nyájas, mert nyájas és kellemes volt! (József itt kezdhette érezni a gombócot a torkában.) *Éhí*: bátya, mert ő az én bátyám volt! *Rós*: fő, mert idősebb volt nálam! *Muppím*: száj, mert atyám szájából tanult! (Aki még él – sóhajtott József.) *Huppím*: esküvő, mert nem látta esküvőmet, és én sem voltam az övén! (Itt már fojtogatta a sírás Józsefet.) *Ard*: lemegy, mert idegen népek közé ereszkedett!

József kifordult a vacsoráról, és sírt. Megtapasztalta, hogy nemcsak neki hiányzott a családja, hanem ő is hiányzott a családjának. Az unokaöccsei csak arra emlékeztették testvérét, hogy ő nincs közöttük. Ez arra tanít meg bennünket, hogy sokszor olyan folyamatoknak vagyunk a részei, amelynek célját csak sokkal később értjük meg. Ám az, hogy együtt érezzünk, és odaszánjuk magunkat, sokszor fontosabb, mint a célok és az ok-okozatok pontos ismerete.

2. A második válasz az lehet a kérdésünkre, hogy az *álmai* miatt nem üzentte meg József az édesapjának, hogy él. Álmaink olyan képek összessége, amelyek a fantázia és a valóság furcsa egyvelegei, részesülnek abban, amit megtapasztalunk, és abban, amit szeretnénk, vagy amitől félünk. Az álmok fontos alkotórészei lehetnek annak, amit kitűzött célként határozunk meg. Álmodtunk-e már meg valamit előre? Teljesültek-e már olyan álmok, amelyről beszélni is alig mertünk?

Józsefnek két olyan álma is volt, amelyek a családjával kapcsolatosak – ezek miatt sem zárták szívükbe őt a testvérei. Az egyikben József és testvérei kévét kötnek a mezőn. József kévéje előtt leborultak a testvérek kévéi. A másikban

József előtt leborult a Nap, a Hold és tizenegy csillag – kifejezve azt, hogy a szülei és a testvérei hódolnak előtte. Hogyan teljesültek volna be ezek az álmok, ha József megüzeni édesapjának, hogy még él? Éppen a felolvasott igénk beszél arról, hogy a fiúk „*földre borultak előtte*” (1Móz 43,26).

József nem adta fel álmait, még ha azok nagyon valószínűtlenek voltak, akkor sem. Tudjuk, hogy éppen az álmok megfejtése lendítette őt tovább sorsának útján többször is élete során (1Móz 40–41). Hogyne vette volna komolyan az első álmait az, aki ennyire érzékeny az álmokra!

Lehet, hogy vannak köztetek olyanok, akik úgy érzik, hogy nincs célja az életüknek. Lehetnek olyanok, akik anynyi célt látnak maguk előtt, hogy ezek kuszasága miatt vannak kétségbeesve. Ahogyan József életében is láttuk, Istennek mindig célja van velünk, akár nekünk van célunk, akár nincs. Az álmokban keveredik a fantázia és a valóság: ez egyrészt kiragadhat és felemelhet bennünket a hétköznapi monotonitásából, másrészt mehökkentő kérdéseket vethet fel saját életünkkel kapcsolatban. Gondoljunk csak ezekre a rácsodálkozó megjegyzéseinkre: „Milyen szépet álmodtam!” „Ez megtörtént vagy sem?”

Nem is az álmok tartalma, de azok létezése figyelmeztet bennünket arra, hogy ember voltunkhoz tartozik az, hogy a megszokott folyamatokból, melyekbe beletörődünk, képesek vagyunk kilépni. Képesek vagyunk kiszakadni az inger–válasz mechanizmusból, és igent vagy nemet mondani akkor, amikor más törvényszerűségek és erők kényszerítenek. A teremtő Isten hatalmas kegyelméről tanúskodik az, hogy ő képes jóra fordítani azt is, amellyel mások ártani akarnak nekünk. Életemben nagyon sokszor megtapasztaltam már ezt a kegyelmet, ahogyan valószínűleg többen is megtapasztaltátok már. Amikor azt mondom: „ne add fel álmaidat!”, akkor nem arra gondolok, hogy ábrándozz és kergess délibábokat, hanem arra, hogy azzal a reménytelen nyugalommal hajthatod le a fejedet és kelhetsz fel, hogy minden történés Isten kezében van, akinek az útjai kifürkészhetetlenek, de nem céltalanok.

3. Miért nem üzenté meg József az édesapjának, hogy még él? Az elégtétel miatt? Az álmai miatt? Mindkét értelmezéshez számos olyan pszichológiai-szociális érvert találhatunk, amelyet saját életünkben is megtapasztalhattunk. A harmadik válasz olyan, amelyről csak nagyon visszafogottan tudok beszélni, és közel sem olyan világos, mint a másik kettő. Vannak írásmagyarázók, akik szerint azért nem üzenté meg ezt József, mert tudta, hogy a nagyapja tudja, hogy még él. Ezt a feltételezést arra alapozzák, hogy

amikor Jákób megkapta a fiaitól József halálhírét, akkor vigasztalhatatlan gyászba borult, azt mondta: „Gyászolva megyek el fiaimhoz a halottak hazájába.” Azonban a következő tagmondat pontosan így hangzik: „és siratgatta őt az apja”, azaz Jákób apja, a nagyapja Izsák. Jákób mély gyászával kontrasztban áll Izsák „siratgatása”, mintha tudta volna, hogy az unokája még él.

A nagyszülők sokszor többet tudnak, mint a szülők. Az unokák könnyebben mesélnek el nehezebb dolgokat nekik, mint a szülőknek, hiszen a szigort tekintve más a viszony nagyszülő és unoka között. Tudhatta Izsák, hogy József még él? Volt ott Jákób mellett valaki, aki tudta, hogy a gyászolt fiú még életben van? Az egészen biztos, hogy Izsák olyan együttérzéssel lehetett részese ennek a történetnek, mint senki más. Ő is volt fiú, akit majdnem elvesztett az édesapja, Ábrahám! A halál közeli pillanatában ő is látta és érezte egy áldozati kos véreinek illatát, és nem az ő vére folyt ki (1Móz 22,13). Csakúgy, mint ahogyan Jákób megtévesztésére egy kecske vére került József ruhájára! Izsák a legnagyobb elveszettségben is megtapasztalta azt, hogy Isten kezében van, aki elveszett. Megérezte azt a nagyapa, amit az apa nem tudott megérezni?

Számos párhuzamot és hasonlóságot láthatunk Jézus története és József története között, ezekről tanulmányokat, könyveket is írnak. Az egyik ilyen szembevető hasonlóság éppen az a motívum, ahogyan Jákób elveszti és gyászolja a fiát, mégis, egy napon viszontlátja őt épen és egészségesen! Aki meghalt, feltámadt! Amikor azt kérdezzük, hogy miért nem üzenté meg József az édesapjának, hogy még él, akkor hasonló érzések kavarnak bennünk, mint amikor Jézus kérdezte: „*En Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?*” (Mt 27,46) Ahogyan az Atya feltámasztotta őt a halálból, úgy érezhette Jákób, amikor viszontlátta fiát, akit rég halottnak hitt.

Miért nem üzenté meg József az édesapjának, hogy még él? Ebben az ószövetségi történetben ott van az a kimondhatatlan és titokzatos kapcsolat, amely apa és fia között lehet, egy kérdés, amely felöleli ember voltunkat, a gyermekünkben visszaköszönő önmagunkat, az elvesztés borzasztó és a megtalálás felemelő élményét. Miért engedte az Atya, hogy a Fiút megfessék? Hogyan történt a feltámadás csodája? Mindezek azt mutatják, hogy Isten ezekről a megfogalmazhatatlan válaszokról is tud. A Jézus Krisztusban emberré lett Isten közvetlenül átélte ezeket, és ennek reménységével gondolhatjuk újra és újra át saját létünket, céljainkat és álmainkat. Ámen.